

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Diplomová práce

Studijní program: N7506 – Speciální pedagogika
Studijní obor: 7506T002 – Speciální pedagogika
Autor práce: **Bc. Pavla Valchářová**
Vedoucí práce: PhDr. Alena Dědečková

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Pavla Valchářová**
Osobní číslo: **P15000439**
Studijní program: **N7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika**
Název tématu: **Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Zjistit, jaké jsou postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova - mladí lidé po odchodu z dětského domova mají problémy dlouhodobě vydržet v pracovním poměru a těžko se adaptují v reálném životě.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava výzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FARKOVÁ, Marie. Dospělost a její variabilita. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

KOHOUTEK, Rudolf. Psychologie duševního vývoje. 1. vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2008. ISBN 978-80-7375-185-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0041-3.

MICHEL, George F., MOORE, Celia L. Psychobiologie: biologické základy vývoje chování. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-116-9.

PILÁT, Miroslav. Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0932-4.

THOROVÁ, Kateřina. Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Dědečková

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce: **22. dubna 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **29. dubna 2017**

prof. RNDr. Jan Plešek, CSc.
děkan

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D., Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 22. dubna 2016

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: *25. června 2017*

Podpis: *Doc. Paola Beldáková*

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat zejména PhDr. Aleně Dědečkové za odborné vedení, cenné rady a vstřícný a laskavý přístup po celou dobu vzniku práce. Děkuji také svým respondentům, že mi dovolili nahlédnout do svého života. Poděkování patří i mé rodině za trpělivost a podporu.

Bc. Pavla Valchářová

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Křestní jméno a příjmení autora: Bc. Pavla Valchářová

Akademický rok: 2016/2017

Vedoucí práce: PhDr. Alena Dědečková

Anotace

Diplomová práce navazuje na autorčinu bakalářskou práci, která se zabývala klienty z Dětského domova Liptál a jejich představami o svém budoucím samostatném životě. Tato práce měla přiblížit u konkrétních jedinců, co si představují pod pojmem budoucí život, o čem sní, co si přejí a po čem touží, až opustí ústavní péči. Výzkumným souborem jsou stejní respondenti s odstupem času sedmi let po sepsání bakalářské práce.

Diplomová práce je zpracována formou kvalitativního výzkumu, který je založený na hloubkových polostrukturovaných rozhovorech vedených s osmi mladými lidmi, kteří prožili část svého dětství v Dětském domově Liptál. Hlavním cílem je zjistit, jak se mladistvým po odchodu z dětského domova podařilo začlenit do běžné společnosti. Práce přibližuje jejich život po odchodu z dětského domova. Popisuje socializaci do intaktní společnosti, zkoumá obtíže, se kterými se setkali, navrhuje způsoby zlepšení v různých oblastech života respondentů a v přípravě jedinců na samostatný život během pobytu v dětském domově. Vlastní výsledky výzkumu nemají být zobecnitelné na celou populaci. Smyslem práce je odhalit hlubší skutečnosti a souvislosti, které by mohly být uplatnitelné v dalších budoucích výzkumech.

Klíčová slova

Ústavní péče, mladá dospělost, přechod do samostatného života, pomáhající organizace, socializace, rizikové chování.

The title of the dissertation: Attitudes and social relations in young adults leaving the children's home

First name and surname of the author: Bc. Pavla Valchářová

The academic year: 2016/2017

The leader of the dissertation: PhDr. Alena Dědečková

Annotation

This diploma thesis is a follow-up to the author's bachelor thesis, that was addressed to clients of the Children's Home in Liptal and their ideas about their future independent life. The bachelor thesis meant to approach specific clients and assess their expectations and thinking in terms of their future life, their dreams and wishes after they leave the institutional care. The aim of this research was to analyse the situation of the same respondents with a time lag of seven years.

This diploma thesis is based on qualitative research using in-depth semi-structured interviews conducted with eight respondents who have spent part of their childhood in the Liptal Children's Home. The research aimed to analyze how the adolescents who left the children's home managed to integrate themselves into the society. The work analysis their life after leaving the children's home, it explores their socialization in intact society, it examines the difficulties that they have encountered. Based on the results, suggestions are provided on possible improvements of various aspects of respondents' life, approaches on how to prepare individuals for the independent life while in children's home are discussed. The results of the research cannot be generalized to the entire population. The research aims to reveal deeper facts and understanding of the contexts that might be applicable in future research.

Key words

Institutional care, young adulthood, transition to independent life, helping organizations, socialization, risky behaviour.

OBSAH

SEZNAM TABULEK.....	10
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	11
ÚVOD.....	12
TEORETICKÁ ČÁST.....	13
1 Charakteristika cílové skupiny	13
1.1 Pozdní adolescence, začátek dospělosti	13
1.2 Mladá dospělost.....	16
1.3 Sociální vztahy a postoje	18
2 Odchod z dětského domova	23
2.1 Výchovný ústav	26
2.2 Socializace.....	27
2.3 Příklady pomáhajících projektů	30
2.3.1 Projekt „Život nanečisto“	30
2.3.2 Projekt „Start do života, peníze pro život“	31
2.3.3 Projekt „Postav se na vlastní nohy“	31
2.3.4 Projekt „Slunce“	32
3 Možnosti bydlení po odchodu z dětského domova	34
3.1 Domy na půli cesty.....	35
3.2 Azylové domy.....	36
3.3 Noclehárny, ubytovny, rodina, přátelé, partner	36
4 Problémy, se kterými se mladí lidé po odchodu z dětských domovů, mohou setkat.....	37
4.1 Delikvence a kriminalita	37
4.2 Vězení.....	39
4.3 Závislosti	41
4.4 Lidé bez domova.....	43
4.5 Prostituce	44
4.5.1 Formy a druhy prostituce.....	46
4.5.2 Zranitelné skupiny osob v prostituci.....	47
PRAKTICKÁ ČÁST	50
5 Metodologické aspekty práce	50
5.1 Cíl praktické části.....	50
5.2 Výzkumné otázky	51
5.3 Použité metody	51
5.4 Prostředí výzkumu	53
5.5 Charakteristika výzkumného vzorku.....	54
6 Analýza a interpretace dat.....	55
6.1 Přípravná část na uskutečnění rozhovorů	55

6.2	Průběh rozhovorů	55
6.3	Interpretace zjištění	57
6.4	Shrnutí výsledků praktické části	75
6.5	Kazuistika.....	85
6.6	Závěr výzkumu.....	89
	ZÁVĚR	91
	NÁVRH OPATŘENÍ	93
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	96
	SEZNAM PŘÍLOH.....	102

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Charakteristika respondentů.....	54
Tabulka 2: Příprava na vstup do samostatného života.....	76
Tabulka 3: Dosažené vzdělání.....	77
Tabulka 4: Uplatnění na trhu práce.....	78
Tabulka 5: Bydlení.....	80
Tabulka 6: Rodina.....	81
Tabulka 7: Problémy po odchodu z DD.....	84

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AT poradna	alkohol-toxikomanie poradna
ČR	Česká republika
DD	dětský domov
HIV	virus přenášeující AIDS (Human Immunodefficiency Virus)
OU	odborné učiliště
PMS	probační a mediační služba
SOU	střední odborné učiliště
VÚ	výchovný ústav

ÚVOD

Tato diplomová práce navazuje na autorčinu bakalářskou práci, která se věnovala klientům z dětského domova Liptál a jejich představám o svém budoucím samostatném životě. Zabývala se přáními, sny a plánováním života po opuštění dětského domova. Tématem předložené diplomové práce je odchod z ústavní péče a následné začlenění do běžné společnosti. Téma bylo zvoleno s ohledem na autorčiny zkušenosti a dlouholetou praxi v dané oblasti. Výzkumným vzorkem jsou stejní respondenti s odstupem času sedmi let. Hlavním cílem práce je zjistit, jak se mladým lidem po odchodu z dětského domova podařilo začlenit do intaktní společnosti. Konkrétně se zaměřuje na úspěšnost ukončení studia, průběh ukončení pobytu v dětském domově, zkušenosti s bydlením a zaměstnáním, hodnocení přípravy na samostatný život během pobytu v dětském domově. Dále pak se zabývá rozborem problémů, se kterými se mladiství setkali během samostatného života a vyhodnocením míry naplnění představ mladých lidí o životě v ústavní péči s realitou.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. První část je zaměřena na charakteristiku cílové skupiny. Vymezením pojmů pozdní adolescence, raná dospělost, sociální vztahy a postoje, socializace, výchovný ústav, popisuje opouštění dětského domova, příklady pomáhajících projektů a možnosti bydlení dětí po odchodu. Dále se pak věnuje problematice samotného odchodu mladých lidí z dětského domova a zabývá se problémy, které mohou mladé jedince po opuštění dětského domova potkat. Konkrétně delikvenci mládeže, kriminalitu, vězení, závislosti, bezdomovectví a prostituci. Tyto okruhy byly vybrány v návaznosti na praktickou část. Respondenti mají zkušenosti s výše uvedenými okruhy.

Druhá část diplomové práce je věnována samotnému výzkumu zaměřenému na problematiku sociálních vztahů a postojů mladých lidí po opuštění dětského domova. Jsou zde popsány cíle, metody, výzkumné otázky, průběh šetření, zhodnocení nasbíraných dat a návrhy pro práci s cílovou skupinou. S ohledem na výzkumný záměr byl pro sběr dat použit kvalitativní typ výzkumu a jako metoda byla zvolena polostrukturovaný rozhovor. Pro způsob vedení i analýzy rozhovorů byla vybrána kombinace narativního a fenomenologického přístupu. Osamostatnění je v různé míře náročné pro každého mladého jedince. Pro klienty dětského domova je toto období omezené na ukončení studia nebo dovršení osmnácti let. Poté musejí dětský domov opustit a postavit se na vlastní nohy. Tato skutečnost je často spojená se strachem z neznáma, pochybnostmi o sobě samých a uvědoměním si náročnosti a problémů běžného samostatného života. Celá práce poukazuje na problémy lidí vyrůstajících v ústavních zařízeních a klade důraz na vhodné začlenění do společnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

Text teoretické části je dále členěn do kapitol a podkapitol. Ty se věnují charakteristice cílové skupiny a tou je pozdní adolescence a mladá dospělost. Dále se zabývá odchodem z dětského domova, výchovným ústavem, začleněním do společnosti, příkladům pomáhajících projektů, možnostmi bydlení po odchodu z dětského domova a problémy, se kterými se mohou mladí jedinci setkat, jako například delikvence, kriminalita, vězení, závislosti, bezdomovectví a prostituce. Jsou zde vysvětleny základní termíny a klíčová slova. Tato část práce je východiskem pro praktickou část, ve které je představen výzkum zabývající se průběhem života mladých lidí po odchodu z Dětského domova Liptál.

1 Charakteristika cílové skupiny

Z hlediska zvoleného tématu je potřeba vymezit základní pojmy týkající se pozdní adolescence, mladé dospělosti, sociálních vztahů a postojů. V naší společnosti není jednoznačně vymezen nějakým specifickým mezníkem či rituálem počátek dospělosti, který by tuto změnu potvrdil. Jediným definovatelným faktorem je dosažení právní dospělosti, zletilosti. Ta však není společností akceptována jako signál pro změnu statusu mladého člověka (Vágnerová 2007, s. 9).

1.1 Pozdní adolescence, začátek dospělosti

V několik let trvajícím období adolescence se z dítěte stává dospělý člověk. Období adolescence začíná pubertou, jejíž nástup signalizují specifické tělesné změny. Kromě prudkých a nápadných fyzických změn pokračuje emoční, kognitivní i sociální vývoj. Okolí klade na adolescenta více sociálních požadavků. Připravuje ho tak na samostatný život a sociálně odpovědné chování (Thorová 2015, s. 414). Pozdní adolescence je doba přechodu k dospělosti. Vašutová ji vymezuje dobou od 15/16–20/22 let věku. Je to doba komplexnější psychosociální proměny a konsolidování duševního života. Krystalizace postojů a názorů u adolescenta posiluje sociální aspekt identity, přemýšlení o své budoucnosti, a to jak profesní, tak partnerské. V tomto období se utvářejí strategie chování ve vztahu k výkonu a k vlastní sociální pozici. Jedinci v pozdní adolescenci se více zamýšlejí nad svou osobní perspektivou, nad vlastními profesními a partnerskými plány. Nelze dosáhnout v dnešní době ve všech oblastech dospělosti stejně rychle. Role dospělého je v naší společnosti mnohem náročnější než kdysi a navíc neposkytuje jedinci zvláštní prestiž ani jednoznačnou identitu (Vašutová et al. 2013, s. 10). Dospívání je doba, kdy jedinec poprvé ve svém životě začíná ve významnější míře uvažovat o své budoucnosti. Člověk se v období adolescence učí dospěle uvažovat o své

budoucnosti a o vlastní perspektivě. V tomto období dostává osobní otázka vlastní budoucnosti nový rozměr, neboť mladý člověk je ve svých rozhodnutích právě autonomní. Míra závislosti, respektive nezávislosti na rodičích je ovšem kulturně i individuálně velmi variabilní. Toto období nese novou osobní odpovědnost profesní, partnerskou i společenskou. V pozdní adolescenci lze díky orientaci na budoucnost možné „já“ vnímat jako součást anticipované identity. Jak jedinec propracovává svou identitu, generuje více možných já, která jsou spíše nestabilní. Teprve až ustálení identity, které se projevuje přijetím určitých životních závazků, je provázáno stabilitou chtěných já (Tyrlík et al. 2010, s. 59, 60). V daném období se naplno rozvíjí sebereflexe vlastního chování a prožívání. Z tohoto hlediska jsou důležité mentální reprezentace či reflektované vnitřní modely fungování citové vazby, které se začleňují do komplexnějších struktur sebepojetí, sebehodnocení a zvyšují potenciál aktivní seberegulace vlastního prožívání a chování (Macek et al. 2012, s. 36). Současní dospívající chápou dětství jako dobu, kterou je potřeba co nejrychleji zvládnout a vyrovnat se dospělým jedincům. Mají tendenci zbavit se co nejdříve dětských atributů a sociální podřízenosti. Usilují o získání práv a svobody rozhodování, ale povinnosti a zodpovědnost dospělosti přijímají jen neochotně (Vágnerová 2005, s. 321, 322). Vztah mezi rodiči a dětmi se musí v průběhu dospívání změnit. Adolescenti se o dosažení nezávislosti aktivně snaží, nové kompetence však musí vyjednat s rodiči, někdy i přes jejich odpor, což vede k častějším konfliktům. V období dospívání jedinci své rodiče velmi potřebují. S prognózou vývoje a chování adolescenta souvisí pozornost a výchovná pomoc ve formě povzbuzování ke školním úspěchům, vysvětlování hranic, učení a sdílení hodnot či podpora při rozhodování. Trávení volného času hraje důležitou roli. Jedinci z rodin, které společně stolují, méně kouří, méně intenzivně zneužívají alkohol, méně rodičům lžou, méně se zapojují do fyzických potyček a méně se u nich objevují myšlenky na sebevraždu. Negativní vliv má na adolescenta předčasné odpoutání od rodiny (Thorová 2015, s. 416, 417). V období pozdní adolescence myšlení prochází proměnou, od absolutnosti se posouvá k relativnosti. V běžných situacích není řešení abstraktních nebo formálních zadání a úloh tolik systematické jako dřív. Vychází více ze znalostí a zkušeností, z okolností a ze situací. Formální operace používá lépe a další zdokonalování poznávacích funkcí probíhá jejich cvičením a hromaděním zkušeností. V pozdní adolescenci dosahuje maxima rozvoj inteligence, a to zejména v oblasti pružnosti myšlení. Pro toto období je typické flexibilita a schopnost užívat nové způsoby řešení. Rovněž preferuje zásadní, jednoznačné a rychlé strategie, které mu pomáhají dosáhnout pocitu jistoty. Kompromisy jsou více v pozadí a úsudky jsou značně ovlivněny emocemi. Adolescent využívá své kompetence k tomu, aby se vyhnul komplikacím a aby si udržel určitý standard. Ten závisí na výkonu, na usilování o dosažení cíle s co

nejmenším možným úsilím a na zvolení cesty, která nevede ke konfliktům jak s vrstevníky, tak s dospělými. V tomto období se vytváří jeho vztah k výkonu, který se v budoucnu projeví mírou nasazení při jakékoli pracovní činnosti. Postoje adolescentů ovlivňují zážitky úspěchu nebo neúspěchu. Mezi vrstevníky se objevují projevy rivality. Kumulace kritiky a neustálé poukazování na nedostatky, může vést k projevům lhostejnosti a nechuti plnit zadané úkoly (Vašutová 2013, s. 14, 15). Vývojové změny v adolescenci se projevují kvalitativní změnou vztahů a současně změnou jejich vyjádření v sebe-systému. V tomto období vztahů přibývá a mění se jejich kvalita po stránce kognitivní a emoční. Nejdůležitější je posun u vztahů, v nichž jedinec nachází normativní autoritu a zdroj sebestpotvrzení. Především v adolescenci se mění stávající vztahy, které si dítě vytvářelo od časného dětství, jako jsou vztahy s rodiči, sourozenci, blízkými příbuznými a další osoby, s nimiž je dítě v častém kontaktu. Okruh nových vztahů tvoří kamarádi a přátelé, z nichž někteří se stávají nositelem norem a hodnot skupin, ke kterým jedinec náleží nebo náležet chce. Nové ustanovení vztahů v adolescenci, společně s dokončením ontogeneze jednotlivých psychických, ale také tělesných funkcí, můžeme chápat jako celkovou kvalitativní změnu sebe-systému (Tyrlik et al. 2010, s. 24, 25). Je důležité v období adolescence oddělovat vrstevnické vztahy od specifitějších vztahů přátelských a partnerských. Vrstevnický vztah je svým způsobem těžko zastupitelný typ vztahu. Umožňuje vzájemné poskytování názorů, pocitů a vzorců chování. Vrstevníci rádi napodobují a jsou rádi napodobováni. Dospívající se cítí dobře, když jsou vrstevníky viděni, slyšeni a oceňováni. Posiluje to jejich vlastní pozici a pocit významnosti. Vazby mezi vrstevníky se v období adolescence stávají nenahraditelnými. Často se však proměňují vztahy dospívajícího ke členům vlastní rodiny. Dříve rozjitřené vztahy se v optimálním případě harmonizují. Komunikace se uvnitř rodiny dostává na vyšší úroveň, dochází ke zklidnění, ovšem za podmínky, že rodiče uznají oprávněnost potomkovy potřeby prosadit se. Partnerské a erotické vztahy, jejich navazování a rozvoj jsou projevem psychosexuálního vývoje dospívajících. V pozdní adolescenci dochází k navazování prvních partnerských vztahů ve dvojicích. Tyto dvojice jsou základem pro vznik nových heterosexuálních skupin. Větší skupiny se rozpadají a malé setrvávají jako hlubší přátelství mezi páry (Vašutová 2013, s. 83–88).

Období mezi dětstvím a dospělostí se ve vyspělých společnostech prodlužuje. Na jednu stranu používají výhod dospělé nezávislosti, ale na druhou stranu se bojí přijmout plnou zodpovědnost nejen za sebe, ale i za partnera a následně za své děti. Začátek dospělosti charakterizujeme intenzivním pěstováním koníčků. Trávení volného času je jedním z prostředků sloužících k naplnění vývojových úkolů. K získání zkušeností, rozšiřování sociální sítě, nalezení partnera,

rozvoj osobnosti a seberealizace. Některé koníčky se mohou v budoucnu stát i profesí. Před tím, než založí rodinu a nastoupí do zaměstnání, se snaží získat co nejvíce zkušeností, aby zjistili, co chtějí dělat, kam směřují a s kým chtějí žít. Mladí lidé se rozhodují, kdo jsou a co chtějí od pracovního života. Začínají vnímat zodpovědnost za svůj vlastní život, na druhou stranu jsou stále výrazně připoutáni k původním rodinám, cítí se někde v půli mezi dětstvím a dospělostí. Je to období optimistických plánů a většina mladých lidí věří, že budou žít lépe než jejich rodiče (Thorová 2015, s. 434–437).

1.2 Mladá dospělost

Vágnerová (2007, s. 11) vymezuje období mladé dospělosti od 20 do 40 let. Čáp (et al. 2007, s. 238) vymezuje ranou časnou dospělost od 20 do 30 let a Thorová (2015, s. 440) považuje za mladou dospělost věkové rozpětí mezi 20 a 35 věkem života. Tělesné změny mají jen malý význam a lidskou psychiku příliš neovlivňují. Výjimkou je pouze těhotenství a porod. Biologické faktory působí na další rozvoj osobnosti mnohem méně než sociokulturní podněty. V mladé dospělosti dochází k rozvoji kognitivních kompetencí a způsobu jejich užívání ke stabilizaci emočního prožívání a k posunu v oblasti sebepojetí. Sociální změny zahrnují přijetí nových rolí a s nimi spojených způsobů chování. Dále zahrnují vyjasnění vztahu k hodnotám a normám, prezentovaným různými skupinami a dovršení vývoje morálního uvažování. Dospělost je také obdobím značné diverzifikace psychosociálního vývoje. Mladý dospělý se dostává do mnoha nových situací, jejichž požadavky by měl zvládnout (Vágnerová 2007, s. 11, 12). Zralý člověk dokáže uspokojit své psychické potřeby, umí se podřídit i dělat kompromisy, rozhodovat se a pomáhat druhým. Se sociálním vývojem dochází k vyžívání sexuálního chování. Mladí lidé začínají fungovat nezávisle na rodičích a postupně se vytváří nezávislost postojová emoční, fyzická a ekonomická (Thorová 2015, s. 440). Rodina i široká veřejnost očekává, že mladý dospělý bude mít stálé zaměstnání, že nalezne svého životního partnera či partnerku, že založí rodinu a má pro ni základní ekonomické zajištění. To nejsou snadné úkoly. Předpokládá to, že osobnost již zvládla počáteční hledání ve volbě mezi různými profesemi a také mezi různými partnery. Dále že dokáže komunikovat a řešit eventuální konflikty v zaměstnání i v partnerském vztahu. Umí spolupracovat a pomáhat, hospodařit a postarat se o sebe i o druhé, že odpovědně přijímá roli matky nebo otce, že realisticky posuzuje svou přítomnou situaci i možné plány do budoucna. To je ideální obraz mladého dospělého (Čáp et al. 2007, s. 238). Sebedůvěra roste v souvislosti s ekonomickou nezávislostí a se získáváním profesních dovedností. Projevuje se snaživost, houževnatost, spolehlivost, důslednost, iniciativnost, skromnost, zdrženlivost, intenzivní pracovitost, respekt k autoritám,

nekonfliktnost. Dospělý bere v úvahu celý kontext problému a řeší věci komplexněji než dříve (Kohoutek 2008, s. 124). Pro období dospělého platí dle Marie Farkové (2009, s. 44) následující charakteristiky. Mladý jedinec koná nějakou produktivní práci, samostatně hospodaří, opatřuje a udržuje své věci. Je schopen spolupracovat bez zbytečných konfliktů, s nadřizenými v práci či při studiu vyřizuje své věci samostatně. Má realistické plány, které odpovídají jeho zájmům. Bydlí sám nebo má vymezený prostor u rodičů, o který se sám stará a udržuje jej v přiměřeném pořádku. Je schopen se stýkat s příslušníky opačného pohlaví bez přílišných zábran a strachu. Cílevědomě rozšiřuje svou orientaci v prostředí, ve kterém pracuje a žije. Aktivně se zajímá a pečuje o blaho rodiny, přátel a širšího společenství.

Mladou dospělost charakterizuje vrchol fyzických sil, stabilizují se základní životní postoje. Rizikové chování a impulzivita je nižší než v období dětství a adolescence, ale i přes to jsou mladí lidé hned po dětech nejrizikovější skupinou pro vznik úrazů. Emoční prožívání je méně intenzivní a dospělí znají charakteristiky své emoční reaktivity, což přispívá k většímu sebeovládání a celkové citové stabilizaci. Nicméně psychika mladých jedinců je stále nestabilní, vývoj mozku pokračuje a schopnost sebekontroly se stále vyvíjí. Mladí lidé jednájí impulzivně, předvádí se a jsou soutěživí. Rádi riskují, experimentují, přeceňují své dovednosti, chybí jim schopnost sebereflexe, staví se do opozice proti příkazům a zákazům (Thorová 2015, s. 440). Období dospělosti s sebou přináší řadu vývojově specifických strachů, odlišných od dětského věku. Zdroje obav souvisejí s aktuálními vývojovými úkoly, novými zkušenostmi či náhlými životními změnami. V období mladé dospělosti je celá řada obav a strachů spojena s nástupem rodičovství. Motivem může být neplánované početí potomka nebo na druhou stranu nemožnost početí, což může zasahovat do oblasti vlastního sebehodnocení. K obavám řadíme porod, zdraví dítěte a jeho následnou výchovu. Mladá dospělost je obdobím důležitých rozhodnutí, změn a následně také prvního hodnocení úspěchů či hodnot, kterých mladý člověk dosáhl a které srovnává s představami a plány, jichž dosáhnout chtěl. Často je toto období provázeno spíše vnitřními nejistotami, obavami a úzkostí, zda jsem v dosavadním životě volil správně a zda můj život směřuje požadovaným směrem. U mužů je bilancování vlastního života častěji zaměřeno na oblast profesní. Ženy se spíše zaměřují na oblast rodinného života a blízkých vztahů. Nicméně v poslední době hraje u žen nezanedbatelnou roli i pracovní oblast. Pro spoustu žen tak vyvstává dilema volby mezi rolí matky a profesní seberealizací (Michalčáková 2007, s. 47, 48).

Mládí je životní období, které následuje po dětství a končí obvykle jedním z moderních rituálů jako je nástup do prvního zaměstnání, uzavření sňatku nebo založení rodiny. Bez ohledu na to,

jak se mladý člověk cítí a jaký je mu věk, stane se dospělým. Přejedem do prvního zaměstnání, nebo založením rodiny se změní jeho životní role, ekonomické i sociální podmínky jeho života a organizace jeho osobního času. I když se bude cítit stále mlád, sociálně a ekonomicky už bude patřit do jiného segmentu společnosti a jeho mládí bude sociálně u konce (Katrňák et al. 2010, s. 179). Výraznou proměnou prochází společnost zejména ve vyspělých státech. Mladí lidé odchází později od rodičů, dávají přednost životu v nesezdaném soužití a zvýšil se počet lidí žijících v samostatných domácnostech. Mění se role ženy, k čemuž výrazně přispěla možnost antikoncepce. Do pozdějšího věku se začalo odkládat i manželství a početí prvního dítěte. Také se prodlužuje doba mezi vstupem do manželství a narozením dítěte (Thorová 2015, s. 444).

1.3 Sociální vztahy a postoje

Sociální interakce začínají na úrovni jedinců, kteří se k sobě nějak chovají. Obvykle se jedná o střety dvojic. **Vztahy** se vyvíjejí z těchto interakcí, ale nelze je na interakce redukovat. Na rozdíl od časově omezených interakcí mohou vztahy přetrvávat po celou dobu života. Dokonce mohou vydržet i delší odluku zúčastněných (Michel et al. 1999, s. 419). Člověk jako sociální bytost je velmi závislý na mezilidských vztazích. Základní charakteristikou interpersonálních vztahů je to, že dva lidé se alespoň občas ocitají v interakci a že tyto interakce zanechávají jistou stopu. Tato stopa může mít podobu příjemného nebo nepříjemného dojmů, ochoty či neochoty k novému setkání, porozumění nebo nepochopení. Vztahem se myslí již ustanovená vazba mezi dvěma lidmi a ta má specifické vlastnosti a historii. Interakce je časově ohraničená sociální událost, která může proběhnout v trvajícím vztahu i mezi náhodně se setkávajícími lidmi. K udržení jakéhokoli vztahu jsou interakce nezbytné (Slaměník 2011, s. 99). Ve vývojovém smyslu se člověk do vztahu již rodí a podobně jako jiné živočišné druhy, také děti jsou nejen v novorozeneckém období, ale i v pozdějším věku z velké části závislé na pomoci dospělých. Tato pomoc vyplývá ze vztahu pečovateli k nim, ať už je tento vztah podmíněn především biologicky, psychicky nebo sociálně. Aktivita ve vztahu je oboustranná. Již od narození je dítě v chování k dospělým aktivní a tato aktivita se s narůstajícím věkem zvyšuje. Dítě svou aktivitu ve vztahu projevuje nejprve jen chováním a projevy emocí, ale postupně nabývá na významu symbolická aktivita, zejména řeč. Prostřednictvím těchto interakcí se dítě učí poznávat svět a postupně také samo sebe (Tyrlik et al. 2010, s. 15, 16). Dítě z raného vztahu s rodiči odvozuje důsledky pro vztahy s vrstevníky a dalšími lidmi. Nesčetné studie dokazují, že to, co se odehrává doma, ovlivňuje a do vysoké míry podmiňuje situaci dítěte v předškolních zařízeních i ve škole. Kvalita vztahů v rodině určuje kvalitu dalších vztahů. Například pokud dítě

prožije extrémně negativní vztah s rodičem, platí pro něj zvýšená pravděpodobnost, či riziko, že bude mít problémy v kontaktu se sourozenci a vrstevníky obecně (Hewstone et al. 2006, s. 82). Potřeba sounáležitosti je patrna z touhy vytvářet pouto ve vztahu s druhými, které poskytuje trvalou kladnou vzájemnou komunikaci. Naše celoživotní závislost jednoho na druhém řadí vztahy do středu našich životů. Pro naše předky znamenaly vzájemné vazby schopnost skupinového přežití. Při stavbě přístřešku nebo při lovu bylo deset rukou lepších než dvě. Pro děti a jejich pečovatele představují sociální vazby jejich přežití. Pokud dojde k nevysvětlenému oddělení rodiče od dítěte, oba mohou prožít hroznou paniku, dokud se opět neseťkají v pevném objetí. Jestliže jsou děti vychovávány v podmínkách zanedbávání nebo v institucích s pocitem, že nikomu nepatří, stávají se z nich úzkostlivé bytosti (Myers 2016, s. 350). Naprostá většina lidí ráda vyhledává společnost jiných lidí, známých, přátel, partnerů. Potřeba být s jinými lidmi patří k podstatě člověka. Sociální izolace, hlavně ta nucená, vyvolává psychické potíže a většina lidí se ji snaží vyhnout (Slaměník 2011, s. 86). Pokud jsou lidé ve vězení nebo v samovazbě, bolestně touží po svých blízkých a po domově. Pokud jsme odvrženi, máme sklony k depresi. U lidí, které někdo opustil, spouští ztráta sociálních vazeb bolest, pocit osamění nebo odcizení. Lidé jsou společenšší tvorové. Mají potřebu někam patřit. Když opravdu někam patříme, když se cítíme podporováni v rámci svých blízkých, intimních vztahů, máme tendenci být zdravější a šťastnější. Pokud není tato potřeba někam patřit naplněna, pak je touha po ní o to silnější (Myers 2016, s. 351).

Duck (in Hayesová 2009, s. 88) považuje za nutné odlišit u vztahů mezilidskou přitažlivost a sociální přitažlivost. Sociální přitažlivost je krátkodobá a velmi ji ovlivňuje členství v sociálních skupinách. Rovněž záleží na faktorech, jako je podobnost nebo blízkost. Mezilidská přitažlivost je založena na hlubší znalosti osobnosti druhého člověka a jeho pohledu na svět. Podmínkou počátku vztahu je blízkost. Ta souvisí s opakovaným kontaktem a komunikací, které nám umožňují objevit, co máme podobného, a cítit k sobě vzájemnou náklonost. Druhou podmínkou počátku vztahu je tělesná přitažlivost. V každodenní životě si lidé často vybírají člověka, jehož přitažlivost v hrubých obrysech odpovídá jejich vlastní. Kladné postoje vůči přitažlivým lidem udávají předsudek tělesné přitažlivosti. Předpokládá se, že co je krásné, je i dobré. Zalíbení v někom je velkou mírou doprovázeno podobnými postoji, přesvědčeními a hodnotami. Opaky se málokdy přitahují a podobnost vede k zalíbení. Pravděpodobně budeme také rozvíjet přátelství s lidmi, kteří nás mají rádi. Dle teorie výhod ze vztahu máme rádi lidi, jejichž chování vnímáme jako výhodné nebo které si s výhodami spojujeme (Myers 2016, s. 373). Tavel (2009, s. 107) ve své knize rozlišuje čtyři teorie vztahu.

Jako první uvádí teorii směny, ve které závisí přitažlivost druhého na zisku, který nám přináší. Další teorie je teorie bilance, ve které usilují účastníci vztahu o návratnost odměn. Podle teorie učení se vztah udrží, pokud jsou partneři spojováni s příjemnými podněty a životními zážitky a vzájemně se odměňují líbivými podněty. Jako poslední teorii uvádí evoluční. V té se vazby muž-žena mohly vytvořit kvůli nutné pomoci s péčí o bezbranná lidská mláďata. Dále Tavel uvádí, že žena i muž mají ve vztahu různá, často nenaplněná očekávání a primární rodina má největší vliv na budoucí partnerské vztahy.

Škála interpersonálních vztahů je velmi pestrá a široká. Povrchní vztahy se nevyznačují žádnou vzájemnou závislostí. Lidé se čas od času setkávají, konverzují zcela nezávazně, ze setkání jsou více či méně potěšeni, neplánují žádná setkání. Některé vztahy pouhé známosti mohou přecházet v těsné vztahy různě dlouhé délky. Těsnost vztahu lze charakterizovat interakcemi, jež se vyznačují vzájemnou péčí, odpovědností a důvěrou. V nich je chování partnerů vzájemně vysoce závislé a s důsledky pro oba partnery. Vysoká závislost se vyznačuje korespondencí zájmů, kdy chování v interakci přináší prospěch oběma partnerům. Úroveň závislosti je dána tím, nakolik se partneři ovlivňují svým chováním, nakolik je naplněno jejich očekávání, nakolik se mohou spolehnout na pozitivní zisky, nakolik jsou výsledky pro ně příjemné či nepříjemné. V momentě, kdy si začnou partneři uvědomovat společnou odpovědnost za vzájemnou psychickou pohodu, naplněnou investicemi do potřeb, zájmů a cílů partnera, dostávají se do vzájemné závislosti. Pro takovou závislost je příznačné, že se partneři neostýchají vyjádřit své cíle a potřeby, a navozovat situace, které potenciálně mohou vést k jejich dosažení uspokojení. Vzájemná závislost se projevuje i změnami chování s ohledem na prožívání a chování druhého. Znalost chování partnera za určitých podmínek umožňuje jedinci regulovat vlastní chování tak, aby chránil vztah před možnými újmami a zachoval jeho stabilitu (Slaměnik 2011, s. 99, 100). Thorová (2015, s. 159) považuje za nejdůležitější citovou vřelost v jistém a láskyplném vztahu, která má moc vykompenzovat negativní vlivy chybějících prvků jiných psychických potřeb. Za nejvíce patologické činitele vývoje osobnosti pokládá absenci lásky a neuspokojování citových potřeb. Pro lidský život jsou sociální vazby zásadní od nemluvněte po dospělost. Bezpečná přílnutí k druhým značí šťastný život. Společná láska nejčastěji vydrží, když oba partneři cítí, že je jejich vztah vyrovnaný. Oba musí ze vztahu spravedlivě dostávat stejně, jako do něj vkládají. Výhoda společné lásky je příležitost pro důvěrné otevření se, stav, který je docílen postupně, jak každý z partnerů opětuje rostoucí otevřenost druhého. Blízké a trvalé vztahy jsou pilířem šťastného života. U těch, kteří se zavázali k vytvoření rovnocenného, důvěrného vztahu, se může dostavit pocit bezpečí a radosti z trvajících společné lásky (Myers 2016, s. 384–388).

V dnešní společnosti založené na demokratických zásadách čelí minoritní skupiny určitému sociálnímu vyloučení. Toto vyloučení se může projevat formou limitovaných příležitostí na pracovním trhu nebo ve vzdělávání a také přímou či nepřímou diskriminací. Větší sociální začlenění a vytváření rovných příležitostí pro všechny jedince prosazují různé iniciativy a nevládní neziskové organizace. Vytváření rovných možností problém sociálního vyloučení neřeší. Pokud se příslušníci minoritních skupin setkávají s diskriminací, přístup k určitým možnostem se stává komplikovanější a rovné příležitosti tak následně nejsou dostupné všem. Zkušenosti s diskriminací vyvolávají různé pocity, mohou způsobit odtazení od většinové společnosti nebo se mohou stát určitou motivací k aktivnímu zapojení do společnosti a prosazování osobních či skupinových cílů. Lidé si utvářejí vztah ke své etnické skupině, ale také k širší společnosti, ke společenství lidí, kteří v dané zemi žijí. Pocit nebo vědomí, že člověk někam patří a je přijímán ostatními, je jednou ze základních lidských potřeb (Tyrlík et al. 2012, s. 79–81).

Vztahy k jiným lidem tvoří nedílnou součást jak interpersonálního sociálního systému, tak také intrapersonálního sebe-systému. Vztahy stojí za zrozením a přežitím jedince, stejně jako sebe-systém stojí za vztahy, respektive za vztahováním se jedince ke světu a specificky k jiným lidem (Tyrlík et al. 2010, s. 33). Potřeba sdružovat se s druhými lidmi patří k základním lidským potřebám a aktivuje se především v náročných životních situacích, kdy jedinec vyhledává druhé lidi i proto, aby mohl porovnat své pocity s jejich, aby došlo k redukci úzkosti a aby získal informace o povaze hrozby. K rozvoji partnerských i přátelských vztahů pozitivně přispívá tělesná blízkost druhých. Každé přátelství se projevuje reciprocitou, intimitou a vzájemnou závislostí. Milenecké vztahy jsou podněcovány fyziologickou aktivací a tělesnou přitažlivostí. Spokojené partnerské vztahy se vyznačují konstruktivní komunikací, pozitivním interpretováním partnerova chování, spravedlností a vnímáním vlastního vztahu jako spokojenějšího než jiné vztahy. Partnerské vztahy představují nejvýznamnější druh afiliace během celého života (Hewstone 2006, s. 447).

Postoj je psychologická tendence vyjádřená hodnocením určité entity s určitou mírou souhlasu či nesouhlasu (Eagly et al. 1998, s. 269). Dle Myerse (2016, s. 110) je postoj příznivá nebo nepřínivá hodnotící reakce ve vztahu k něčemu či někomu. Často má kořeny v osobních přesvědčeních a projevuje se ve formě pocitů a zamýšleného chování. Postoje posuzují svět efektivně, a když musíme na něco rychle reagovat, může se naše reakce řídit pocitem, který z toho máme. Postoje nás připravují k činnosti a také způsobují, že se častěji chováme určitým způsobem. Postoje jsou predispozice k reakci, podobají se mentálnímu nastavení a navíc

obsahují hodnotovou složku. Nejsou však prostou množinou myšlenek týkajících se nějakého objektu, ale jsou spojeny i s činností a ovlivňují chování (Hayesová 2009, s. 95). Objektem postoje může být cokoli, co člověk registruje nebo čím se v mysli zabývá. Předměty postojů mohou být konkrétní nebo abstraktní, mohou jimi být neživé věci, osoby nebo skupiny. Některým postojům přiřazujeme specifické názvy podle toho, o jaký objekt postoje se jedná. Postoje ke společenským skupinám, zejména jsou-li negativní, se nazývají předsudky, postoje k sobě se studují pod názvem sebehodnocení a postoje k abstraktním entitám se často nazývají hodnotami (Hewstone 2006, s. 283, 284). Jak naše vnitřní postoje souvisí s chováním navenek? Přestože lidová moudrost ukazuje na dopad postojů chování, ve skutečnosti jsou postoje často špatným prorokem chování. Změna postojů lidí obvykle nezpůsobí zároveň velkou změnu jejich chování. Vyjadřování postojů a chování podléhá mnoha vlivům. Postoje budou předpovídat chování když: jsou další vlivy minimální, postoj velmi úzce koresponduje s předpovídaným chováním, postoj je silný, protože nám ho něco připomíná nebo jsme ho nabyli přímou zkušeností. Za těchto podmínek to, co si myslíme a cítíme, bude předpovídat naše činy. Vztah postoj-čin funguje i v opačném směru. Máme tendenci ovlivnit myšlením chování a také činy ovlivnit myšlení. Když nějak jednáme, umocňujeme myšlenku, která leží pod tím, co jsme udělali, hlavně když se za svůj čin cítíme zodpovědní. Akce naordinované sociálními rolemi formují postoje těch, kteří role hrají. To, co říkáme či píšeme, může silně ovlivnit postoje, které následně zastáváme. Činy ovlivňují morální postoje. To, co jsme udělali, dokonce i když je to nemorální, máme tendenci ospravedlňovat jako správné. Nestojíme pouze za tím, čemu věříme, ale věříme také tomu, za čím stojíme. Politická a sociální hnutí mohou uzákonit chování koncipované tak, aby vedlo ke změně postojů v masovém měřítku (Myers 2016, s. 115–123).

K čemu vlastně postoje slouží? Postoje nám pomáhají odhadovat objekty a události v našem okolí, přičemž postoj k objektu nám šetří energii, kterou bychom pokaždé znovu investovali do přemýšlení o tom, jak se k danému objektu máme zachovat při každém dalším setkání s ním. Pozitivní nebo negativní vztah k objektu se řídí tím, zda si ho spojujeme s trestem či odměnou. Postoje mohou člověka uchránit před negativními objekty prostřednictvím ego-obranné funkce či externalizace a také mohou vytvořit spojení mezi „self“ a oblíbenými objekty a dát tak člověku možnost vyhřívat se v odrazu slávy (Hewstone 2006, s. 285, 286). Tři konkurenční teorie vysvětlují, proč činy ovlivňují oznamované postoje. Teorie sebezprezentace předpokládá, že lidé, kteří monitorují vlastní chování v naději, že udělají dobrý dojem, upraví informace o svých postojích tak, aby se zdály být v souladu s jejich činy. Lidé upravují prohlášení o svých

postojích z obavy, co si budou jiní lidé myslet. Ale dokazují také, že dochází ke změně některých ryzích postojů. Další dvě z těchto tří teorií předkládají, že naše činy spouští změnu ryzího postoje. Teorie disonance vysvětluje změnu postojů s předpokladem, že poté, co jednáme v rozporu s vlastními postoji nebo děláme těžké rozhodnutí, cítíme napětí, abychom napětí zmírnili, vnitřně odůvodňujeme své chování. Čím méně vnějších opodstatnění pro naše nežádoucí činy máme, tím více se za ně cítíme zodpovědní a z toho pramení více disonance a větší změna postoje. Poslední teorií je teorie sebevnímání. Ta předpokládá, že když jsou naše postoje nevýrazné, jednoduše pozorujeme vlastní chování a okolnosti, za kterých k nim došlo, a potom odvodíme své postoje. Jedním zajímavějším závěrem této teorie je efekt nadbytečného opodstatnění. Jedná se o odměňování lidí, aby udělali to, co beztak rádi dělají a může proměnit jejich potěšení na otročinu. Důkazy podporují předpovědi z obou teorií a naznačují, že každá popisuje, co se děje za určitých podmínek (Myers 2016, s. 134).

Postoje jsou tedy celkovým hodnocením objektů obsahujícím afektivní kognitivní a behaviorální komponentu a plní u člověka důležité funkce. K hlavním determinantám postojů patří zpracování informací důležitých pro postoj a předchozí chování. Lidé často mění své postoje tak, aby byly v souladu s jejich chováním. Postoje se také mění tím, jak se lidé učí asociovat objekty postoje s příjemnými či nepříjemnými podmínkami a důsledky. Postoje také ovlivňují všechna stádia zpracování informací od pozornosti až po vybavování (Hewstone 2006, s. 327).

2 Odchod z dětského domova

U mladého člověka, který žije ve své biologické rodině, je to většinou právě rodina, kdo ho plně podporuje při postupném osamostatňování se, poskytuje mu zázemí, ale i psychickou a materiální oporu. V realitě ústavní výchovy je to jinak, příprava na samostatný život není plnohodnotná, protože ve většině zařízení je dospívající pod dohledem, nemá pod kontrolou svoje finance, je mu organizován denní režim a tím pádem se nedostane do některých situací, se kterými se potom setká v běžném životě. Jaká je tedy připravenost dětí odcházejících z dětských domovů? Mají se kam vrátit, kam jít, s kým se poradit? Vědí tyto děti, jaká je jejich pozice ve společnosti? Budou si umět sami najít bydlení a práci? Vědí případně, na koho se obrátit o pomoc či radu? Naplňuje prostředí ústavních zařízení podmínky pro zdravý vývoj jednotlivce? Je mnoho otázek, které vyvstanou v souvislosti s tématem odchodu dětí z institucionální péče.

Dětské domovy se za poslední léta velmi změnily. Mají lepší materiální vybavení a hlavně v nich ubývá dětí. Vychovatelé v DD se snaží své klienty připravovat na samostatný život. Vytvářejí jim individuální plány a podporují je ve studiu. Někde jim na rok i na déle zajistí startovní chráněné bydlení. Přesto všechno je návrat klientů do běžného života velmi obtížný (La Sala 2008, s. 5). Opuštění domova není jednoduché pro mladého jedince vyrůstajícího ve své rodině. I když se může zdát, že většina mladých jedinců se této nové životní změny nemůže dočkat, je právě doba, kdy má být dítě propuštěno z výchovného ústavu, krizovým obdobím (Gottwaldová et al. 2006, s. 2). Dále Gottwaldová uvádí potíže také z hlediska věku, ve kterém má jedinec opustit zařízení ústavní péče. Při odchodu ze zařízení ústavní výchovy jsou mladí lidé provázeni psychickou deprivací, která je způsobena selháním či ztrátou rodinného statusu nebo dlouhodobým pobytem v zařízení. V tomto případě dochází k sociální deprivaci, která brání začlenění jedince do běžného společenského života (Gottwaldová et al. 2006, s. 3). Mladí dospělí, kteří žili v náhradní péči, mohou prožívat nejistotu jak ve vztahové oblasti, tak i v oblasti osobnostní. Nevědí, kam se zařadit, mohou mít problémy s vytvořením identity a nedůvěřují druhým lidem. Často nepřiznají, ale trpí odloučením od biologické rodiny (Říhová 2004, s. 14). V ústavech je režim určován stanoveným programem. Děti podle plánu vstávají, uklízejí, stravují se, pracují, odpočívají, vzdělávají se (Matoušek 1999, s. 118). Přizpůsobují se stanovenému režimu. Jsou zvyklé žít podle pravidel, která jsou stanovena ústavy. Ústavní prostředí jim může zajistit stabilitu a řád. Jsou plně zaopatřeny. Nezažívají ale běžný chod rodiny. Nevidí rodičovské vzory. Chybí jim praktické zkušenosti a samostatnost. Je pro ně náročné zařadit se do běžného života a znát svou roli v rodině a ve společenství. To vše pak není jen jejich problémem, ale jde o problém společnosti. Nejzávažnějším rizikem dlouhodobého pobytu v ústavu je tzv. hospitalismus. Jde o stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky, doprovázený snižující se schopností adaptace na neústavní „civilní život“ (Matoušek 1999, s. 118). Dospívající v zařízeních ústavní péče jsou zvyklí na péči a kontrolu ze strany zaměstnanců, důsledkem toho se pak setkávají s mnoha problémy po opuštění ústavní výchovy. Gottwaldová mezi ně zařazuje mimo jiné: neschopnost hospodařit s finančními prostředky; nemožnost zajistit si z vlastních prostředků standard bydlení a spotřeby, na jaký byli zvyklí v zařízení; neznalost ceny zboží, právních problematik, absenci pracovních návyků, vztahovou naivitu; neschopnost naplnit svou rodičovskou roli, stejně jako roli v partnerství (Gottwaldová et al. 2006, s. 8).

Systemově není zajištěn přechod dítěte do samostatného života. Ústav dítě zabezpečuje nejen po hmotné stránce, kdy se mu dostává jídlo, oblečení, výplň jeho volného času, ale také je mu

poskytováno vzdělávání a příprava na budoucí povolání po jeho odchodu, aby se lépe začlenil do společnosti a překonal tak problémy spojené z nedostatkem peněz. Role ústavu končí dosažením zletilosti mladistvého, pak už záleží jen na něm samotném, jak přijme život mimo ústav (Gjuričová in Chmelař 2008, s. 27). Dospívající, kteří opouštějí ústavní výchovu, trpí často psychickou deprivací, jež postihuje celou jejich osobnost. Tato deprivace je důsledkem ztráty rodinného prostředí a následným pobytem v zařízení ústavní péče. Psychická deprivace se dospívajícímu stává sociálním handicapem. Jedinci opouštějící ústavní péči mají často nízkou úroveň školního vzdělání, potíže v navazování vztahů a sociální integraci a jsou ve větším ohrožení, co se týče sociálně-patologických jevů (Gottwaldová et al. 2006, s. 2). Jak dále uvádí Gottwaldová (et al. 2006, s. 2), po odchodu z ústavní výchovy často mladý člověk selhává díky uvedeným faktorům, může se stát nezaměstnaným, nedokáže si udržet bydlení a mnohdy může být strháván ke kriminalitě, drogové činnosti aj.

Proces odchodu z dětského domova je třeba pečlivě plánovat a důsledně provádět a vytýčit si určité cíle:

1. Během odchodu z péče je důležitá odpovídající komunikace.
2. Dítě/mladý dospělý je zmocňováno účastnit se procesu odchodu z péče.
3. Zajistit sledování celého procesu, průběžná podpora dítěte a možnost kontaktu.

V dětských domovech je velice důležité využívat sociální dovednosti a dbát na rozvoj pracovních schopností. Bohužel v těchto zařízeních je typickým jevem jasná formálnost a absence kooperace mezi spolupracovníky. Často se nepoužívají prvky terapie a vysoký počet dětí ve skupině snižuje využívat supervizi a aktivitu (Běhounková 2012, s. 34, 35). Vyvážená výchova v zařízeních musí zohlednit celkový průměr vnímání svobody, uspokojování individuálních potřeb, materiální výhody a klást důraz na zodpovědnost k sobě a okolí (Jánský 2004, s. 86). Středisko náhradní rodinné péče ve spolupráci s Pražskou správou nemovitostí, a.s., provedlo šetření situace mladých lidí odcházejících po dosažení zletilosti z ústavní péče. Šetření proběhlo mezi pracovníky dětských domovů, domů na půli cesty a samotných mladých lidí, kteří se chystají na odchod nebo kteří již odešli z DD. Ročně odchází po dosažení zletilosti z DD okolo 250 mladých lidí. Téměř polovina těchto jedinců odchází zpět ke svým rodičům, tedy do prostředí, ze kterého byli předtím odebráni pro jeho nevhodnost. Jen necelá šestina se chystá po odchodu žít samostatně a téměř čtvrtina odchází do azylových domů, domů na půl cesty nebo ubytoven. S výučním listem odchází z DD téměř polovina mladých lidí. Více než třetina jich odchází s neukončeným vzděláním, a to přesto, že polovina dotázaných pracovníků

DD považuje zajištění vzdělání pro své svěřence za snadné. Přibližně polovina odchází ve věku 18 let. Necelá šestina odchází po dosažení věku 20 let. Tito lidé jsou tedy mladí a sociálně nezralí. Mají problémy najít si a udržet práci. Část z nich se zařazuje mezi dlouhodobě nezaměstnané, jiní zaměstnání často střídají. Podle Nařízení vlády 460/2013 Sb. o ustanovení částky příspěvku na úhradu péče dostávají mladí jedinci při odchodu z DD finanční příspěvek ve výši 25 000 Kč (Nařízení vlády 460/2013 Sb., § 4). Ten mohou dostat hotově nebo ve formě například vybavení do domácnosti. Bohužel v mnoha případech tyto peníze utratí v prvních dnech po odchodu z DD. Mladí lidé po odchodu byli často překvapeni tím, jak je život náročný. Proto by radili odcházejícím, aby neodmítali pomoc, která se jim nabízí a aby si vážili toho, že jsou ještě v dětském domově a neodcházeli, pokud nemají dodělanou školu (Šlesingerová 2005, s. 39).

2.1 Výchovní ústav

Výchovní ústav plní funkci sociální, výchovnou a vzdělávací. Zařazují se zde děti starší 15 let, které mají závažné poruchy chování a byla jim nařízena ústavní výchova nebo uložena výchovná ochranná. Výjimečně lze do výchovného ústavu zařadit dítě starší 12 let, které nelze umístit v jiném typu zařízení z důvodu jeho závažných poruch chování (Firstová 2014, s. 126). Do výchovných ústavů jsou děti a mladiství umísťování na základě rozsudku soudu, který jim nařídil ústavní výchovu, na základě soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu, nebo po dohodě se zákonnými zástupci. Výchovní ústav poskytuje dlouhodobou péči a jeho hlavní náplní je příprava na budoucí povolání. Klienti jsou rozděleni do výchovných skupin, které odpovídají zařazení do vzdělávacího programu. Výchovní ústavy mají problémy s chybějící koncepcí tohoto druhu výchovy, která musí reagovat na novou společenskou situaci, s nedostatečnou diferenciací jednotlivých zařízení, jež vede k tomu, že spolu žijí klienti, kteří by podle názorů pracovníků spolu žít neměli (Matoušek et al. 2011, s. 155–158). V praxi se totiž ukazuje, že do výchovných ústavů jsou umísťovány děti jak s uloženou ústavní výchovou, tak děti s nařízenou ochrannou výchovou. Jsou to děti, u kterých se vyskytuje nějaké problémové chování, ale nedopustily se žádného trestného činu, a pak to jsou děti, které se již trestného činu dopustily. Společným umístěním těchto dětí může docházet k jejich kriminální infekci (Hulmánková 2013, s. 37). Je jasné, že nedochází k umísťování dětí do ústavů bezúčelně a jejich pobyt je řešením mnoha závažných situací a možností pro jejich zlepšení. Dětem je poskytována nepřetržitá celoroční péče ze strany profesionálů a odborníků a je snaha o co nejindividuálnější přístup ke každému z klientů. Bohužel ale rodinné prostředí a rodičovskou lásku dětem v ústavech nikdo nenahradí. Toto strádání může vést k psychickým deprivacím

a hospitalismu. Jakákoli psychická deprivace se může projevit již v pubertálním věku, kdy jsou děti stále ještě v ústavech, nebo pak ve věku pozdějším, kdy se již snaží žít život samostatně (Matoušek 2003, s. 78).

S výchovnými ústavami úzce spolupracují sociální pracovníci. Ti navštěvují jak dítě, tak jeho rodinu a průběžně s nimi pracuje. Sociální pracovník by měl rodičům pomáhat s uspořádáním rodinných poměrů, které umožní následné vrácení dítěte do rodiny. Jedná se o pomoc poradenskou, může však jít i o pomoc při řešení obtížné sociální situace. V praxi se však setkáváme, že rodiče pomoc odmítají, nebo se jí záměrně vyhýbají. Často to bývá v rodinách delikventních dětí, kdy samotní rodiče jsou pro děti nevhodným vzorem z důvodu vlastního asociálního chování. Některým dokonce odebrání dítěte zcela vyhovuje (Firstová 2014, s. 127). Problémy, které se týkají stávajícího systému školských ústavních zařízení, lze charakterizovat třemi fakty. Patříme k zemím v Evropě, kde počet dětí v ústavní výchově je jedním z nejvyšších. Péče je nesystémová, na což poukazuje vysoký počet předběžných opatření soudu, na základě kterých jsou do zařízení děti umisťovány. Ochranná výchova je soudy nařizována výjimečně a důvody, které k ní vedou, jsou často totožné s důvody k nařízení ústavní výchovy. Za předpoklad k úspěchu při řešení problémů ústavní výchovy patří posílení orgánů sociálně právní ochrany dítěte, aby se situace problémových rodin mohly řešit preventivně. Dále je také potřeba sjednotit současný systém ústavní výchovy se společností, a to díky všem resortům a vytvoření mezirezortních zařízení (Janský 2014, s. 120, 121).

2.2 Socializace

Socializace je dlouhodobý a komplikovaný proces, při kterém se jedinec zařazuje do společnosti. Socializace jsou změny, kterými se lidé stávají společenskými a učí se žít ve společnosti. Socializace není dějem pasivním, kdy je člověk formován tlakou společnosti, ale jedná se o vzájemnou interakci lidských potřeb a působení společnosti, kultury i jazyka (Holý 2009, s. 121). Další zdroj uvádí, že socializace je vývoj od stádia bezmocného novorozence až po osobu, která si uvědomuje svoji existenci a má přehled o své vlastní kultuře. Socializace není žádným kulturním programováním, dítě je už od samého počátku aktivním činitelem tohoto procesu. Cílem socializace je zajištění přetrvání kultury a společnosti. Její funkcí je předávání norem, vzorců chování a hodnot z generace na generaci. Tímto způsobem je možné zachovávat jistou kulturní kontinuitu díky vytváření spojení mezi generacemi (Giddens 1999, s. 39). Jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících míru integrace jedince do společnosti je právě socializace. Socializace představuje postupné začleňování jedince do společnosti. Koťa

vidí socializaci jako formování a růst osobnosti vlivem vnějších podnětů, ať již souborem lidských činností či působením všech věcí, rostlin, zvířat i lidí, které nás obklopují. Nejprve bezmocné dítě je socializací postupně přeměňováno ve více či méně informovanou bytost a je vedeno k tomu, aby dosáhlo jisté míry sounáležitost a spolupráce s druhými lidmi. V jejím průběhu si jedinec osvojuje hodnoty, normy a dovednosti vytvořené kulturou, do které se narodil. Jedním z nejdůležitějších výsledků socializace je neopakovatelná osobnost, jejíž stabilní vzorce chování, citění a činnosti jsou vždy jedinečné (Kořa in Jedlička et al. 2004, s. 15, 16). Keller říká, že jedinci, u kterých neproběhla uspokojivá socializace, nejsou schopni vstupovat do běžných interakcí s druhými členy skupiny, nedokáží respektovat normy běžného soužití a zapojovat se do kolektivních akcí. (Keller 1997, s. 38, 39). Jandourek rozlišuje primární socializaci na záměrnou a nezáměrnou. Záměrná socializace probíhá prostřednictvím záměrného úsilí dítě vychovávat a učit. K nezáměrné socializaci pak dochází každodenním sledováním rodičů a jiných sociálních modelů v neformálních situacích (Jandourek 2001, s. 220, 221). Vliv socializace v rodině se projevuje především v dětských předsudcích, které často pouze zrcadlí ty předsudky, kterých si všimly u svých rodičů nebo osob, které se o ně staraly. Naše rodiny a kultura předávají všechny druhy informací-jak řídit auto, jak si najít partnera, jak rozdělit domácí práce či komu důvěřovat a koho nemít rád (Myers 2016, s. 288).

Z pohledu Heluse můžeme socializaci dělit do tří etap:

- **Začleňováním člověka do mezilidských vztahů** – především těch, ve kterých nachází své místo, postavení, porozumění pro své snahy rozvíjet se, uplatňovat se a smysluplně žít.
- **Zapojováním člověka do společných činností** – především těch, v nichž spolu s druhými realizuje společenství, spoluvytváří produkty, nachází uplatnění a realizuje vedle svých osobních cílů i cíle společné.
- **Integrovaním člověka do společensko-kulturních poměrů** – tzn. především do pospolitosti všech, kteří sdílí určité hodnoty a cíle, respektují určité zásady a uchovávají určité zvyklosti (Helus 2007, s. 71).

Socializace je velmi složitý proces, který nikdy neprobíhá jednoduše, ale ve kterém se velmi často vyskytují i rozpory a konflikty s možností příznivého i nepříznivého, v některých případech až patologického vývoje. Rizika a společenské prostředí mohou vývoj nejen podporovat, ale i ztěžovat a narušovat (Čáp et al. 2007, s. 52).

Mezi příčiny nefunkční socializace řadí Helus tyto činitele:

- **Citovou deprivaci** – ta vzniká v důsledku neuspokojení citových potřeb dítěte. Pro dítě je nejdůležitější, aby od raného dětství získávalo pocit uspokojení, jistoty a bezpečí a byl mu věnován dostatek pozornosti. Jestliže není tato potřeba uspokojována, dochází u dítěte ke strádání. Toto označuje termín citová deprivace. Tato deprivace má dlouhodobé, často trvalé následky, které se projevují neschopností rozpoznat city druhých osob a porozumět svým vlastním citům.
- **Životní krize** – jako nezpracované traumatické zážitky, například vyvolané náhlým otřesným zážitkem.
- **Příslušnost k deviantním subkulturám** – tato subkultura může mladé lidi izolovat od širšího sociokulturního prostředí, nebo dokonce orientovat proti němu, a tím napomáhat jejich deviantnímu vývoji.
- **Stigmatizaci** – u dospívajících, u nichž hrozí kriminální činnost, stačí epizodní krádež v obchodě. Tím, že bylo dítě objektem vyšetřování, dostává nálepkou a dochází k sociální stigmatizaci. Společnost tak snižuje šance na jeho řádné začlenění (Helus 2007, s. 71, 72).

Díky společenským změnám v posledních dvou stoletích vzniká jako fenomén a sociální problém tzv. riziková mládež. Mezi společenské změny patří slábnutí systémů sociální kontroly (církev, širší rodina, sousedé), a také postavení rodiny, její nízká stabilita, často neúplnost, rozchody rodičů, nebo výchova dětí v institucionální péči. Mezi hlavní typy rizik u mladých lidí řadíme zvýšenou zranitelnost, možnost, že mladý člověk bude chováním ubližovat sám sobě, a také možnost, že se bude provinovat proti jiným lidem či proti společenským zájmům (Matoušek 2005, s. 267–269). Za rizikovou mládež Kasal označuje jedince, u kterých jsou v období dospívání souběhem biologických, psychických, sociálních a kulturních předpokladů a vlivů vytvořeny podmínky pro chování, jež tyto osoby z dlouhodobější perspektivy ohrožují ve zdravém psychickém i sociálním vývoji a zároveň je toto chování považováno za ohrožující jeho sociálním prostředím (Kasal in Matoušek 2013, s. 347). Mladí lidé, kteří opouštějí zařízení pro výkon ústavní výchovy, jsou skupinou ohroženou sociálním vyloučením z několika důvodů. Řadí sem opakovanou nezaměstnanost vyplývající ze špatných školních výsledků a nízké kvalifikace, původ z rodin se špatnou ekonomickou situací a také horší přístup k institucím a službám. (Linhartová in Vojtová et al. 2014, s. 133).

2.3 Příklady pomáhajících projektů

Následující podkapitola pojednává o organizacích, věnujících se přípravě mladých jedinců na vstup do samostatného života. Napomáhají mladistvým z dětských domovů začlenit se do světa práce, bydlení, finanční gramotnosti a celkově se lépe orientovat v samostatném životě. Takto zaměřených projektů je v dnešní době více. Pro tuto práci byly vybrány pouze čtyři projekty a osobní zkušenost má autorka se dvěma z nich. S projektem „Slunce“ aktuálně stále spolupracuje.

2.3.1 Projekt „Život nanečisto“

Za projektem „Život nanečisto“ stojí dvě neziskové organizace a to organizace „Mimo domov“ a organizace „Múzy dětem“. Cílem tohoto projektu je připravit dospívající mládež, vyrůstající v zařízeních náhradní výchovy, na přechod z ústavní péče do samostatného života. Prvním stupněm tohoto projektu jsou intervence v klientských zařízeních, během nichž jsou budoucí klienti i jejich vychovatelé seznamováni formou ukázek a diskusí s principy „Života nanečisto“. Ve druhé fázi absolvuje mládež z klientských zařízení (ve věku 15–25 let) čtyři kurzy, které se postupně věnují domácnosti, práci, hospodaření, vztahům a samotnému odchodu z DD. Kurzy jsou zaměřeny na integraci ve všech oblastech společenského života – hledání bydlení a práce, zvyšování kvalifikace, pracovní i další smlouvy, rizika nezaměstnanosti, formy efektivních investic finančních prostředků, principy efektivní komunikace v profesním životě, ale i partnerské vztahy a nástrahy rodinného života. Základním principem kurzů jsou simulované situace z reálného života, následné usazení prožitého do teoretického rámce a společná reflexe. Každý ze čtyř třídních kurzů je kombinací zážitkových simulací, odpočinkových her, tvůrčích programů, ale i skupinových/individuálních terapeutických zastavení. Nespornou výhodou kurzu je individuální péče. Na jednom kurzu je skupina maximálně patnácti účastníků, jejíž program zajišťuje celkem šest zkušených lektorů (z toho dva psychoterapeuti). Cyklus „Života nanečisto“ se skládá z celkem čtyř třídních tematických kurzů, které absolvuje skupina stejných účastníků během jednoho kalendářního roku. Každému z kurzů předchází komunikace se speciálními pedagogy klientských zařízení a důkladná příprava týmu na konkrétní osobnosti dětí. Mladí lidé mají během kurzů pochopit, že na sobě musí pracovat a nevzdávat se po prvním neúspěchu. Lektoři, vychovatelé a psychologové pracují následně s mladými dospělými po celý rok a jejich spolupráce je zakončena dalším kurzem. V průběhu jednoho roku se projektu zúčastní 165 dětí, a to v deseti vlnách, které úzce souvisí s absolvováním kurzu (Život nanečisto 2017).

2.3.2 Projekt „Start do života, peníze pro život“

Tento projekt pomáhá mladým lidem z dětských domovů připravit se na dobu, kdy ho budou muset opustit. Učí se tam nakládat s financemi, najít si práci a bydlení, organizovat si volný čas, procvičují si běžné každodenní povinnosti. Děti z dětských domovů mají o projekt velký zájem. Je těžké najít vhodné termíny pro několik společných setkání, vyřešit dopravu, ubytování. Aby projekt mohl vyjít vstříc všem zájemcům, vznikly internetové stránky www.odchazim.cz, díky kterým je možné projekt obsahově rozšířit a s dětmi pracovat systematicky a dlouhodobě. Na těchto internetových stránkách je k dispozici množství informací, seznamy azylových domů, psychosociálních poraden a linek pomoci. Uživatelé serveru mají možnost zapojit se do diskuse a dopisovat si s dětmi jiných domovů. Součástí stránek je e-learningový kurz pro mladé lidi, kde získají základní znalosti v oblasti pracovního práva, financí a bydlení. Pro účastníky kurzu starší 17 let, kteří v nejbližší době opustí DD, jsou připraveny vzdělávací pobytové kurzy. S pomocí videotréninku absolvují přijímací pohovor ve firmě, navštíví agenturu práce nebo úřad práce, naučí se zvládat krizové situace (Bachárová 2009, s. 42). Nejvíce jsou používány simulační hry, které vyžadují aktivní zapojení účastníků. Mohou si například vyzkoušet přijímací pohovor v zaměstnání, zkusí si založit účet ve fiktivní bance nebo si zkoušejí sestavit rodinný rozpočet. Do programu je také zařazen nácvik komunikačních dovedností, například komunikace s úředníky či s partnerem. Předností projektu je zapojení dobrovolníků, studentů vyšších a vysokých škol, kteří jsou jen o málo starší než mladí lidé z DD. Přirozeně tak vznikají přátelské vztahy mezi dobrovolníky a účastníky projektu. Všichni dobrovolníci procházejí úvodním školením, kde se seznamují s problematikou dětí vyrůstajících mimo vlastní rodinu a také s projektem a programem jednotlivých setkání. Jejich činnost probíhá pod supervizí odborných pracovníků ze Střediska náhradní rodinné péče. Dospívající, kteří projdou projektem, získávají nové přátele a pocit, že se o ně někdo zajímá a že se mají v případě potřeby na koho obrátit. Důležité je v práci s nimi pokračovat. Na první etapu projektu proto navazuje zážitkový sportovně relaxační pobyt, který umožní ještě více prohloubit získané znalosti a dovednosti (Šlesingerová 2005, s. 38).

2.3.3 Projekt „Postav se na vlastní nohy“

Za tento projekt je zodpovědná nezisková organizace Spolu dětem. Pomáhá dětem, které vyrůstají v dětských domovech a pěstounských rodinách. Zvyšuje jejich šanci úspěšně se postavit na vlastní nohy. Cílem tohoto projektu je posílení praktických dovedností mladých lidí v ústavní výchově a jejich osobnostní rozvoj. Má napomoci tomu, aby zařízení ústavní výchovy opouštěli mladí lidé s posílenou schopností žít smysluplný osobní život ve fungujících vztazích.

Tematicky je zaměřen na několik oblastí: práce, finance, vztahy kolem nás a bydlení. Mladí lidé se pomocí zážitků učí rozpoznávat různé situace a chápat, jak v nich jednat. Pracují pomocí interaktivních metod a nácvikem praktických dovedností (Spolu dětem 2016).

2.3.4 Projekt „Slunce“

Záměrně byl zvolen projekt Slunce jako poslední, jelikož v něm autorka již čtyři roky působí jako vychovatelka. Projekt je zaměřen na mládež opouštějící z důvodu plnoletosti dětské domovy. Absolvováním deseti kurzů, kterými projde maximálně patnáct osob ve věku 15 až 19 let, v průběhu jednoho roku získají účastníci znalosti a dovednosti potřebné pro aktivní zapojení do každodenního života občanské společnosti, které v běžných funkčních rodinách získávají přirozenou cestou. Jednotlivé víkendy mají jednotnou strukturu, mění se ústřední téma kurzu (komunikace, trh práce, ekonomické dovednosti, prevence rizikového chování) a obsahy stěžejních workshopů a aktivit. S cílovou skupinou pracuje po celou dobu stabilní tým sestávající se z manažera, psycholožky, speciální pedagožky, vedoucího lektora a vychovatelů. V rámci specializovaných workshopů jsou zváni odborní externí lektori. Lektorskou funkci přebírá v průběhu jednotlivých aktivit a workshopů i psycholožka a speciální pedagožka. Terapeutické komunity jsou součástí kurzů. Na každém kurzu jsou dvě terapeutické komunity, na letním závěrečném kurzu jsou komunity každý den vedené psycholožkou a speciální pedagožkou, které mají terapeutické vzdělání. Kontinuita práce je zajištěna nejen stálým týmem odborníků, ale i faktem, že kurzy probíhají stále na jednom místě a základní struktura se opakuje. Kontinuita vytváří bezpečné prostředí, jistotu a důvěru, která je nezbytně nutná pro efektivní spolupráci účastníků a členů týmu. Každý účastník si v průběhu ročního projektu vede své vlastní portfolio, do kterého si ukládá metodické listy, domácí úkoly a jiné. Roční projekt tematizuje několik oblastí: komunikace, trh práce, ekonomické dovednosti a prevence rizikového chování. První dva kurzy jsou věnovány tématu komunikace. Skupina účastníků se v září vidí na kurzu poprvé, mají tedy příležitost se spolu navzájem seznámit, představit se ostatním, důraz je kladen na stmelovací aktivity. Účastníci spolu kooperují ve skupině, dozívají se o sobě navzájem různé informace. Následující kurzy se střídavě zabývají tématy trh práce, ekonomické dovednosti a prevence rizikového chování. Střídání témat je důležité z hlediska udržení pozornosti u účastníků, zároveň je efektivní se k určitému tématu znovu vrátit po nějakém čase, integraci znalostí a dovedností a pokračovat v dané oblasti či problematice. V rámci workshopů věnovaných komunikaci se účastníci dozívají více o verbální a neverbální komunikaci, způsobech vyjadřování, vnímání komunikačních kanálů, důvodech nedorozumění v komunikaci a zároveň si v modelových situacích různé dílčí komunikační prvky osvojují a procvičují. Všechny nabyté vědomosti i prohloubené dovednosti

mohou poté dobře použít nejen v rámci projektu a jeho víkendových výjezdů, ale také ve svých běžných životech. V rámci ekonomických dovedností účastníci probírají například hospodaření, měsíční rozpočty, různé možnosti spoření a šetření, diskutují o finančních prioritách a jejich následcích v rozpočtu, obecně se baví o bankovníctví, moderních platebních formách a produktech jako jsou například hypotéky apod. Zabývají se riziky, jako jsou například různé jednorázové půjčky, zadlužování apod. S účastníky je vždy simulováno běžné rodinné prostředí a pomocí hry „Finanční svoboda“ rozebírána finanční kalkulace jedinců i celé rodiny, snaha je, aby účastníci v tomto ohledu nepřemýšleli jen krátkodobě, ale podívali se na finanční možnosti z dlouhodobé perspektivy. Oblast prevence se soustředí na problematiku šikany a vztahů ve skupině, vždy je čas věnován také virtuálnímu světu kyberšikany, prevenci rizikového chování v oblasti drogové problematiky a ostatních návykových látek, z hlediska financí je řešen preventivně problém zadlužování a půjček. Dále se kurz věnuje záchytné sociální síti a orientaci účastníků v poradenské nabídce. Důraz je kladen na terapeutickou práci v rámci reflexí týmu i zpětných vazeb. Samotní účastníci potvrzují, že v průběhu školního roku vzrůstá ocenění terapeutického přístupu, který respektují nejen psychologka a speciální pedagožka, ale prostupuje celým týmem odborníků. Téměř ve všech zpětných vazbách od účastníků se objevuje ocenění za přátelskou atmosféru, která byla základem nejen pro kvalitní vztahy mezi účastníky a členy týmu, ale především jako důležitý základ efektivního pracovního prostředí. Na počátku ročního běhu je vždy s účastníky věnováno hodně času spoluvytváření pravidel pro společné fungování a následně jsou tato pravidla připomínána a případně i doplňována. S vytvořenými pravidly souhlasí celá skupina (vytvoření kontraktu), zároveň při jejich porušení následují sankce. Sestavování a práce s pravidly se jeví jako velice důležité pro srozumitelnost a transparentnost celého programu. Za nezbytně nutné je považováno to, aby pravidla dodržovali také členové týmu a byli tak vzorem pro účastníky. Se skupinou účastníků je možnost pracovat vždy po dobu celého školního roku (září až červenec). Vytvoření bezpečného a důvěrného prostoru trvá většinou první čtvrtletí (první dva kurzy jsou zacíleny na mezilidskou komunikaci), klienti se navzájem poznávají, buduje se vztah mezi skupinou účastníků a skupinou realizátorů. První měsíce se vytváří bezpečí i díky skupinovým pravidlům. V průběhu další fáze se aktivizuje skupinová dynamika, časový harmonogram je již nastaven, pravidla jsou již ustálena, jedná se tedy o vysoce produktivní období, při kterém se účastníci mohou soustředit na vlastní práci. V závěrečné fázi (která musí být kvůli bezpečí a zdárnému zakončení dostatečně dlouhá) jsou účastníci připravováni na dobré dokončení kurzu, zároveň je jim nabízeno následné řešení (znalost psychosociální sítě). Ihned na prvním zářijovém kurzu se účastníci dozvídají celoroční časový harmonogram, plán a obsah jednotlivých kurzů. Časový

harmonogram se opakuje z důvodu jistoty a stability tak, aby se účastníci mohli soustředit na práci a orientovat se v časoprostoru. V průběhu kurzu je časový harmonogram vyvěšený pro lepší názornost. Vždy je však reagováno na aktuální stav skupiny a tým je připraven být flexibilní. Dodržování pauz a pravidelný pitný a stravovací režim je důležitý pro psychohygienu jednotlivých účastníků. V průběhu roku jsou zváni na výjezdy také externí odborníci, kteří lektorují na daná konkrétní témata. Účast externistů se osvědčila z následujících důvodů: oživení lektorských bloků, erudice v konkrétní problematice, jiné metody a formy práce, praktická zkušenost odborníka v úzce specializované oblasti (finanční gramotnost, drogová problematika apod.). Jednotliví členové týmu zastávají konkrétní pozice a plní konkrétní činnosti. Tým vede manažer projektu, dále je zde psycholožka, speciální pedagožka, lektoři a vychovatelé. Toto rozdělení kompetencí je od začátku projektu jasné i členům skupiny (struktura je přehledně zpracována a vyvěšena na viditelném místě v průběhu celého roku). Zejména na počátku projektu je snaha o to, aby členové skupiny věděli, na kterou osobu v týmu se mohou obrátit v konkrétní situaci. Posiluje to stabilitu a bezpečí průběhu výjezdů a zároveň to v účastnících kurzů posiluje vlastní kompetence a schopnost řešení problémů (Tilia 2011, s. 3–23).

3 Možnosti bydlení po odchodu z dětského domova

Sociální služby jsou poskytovány společensky znevýhodněným lidem s cílem zlepšit jejich kvalitu života, případně je v maximální možné míře do společnosti začlenit, nebo společnost chránit před riziky, jejichž jsou tito lidé nositeli. Sociální služby zohledňují osobu uživatele i jeho rodinu, skupinu, do nichž patří, případně zájmy širšího společenství (Matoušek 2011, s. 9). Sociální systém služeb je jedním ze zdrojů možné pomoci, který pro řešení nepříznivé sociální situace dítěte nebo rodiny lze využít. Každá sociální služba musí mít příslušnou registraci, to znamená, že musí splňovat podmínky stanovené zákonem. Sociální služby rozlišujeme podle forem jejich poskytování na terénní, ty přicházejí za uživatelem do jejich přirozeného prostředí, ambulantní, ty jsou poskytovány na místě, kam uživatelé na krátkou dobu docházejí a pobytové, ty jsou spojeny s poskytováním ubytování. Existuje celkem 33 druhů sociálních služeb, které rozdělujeme do skupin v návaznosti na jejich širší účel, tedy na služby sociální péče, služby sociální prevence a sociální poradenství. Účelem poskytování služeb sociální péče je napomoci osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost. Cílem je umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti (Mach et al. 2014, s. 17, 18). Součástí sociálního poradenství je základní a odborné poradenství. Základní

poradenství poskytuje osobám potřebné informace přispívající k řešení jejich nepřetržité sociální situace. Toto poradenství je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb. Tuto činnost jsou poskytovatelé sociálních služeb povinni zajistit. Odborné poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských, rodinných poradnách, pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, poradnách pro oběti domácího násilí a trestných činů. Také zahrnuje sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností (Pilát 2015, s. 35). Účelem sociální prevence je napomáhat osobám k překročení jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem nežádoucích společenských jevů. Všechny sociální služby mají za povinnost poskytovat základní sociální poradenství. Pokud osoba přijde k poskytovateli sociálních služeb, který mu pomoc nemůže poskytnout, měl by mu poskytnout příslušné informace o instituci, která je k poskytnutí hledané služby oprávněná (Mach et al. 2014, s. 18).

3.1 Domy na půli cesty

Poskytované služby mají za cíl zejména pomoci mladým osobám při začleňování do života a zbavit je, nebo alespoň minimalizovat, jejich závislost na systému sociálních služeb. Matoušek dále tento cíl konkretizuje a uvádí, že cílem ubytování a poradenského vedení je, aby si klient našel práci, vlastní bydlení a měl alespoň nějaké sociální vazby (Matoušek a kol. 2007, s. 86). Tato pobytová služba je zpravidla určena pro osoby do 26 let jejich věku, jestliže po dosažení zletilosti opustí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné péče. Popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a pro osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby. Tato služba mimo ubytování nabízí pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podporu při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob, socioterapeutické činnosti, aktivity zaměřené na budování a rozvoj pracovních návyků a dovedností nezbytných pro integraci osob na trh práce nebo pomoc při komunikaci vedoucí k uplatňování práv a oprávněných zájmů. Hlavním účelem je podpora začlenění mladistvého zpět do společnosti a na trh práce tak, aby mohl tuto službu zpravidla do jednoho roku opustit. V rámci této služby je úhrada stanovena jen za ubytování a to maximálně do výše 130 Kč za den (Mach et al. 2014, s. 18). Konkrétní domov na půli cesty popsal ve svém článku Jakub Hučín. Dům otevřených možností je nevládní organizace. Svoji činnost vyvíjí od roku 1997 a působí především v sociální oblasti. Projekt vznikl v Krizovém centru pro mládež v Praze na Klíčově. Mezi mladými klienty centra byli lidé bez zázemí, kteří pocházeli z dysfunkčních rodin a mnozí měli za sebou první zkušenosti s drogami nebo s útekem.

Autorka projektu Michaela Svobodová se pokusila najít odpověď na otázku, jak nabídnout možnost ročního chráněného bydlení mladým lidem mezi osmnácti a třidvaceti lety, kteří ukončili ústavní výchovu nebo odešli ze svých rodin. Po mnoha jednáních s úřady a s pomocí sponzorů se podařilo rekonstruovat polorozpadlý dům v Praze. Pět pracovníků zde zajišťuje individuální přístup a každý obyvatel má tak možnost najít lidské zázemí, navázat kvalitní vztahy, najít si práci a učit se odpovědnosti za sebe sama (Hučín 1999, s. 20).

3.2 Azylové domy

Posláním a cílem azylového domu je pomoci dítěti, které se ocitne ve velmi obtížné životní situaci. Svým nepřetržitým provozem zajišťuje bezpečný pobyt a současně pomoc ve formě psychoterapie a přátelského prostředí. Zároveň pracuje s původní rodinou, aby se dítě mohlo vrátit. V případě nemožnosti návratu do původní rodiny se hledá ve spolupráci se všemi institucemi sociálně-právní ochrany dítěte optimální řešení jeho dalšího osudu (Náhradní rodinná péče 2000, s. 5). Azylové domy pomáhají i v situaci, kdy se rodina nebo matka s dítětem ocitnou bez střechy nad hlavou, a to z různých důvodů. Služeb lze využívat zpravidla na dobu jednoho roku, kde jim mimo ubytování a podmínek pro přípravu stravy je nabídnuta také pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů. Tato pomoc se zaměřuje především na zabezpečení základních příjmů pro matku, rodinu s dítětem, pomoc při opětovném zařazení na trh práce, řešení dluhové situace, vztahových problémů. Tato služba je poskytována za úhradu ubytování a to maximálně do výše 130 Kč za den u jednotlivce a jde-li o rodinu s nezletilými dětmi, pak 100 Kč denně za dospělé osobu a 70 Kč denně za dítě (Mach et al. 2014, s. 19). V ČR existují i azylové domy pro matky s dětmi, kde jsou obvyklými klienty matky dětí mladších než tři roky, které byly ohrožovány partnerem nebo na ně působil jiný nepříznivý vliv, přímo či nepřímo zasahující i jejich dítě. Tyto azylové domy poskytují vedle zvýhodněného ubytování i podporu matkám při výchově jejich dítěte (Matoušek 2007, s. 84).

3.3 Noclehárny, ubytovny, rodina, přátelé, partner

Noclehárny a ubytovny jsou z hlediska mladých bezdomovců dobrou variantou, ale bývají finančně náročnější a dále pak může být překážkou nutnost dodržovat určitá pravidla, což se jim vždy nedaří, a pak o možnost přespávat na noclehárně či ubytovně přijdou (Vágnerová et al. 2013, s. 90). Noclehárny jsou ambulantní služby pro osoby bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zázemí a přenocování. Tyto služby může využít buď jedinec, nebo více osob. Noclehárny se otevírají v podvečerních hodinách, kdy do nich přicházejí uživatelé a uzavírají se v dopoledních hodinách, kdy z nich odcházejí. Slouží tedy k individuálnímu

přenocování a nejedná se o dlouhodobou službu. Není vždy zaručeno, že bude v noclehárně volno. Služba je poskytována za úhradu, kterou si stanoví poskytovatel. Vzhledem k sociální situaci uživatelů této sociální služby je úhrada spíše symbolická nebo motivační například 30 až 50 Kč za noc. Přestože tato služba není primárně určena pro rodiny s dětmi či děti, může rovněž pomoci při dočasném řešení problémů jednotlivých členů rodin či mládeže, jestliže se ocitnou bez přístřeší (Mach et al. 2014, s. 19). Pobytové služby jsou nastaveny tak, že je z nich klient po určité době nucen odejít, ideálně na vyšší stupeň bydlení. Jedinec, který stráví několik měsíců na noclehárně, přechází na azylové bydlení a přibližně po roce by měl odejít do domů „na půli cesty“, na komerční ubytovny, do sociálního bytu, atd. (Vágnerová et al. 2013, s. 306). Další možností je bydlení u příbuzných, rodiny nebo u přátel či u partnera. Tato možnost je vhodná, pokud to mladistvému někdo nabídne. Zde se o jedince už nikdo starat nebude, naopak lze očekávat pomoc v domácnosti. Musí se přizpůsobit dosavadnímu chování hostitelské domácnosti a respektovat svým chováním potřeby a návyky hostitelů. Musí také přispívat na chod domácnosti ať již penězi nebo osobní pomocí. Výhodou je bydlení ve známém prostředí či s blízkými osobami, které má jedinec rád.

4 Problémy, se kterými se mladí lidé po odchodu z dětských domovů, mohou setkat

Z hlediska zvoleného tématu je třeba nahlédnout k odbornému vymezení problémů, se kterými se mohou mladí lidé po odchodu z DD setkat. Mezi tyto problémy patří delikvence, kriminalita, vězení, závislosti, bezdomovectví a prostituce. Výzkumná část této diplomové práce s pojmy přímo pracuje, kdy výzkumným vzorkem jsou jedinci, kteří mají zkušenosti s některými výše uvedenými problémy. Je proto třeba teoreticky vymezit základní pojmy k dané problematice.

4.1 Delikvence a kriminalita

Nefunkční nebo narušené rodinné prostředí je možnou příčinou projevů poruch chování, kdy jedinci nerespektují normy uznávané společností. Umístění dítěte do ústavní péče může být pak právě důsledkem tohoto chování. Delikvence obsahuje nejzávažnější poruchy v chování mladých jedinců. Delikvence je protispolečenské chování v širším smyslu než kriminalita a nejčastěji se tento pojem užívá pro označení trestné činnosti mládeže. Zahrnuje trestné činy a jevy, které jsou závadné jako například útěky z domova, alkoholismus, toxikománie, patologické hráčství, prostituce, účast na činnosti extremistických skupin a závadových part. Delikvence je chování a to je podmíněno velmi komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha

faktorů, které na něj mají vliv. Genetická dispozice může například za hyperaktivitu či sníženou sebekontrolu. Tyto vlohy samy o sobě však nevedou k vytvoření delikventní party, která pak vyloupí nějaký obchod. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní chování neuskutečnilo (Matoušek et al. 2011 s. 22, 23). Sociálně patologické jevy mládeže včetně kriminality jsou již delší dobu zájmem řady odborníků z různých oblastí (psychologů, sociologů, pedagogů, kriminologů, právníků, atd.). Rovněž neunikají zájmu laické veřejnosti, u níž toto téma vzbuzuje zájem především v situacích pocitu vlastního nebezpečí či ohrožení. Problematikou mládeže jakožto multidisciplinárním tématem se zabývá řada vědních disciplín (pedagogika, sociologie, práva a další společenské vědy). Ty nastupují v případě, že mládež překračuje právní normy a dopouští se delikventní činnosti (Firstová 2014, s. 9). Delikventní chování mladistvého může být jen ojedinělou epizodou, nebo to může být začátkem kriminální kariéry. Delikventní chování dospělého bude s větší pravděpodobností pokračovat v budoucnu (Matoušek et al. 2011, s. 23).

Kriminální jednání lze třídit z nejrůznějších hledisek. Například ze sociologického hlediska lze zločinnost rozdělit do čtyř základních druhů. Jde o násilnou a majetkovou trestní činnost a kriminalitu bílých límečků, organizovanou kriminalitu a kriminalitu bez obětí. Zločinné jednání se člení na obecnou kriminalitu, pod níž spadá násilná, mravnostní, majetková a ostatní. Vedle uvedených forem obecné kriminality existují oddíly označené jako zbývající, hospodářská, a vojenské trestné činy. Další specifické oblasti kriminality jsou organizovaná kriminalita, kriminalita páchaná na dětech, kriminalita dětí a mladistvých, kriminalita žen, kriminalita v oblasti duševního vlastnictví a kriminalita v oblasti počítačových technologií (Jedlička et al. 2004, s. 140–147). Kriminogenní faktory dle Schelleové (2004, s. 12) můžeme dělit na exogenní a endogenní. Endogenními faktory jsou faktory hereditární povahy a genetické dispozice. Exogenní faktory zahrnují vlivy vnějšího prostředí, jako je vliv školy, rodiny, vrstevníků a celé společnosti. Vliv závadových skupin je velmi významný hlavně pro děti, které pocházejí z dysfunkčního rodinného prostředí, kde je potřeba kladného přijetí skupinou daleko silnější než u dětí s dobrým rodinným zázemím. Spáchání trestné činnosti je často vstupenkou pro přijetí do skupiny (Kraus 2007, s. 41).

Skupinovitost je jedním z charakteristických rysů kriminality mladých lidí. K delikventnímu chování dochází především ve skupinách či partách vrstevníků. Vrstevníci jsou pro mladého jedince velmi důležití z hlediska utváření silných citových vazeb, vztahů. Ve skupině dochází k vzájemnému předávání postojů, názorů, vzorců chování, což bývá velmi významné z hlediska

vzniku delikventního chování. Skupina také poskytuje anonymitu, proto se často jedinec dopouští delikvence právě ve skupině, ačkoli by sám nic takového neudělal. V okamžiku odhalení delikventní skupiny mládeže nejsou vždy potrestáni všichni viníci, nýbrž jen tzv. obětní beránci. Dalšími znaky kriminality mladých lidí je neadekvátnost jejich jednání, neschopnost odložení svých potřeb a nadměrná brutalita a bezohlednost. Mladí jedinci se snaží dosáhnout svých cílů co nejrychleji a bez vynaložení nadměrného úsilí a námahy. Příkladem je touha po moderním telekomunikačním prostředku, na který jedinec nemá dostatek financí. Následkem je pak sociálně deviantní způsob jejich opatření, a to například loupežné přepadení, při kterém dojde u poškozeného k těžké újmě na zdraví. Významný aspekt kriminality mladých lidí je i nedostatečná příprava a plánování. Projevuje se například náhodností místa a času činu, nevhodností použitých nástrojů, a tím i zanechání většího počtu stop. Necháávají se snadno strhnout k delikventnímu chování, aniž by předem domýšleli důsledky svých činů (Firstová 2014, s. 30–32).

4.2 Vězení

Vězení je u nás symbolem represe již od dávných dob. Je to instituce s vysoce centralizovaným, v podstatě vojenským řízením, s velmi nízkou atraktivitou pro personál, s rychlou obměnou personálu, relativně velmi uzavřená před okolními vlivy. Ve všech vězeňských zařízeních spontánně vznikají oddělené subkultury dozorců a subkultury vězňů. Při diskuzích o podmínkách v našich věznicích se často objevuje názor, že po revoluci se jejich úroveň podstatně zvýšila a že si vězni trest odnětí svobody vlastně jenom užívají, a to ještě na náklady lidí dodržující zákony (Matoušek et al. 2011, s. 159). Pobyt ve věznicí je pro nemalou část zejména pak mladistvých delikventů trest sám o sobě. Podmínky výkonu trestu odnětí svobody by tedy neměly zhoršovat tento stav s výjimkou udržení kázně. Trest může být vykonáván pouze takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody. Nesmí však tím být ohrožena potřeba ochrany společnosti. Tento princip jasně vymezuje pravidla jak pro způsob zacházení s vězněnými osobami, tak pro intervenci uplatňovanou v rámci procesu jejich resocializace, opětovné socializace. Zejména by měly být posilovány jejich vztahy mezi členy rodiny a měla by se posilovat jejich motivace ke změně sebedestruktivních postojů a hodnot, které jim přináší jen samé problémy (Jedlička et al. 2004, s. 332). Věznění mladistvých se jeví jako nejméně vhodná forma prevence jejich kriminality. V západní Evropě jsou patrné tendence omezit jej na krátkou dobu, případně zvýšit věkovou hranici trestní odpovědnosti mladistvých. Ve vězení se uplatňuje individualizovaný přístup a důraz se klade na pestrou nabídku vzdělávacích programů. Od dřívějšího zaujetí pro

psychoterapii neurčitě zaměřenou na náhled se přechází k cílené realitní terapii, která má delikventa vybavit určitými sociálními dovednostmi, které budou užitečné v jeho civilním životě (Matoušek 1995, s. 65).

Jedlička (et al. 2004, s. 333) dělí mladistvé ve věznicích na dvě základní skupiny:

- Jedinci s normálními předpoklady k učení a nadáním, kteří jsou důsledkem určitých nepřetržitých podmínek dosavadní rodinné výchovy sociálně či jinak handicapováni.
- Jedinci se sníženými předpoklady k učení, jejichž delikventní chování je relativně nezávislé na předchozím učení a podmínkách v rodině.

Tyto typy osobností jsou zastoupeny ve věznicích. Proto by v základní diferenciaci měly být při působení na tyto vězně uplatňovány níže popsané způsoby zacházení:

- Výchovné, převýchovné nebo resocializační programy, které by měly usilovat o sociální integraci mladých delikventů, dále o posílení jejich motivace ke změně chování a následné získávání potřebných schopností a sociálních dovedností.
- Léčebně výchovné programy kompenzující nepříznivé důsledky snížených předpokladů k učení souvisejících s různými formami vrozených a jiných organických postižení nebo onemocnění (Jedlička et al. 2004, s. 333, 334).

Umístění ve vězení je drastická změna, která může vyvolat vážnou psychickou poruchu. Uvěznění má větší vliv na dospívajícího jedince než na dospělého. Dospívající přijde ve vězení o většinu vlivů, které životně k dozrání potřebuje. Na druhé straně je vystaven mnoha vlivům, které jeho osobnost deformují. Z psychologického hlediska je jedno, zda je mladistvý umístěn ve vazbě, či ve výkonu trestu. Vazba, v níž je u nás umístěno několikanásobně víc mladistvých než ve výkonu trestu, je dokonce v mnoha ohledech horší než vězení pro výkon trestu odnětí svobody. Ve vazbě obviněný nemůže pracovat, má za den povolenu jednu vycházku na dvůr, nemá žádný příjem, takže si peníze opatřuje jakýmkoli jiným způsobem (např. prostitucí). Ve vazbě se běžně berou drogy a šikanuje. Kdyby si šikanovaný stěžoval, nelze ho přemístit do jiné cely, protože by spoluvězni věděli, že mluvil. Ve vazbě tráví mladiství mnoho měsíců (Matoušek et al. 2011, s. 158, 159).

Účinná resocializace vyžaduje individuální zacházení s vězni. Pracovní činnost je důležitý a nenahraditelný prvek v resocializačním procesu. Proto by hlavně mladistvé osoby měly pracovat, vzdělávat se, s přihlédnutím ke svým tělesným a duševním schopnostem. Způsob

života a zacházení s těmito jedinci ve vězení by se měly co nejvíce přiblížit běžné životní realitě. Ve věznicích bývají zpravidla uplatňovány tyto formy skupinové práce:

- Diskusní skupiny
- Sociálně výchovné skupiny
- Skupinové poradenství
- Skupiny aktivního sociálního učení
- Skupinová psychoterapie

Skupinové formy práce umožňují ve srovnání s individuálními snadnější reprodukci maladaptivních postojů v sociálním poli skupiny, sebepoznávání prostřednictvím skupiny a korekci sebedestruktivních postojů a názorů. Účinnost programů zacházení s vězni velmi ovlivňuje i kvalita vztahů mezi nimi a vězeňským personálem. Vězni velmi často nemají pozitivní vztah k autoritě a zpravidla bývají principiálně negativističtí ke každému, kdo po nich něco požaduje. Uvedené formy působení na mladistvé delikventy se ve vězení vzájemně prolínají a doplňují. Musí být respektovány cíle programů zacházení s jednotlivými odsouzenými, jejichž naplňování se pravidelně hodnotí. Na základě tohoto hodnocení jsou programy aktualizovány v souladu s vývojem osobnosti a změnami jeho chování a jednání. Tyto formy skupinové práce by měli absolvovat všichni mladiství vykonávající trest odnětí svobody. Bohužel ne každý z nich se s pobytem ve věznicí vyrovnává v souladu s cíli resocializačního působení (Jedlička et al. 2004, s. 338–351).

4.3 Závislosti

Mladí lidé jsou obecně považováni za ohroženou skupinu. Mezi nejvíce ohrožené patří mladiství pachatelé trestní činnosti, mladí lidé v ústavní péči, mladí lidé s nedokončeným vzděláním a jedinci, kteří mají problémy v sociální rovině nebo problémy s prospěchem. Dále zde patří mladí lidé, kteří žijí ve znevýhodněných rodinách a čtvrtích, kde se nachází více různých rizikových faktorů a problémů s užíváním drog. Tyto skupiny se navíc mohou překrývat. Například jedinec umístěný z nějakého konkrétního důvodu v ústavní péči se může zároveň potýkat s dalšími problémy, jako jsou například problémy spojené se školou, špatná docházka, známky, mladistvá delikvence. Evropská protidrogová politika zaznamenává posun od otázky samotného užívání drog směrem k sociálním faktorům, které mohou zhoršovat, předvídat nebo urychlit související zdravotní problémy. Pokud si navíc uvědomíme roli sociálních faktorů z hlediska vulnerability, pochopíme, že užívání drog u ohrožených skupin

může být spíše výsledkem omezené nebo narušené možnosti individuální volby než svobodným rozhodnutím jedince drogy užívat (Šťastná et al. 2010, s. 13, 14).

Míra závislosti na droze se dá vyjádřit podle frekvence, intenzity a následků užívání jedním z následujících pěti stupňů:

- **Experimentální užívání drog** – jde o občasné a nepravidelné užívání drog, nemusí mít žádné následky.
- **Příležitostné užívání drog** – užívání drog je nepravidelné, není častější než jednou týdně, obvykle ve volném čase, užívání je součástí životního stylu. Uživatel nemusí mít větší problémy ve své psychické rovnováze a sociálním fungování, následky se projeví jen bezprostředně po aplikaci drogy.
- **Pravidelné užívání drogy** – jedná se o pravidelné užívání drog, je to součást životního stylu. Následky užívání se již projevují škodlivými účinky.
- **Problémové užívání drog** – ovlivňuje soukromý i pracovní život jedince, užívání je pravidelné, jedinec má již zdravotní problémy související s aplikací drogy. Droga je užívána rizikovým způsobem.
- **Závislosti na droze** – uživatel po droze touží, této touze se postupně podřizuje celý jeho život. Dávky je třeba zvyšovat k dosažení žádoucího účinku. Uživatel má zřetelné zdravotní potíže, psychické a sociální problémy způsobené užíváním drog (Matoušek 2010, s. 212).

Mezi další znaky závislosti patří silná touha požívat návykovou látku, nutková potřeba pokračovat v konzumaci drogy, tendence zvyšovat dávky, nárůst tolerance na užívanou drogu, problémy se sebeovládáním, psychická a fyzická závislost na účinku drogy, zanedbávání zájmů a volnočasových aktivit, pokračování v užívání drogy, i když je jasný důkaz o negativních následcích (Kraus 2007, s. 75).

Lidí závislých na nealkoholových drogách jsou podle odhadů maximálně tisíce. Lidí závislých na alkoholu je pak až o dva řády více. Průměrná roční spotřeba na jednoho obyvatele je v České republice 161 litrů piva. Tohle číslo nám zajišťuje světové prvenství v tomto druhu toxikomanie. Také množství trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu je daleko vyšší než množství trestných činů spáchaných pod vlivem nealkoholových drog (Matoušek et al. 2011, s. 86, 87). Uživatelé drog, kteří se dostanou do konfliktu se zákonem, jsou cílovou skupinou pracovníků zařízení, která se zabývá prevencí a léčbou drogových závislostí a také pracovníků Probační a mediační služby ČR. Tato služba vznikla 1. 1. 2001 a působí ve všech

okresech ČR. PMS je součástí systému české trestní justice. Klientem PMS se může stát uživatel drog ve kterékoli fázi trestního řízení. Od momentu, kdy je policií obviněn ze spáchání trestného činu, až do momentu kdy vykonal uložený trest. Cílená práce s uživateli drog, kteří se dostali do konfliktu se zákonem, by měla být nepostradatelným prvkem komplexního systému péče a léčby drogově závislých. Trestní zákoník a řád umožňuje orgánům činným v trestním řízení individuálně reagovat na konkrétní situaci jedince, která má problémy s drogami, a využít součinnosti PMS. Státní zastupitelství a soudy mohou při řešení trestní věci využívat alternativní způsoby trestního řízení nebo uložit alternativní trest. Rovněž mohou klientovi uložit povinnost léčit se nebo jít na ochranné léčení (Kalina 2003, s. 249–252).

4.4 Lidé bez domova

Lidé bez domova jsou definováni jako osoby, které nemají stálé bydliště nebo jim hrozí, že o takové bydliště přijdou. Tato situace může mít různou podobu. Jedná se o absenci jakéhokoli přístřeší a spaní kde se dá, až po bydlení v penzionech a ubytovnách. Bezdomovectví se velmi často pojí se sociálním vyloučením, jehož součástí jsou špatné a nezdravé životní podmínky, nízké vzdělání, nezaměstnanost, původ v sociálně znevýhodněném prostředí, špatné tělesné a duševní zdraví a užívání návykových látek. Obzvláště ohroženou skupinu představují děti, které utečou z domova nebo, ještě častěji, z ústavní péče a stanou se následně bezdomovci (Šťastná et al. 2010, s. 33). V současné době se častěji než výraz bezdomovci používá sousloví lidé bez domova nebo lidé bez přístřeší. Bezdomovectví označuje situaci bezprostřední nouze, v níž se ocitá člověk bez trvalého domova. Záměrně je použit výraz domov, protože je asociován s určitou úrovní jistoty a bezpečí, nejen s místem, kde lze přespát. Bezdomovectvím jsou nejvíce ohroženy osoby dlouhodobě nezaměstnané, hendikepované, senioři, lidé adaptovaní na život v institucích, příslušníci etnických minorit a migranti (Matoušek 2010, s. 315, 316). Celospolečensky je bezdomovectví nežádoucí z hlediska negativních dopadů do života. Bývají ztotožňováni se žebráky a kriminálníky. Bezdomovectví může být dle Krause (2007, s. 269) vyvoláno řadou faktorů:

- **Faktory objektivní** – takové faktory jsou dány společenskými poměry, mírou nezaměstnanosti, sociální politikou státu, legislativou.
- **Faktory subjektivní** – dále se dělí na materiální (ztráta bydlení, zaměstnání, majetku, zadluženost, atd.), vztahové (změny ve struktuře rodiny, ve vztazích manželských, mezi rodiči a dětmi, rozpad rodiny, atd.), osobnostní (duševní či fyzická choroba, invalidita,

závislost, mentální retardace, sociální nezralost, atd.), institucionální (propouštění z ústavu, vězení, atd.).

Všechna zařízení poskytující náhradní rodinnou péči se snaží zabránit propadu svých klientů na ulici. Snaží se poskytnout pomoc při hledání zaměstnání a bydlení, což je hlavní prevencí před bezdomovectvím mladých lidí. Jsou to právě bezdomovci, z nichž většina strávila alespoň část života v náhradní rodinné péči. Mladými bezdomovci se často stávají lidé, kteří měli problémy již v dětství, například s útekem z domova, se školní docházkou či návykovými látkami. Najdeme i případy, kdy jedinci z života bezdomovce pomoci nechtějí. Bezdomovectví se pro ně stalo životním stylem. Pro mladé bezdomovce je typická určitá míra sociální nezakotvenosti, propad ve vzdělání a mnohdy i problematické chování, včetně nežádoucích návyků. Selhání ve škole a nedokončená profesní příprava snižuje možnost získat zaměstnání a další nepříznivý vliv má i společnost podobně problematických vrstevníků s týmiž návyky. Problém samozřejmě nastává při otěhotnění ženy, bezdomovkyně. Takové těhotenství většinou vzniká neplánovaně. Rodičovství ovšem znamená i povinnost starat se o někoho, což je u bezdomovců nereálné. Takto dochází k začarovanému kruhu, děti z dětských domovů opět přivádí na svět děti, které dříve či později odchází do náhradní rodinné péče (Vágnerová et al. 2013, s. 40–124). Průzkumy, které uveřejnil Institut pro kriminologii a sociální prevenci, uvádějí, že z celkového počtu bezdomovců prošlo 25 % dětskými domovy (Štechová et al. 2008, s. 24).

Bezdomovce lze rozdělit do dvou skupin, a to na ty, kteří volí alternativní způsob přežití a na ty, kteří využívají nabízené pomoci různých institucí a organizací (Kraus 2007, s. 269). Osoby, které již ztratily domov, potřebují základní zázemí, aby se mohli pokusit svou situaci nějak řešit. Lidé přicházející z ulice potřebují jídlo, teplo, místo k odpočinku, základní lékařskou péči, očištění těla i ošacení, popřípadě jiné ošacení. Člověk vyčerpaný a zanedbaný nemá velké šance k úspěšnému návratu do společnosti. Takový člověk budí pozornost a pohoršení, není považován za důstojného partnera při jednání z úřady a s případnými zaměstnavateli. Je žádoucí, aby všechny služby cílené na základní potřeby byly poskytovány v jednom místě. Nejlépe v nízkoprahových střediscích nebo v jejich blízkosti (Matoušek 2010, s. 322, 323).

4.5 Prostituce

Jak ve vládních dokumentech, tak v odborných právních diskuzích v České republice je prostituce označována jako nejstarší řemeslo. Je to specifický druh podnikání, jehož prostředkem je poskytování služeb jiným osobám za úplatu. Jde o jakýkoli způsob ukájení

pohlavního pudu na těle jiné osoby. Nemusí jít vždy jen o klasickou soulož, ale i o dotýkání se těla jakékoli části těla jiného, sebeukájení, pokud jsou prováděny za úplatu. Úplata nemusí být pouze finanční, ale může mít různou formu. Jde například o získání určité výhody, poskytnutí protislužby, protekce, atd. (Chmelík 2003, s. 17–55). „*Prostituce je věčná, existovala, existuje a existovat bude*“ (Bláha 2008, s. 180). Prostituce provází lidstvo po celou jeho dlouhou historii. Byla a je přítomna v každé společnosti i tam, kde je oficiálně zapovězena a stíhána přísnými tresty (Bláha 2008, s. 10). Chápání prostituce jako nevyhnutelného fenoménu však nevede k jejímu přijetí a toleranci vůči ní, jako je tomu u feministické pozice, která chápe prostituci jako sexuální práci. Spíše je prostituce viděna jako nutné zlo. Obvykle je chápána jako sociální patologie. Osoby v prostituci jsou v českém odborném kontextu většinou vnímány jako svobodně jednající jedinci, kteří nejsou vnějšími okolnostmi nuceni vykonávat tuto činnost. Občas je však osoba v prostituci vnímána také jako zranitelný subjekt neboli oběť (Havelková et al. 2014, s. 118, 119).

Na světě neexistuje jediná společnost, která by se za uplynulých 2 500 let dokázala prostituce zbavit. Existují názory, že prostituci zvyšují takové faktory, jako je bída a nezaměstnanost, neobstojí před statistickými ukazateli. V některých státech naopak blahobyt vede k většímu rozšíření prostituce a ani plná zaměstnanost žen nepomáhá. Účelem tohoto řemesla není sexuální ukojení, nýbrž pouze ziskové důvody. Přináší snadný a rychlý výdělek. Některé dívky by se v běžném zaměstnání neuplatnily díky své nízké kvalifikaci nebo opožděnému duševnímu vývoji. Největší vliv má rodinné prostředí, ve kterém tyto dívky prožily své dětství. Prostitutky většinou pocházejí z rozvrácených nebo neúplných rodin. Již v dětství často utíkají z domova a nezbyvá jim nic jiného než se živit prostitucí. Většina z nich je závislá na drogách a prostituce je pro ně prostředkem k získávání financí na narkotika (Chmelík 2003, s. 55). Lze se důvodně domnívat, že se na organizaci a provádění prostituce, zejména pouliční, podílejí větším dílem Romové než by odpovídalo jejich početnímu zastoupení v populaci státu. Větší podíl na prostituci romských dívek, někdy mladších 15 let, je svědectvím o rozpadu tradic tohoto etnika, v němž ještě minulé generace přísně střežili chování dcer (Matoušek et al. 2011, s. 138).

Existující česká právní úprava i současné institucionální návrhy na změnu, zejména pak návrhy hlavního města Prahy, právně upravují prostituci téměř výlučně skrze osobu v prostituci, nikoli klienta. Jsou tudíž nepřímou diskriminační z důvodu příslušnosti k určitému pohlaví. Právní úprava i návrhy jsou vůči osobám v prostituci velmi represivní, čímž jsou v rozporu se západoevropskými trendy. Ochrana a práva jedinců v prostituci nejsou zohledněny jako cíl právní úpravy, bez ohledu na to, jestli jsou chápány jako svobodně jednající osoby nebo jako

zranitelné oběti (Havelková et al. 2014, s. 123). Prostituce není u nás trestným činem. Nemůže za ni být trestán ani zákazník ani prostitutka. Je možné ji postihovat pouze nepřímo. Tito lidé mohou být trestáni za porušování pracovní kázně, příživnictví, za kuplířství nebo za ohrožování pohlavní nemocí. Prostituce vždy vyhrála nad společností, která se bez ní pravděpodobně nedokáže obejít (Chmelík 2003, s. 55, 56). Kdo má peníze a chuť může si v České republice sex koupit. Společnost na jedné straně prostituci toleruje a staví se k ní téměř jako k jakémukoli jinému druhu podnikání, ale na druhé straně se společnost bojí šíření nemocí, řeší příjmy, jež by přinesly zdaňování prostituce a touží do prostituce zavést pořádek. K ženám, které se prostitucí živí má společnost velmi různé postoje. V extrémech jsou na jedné straně považovány za oběti, jež by měly být zachraňovány a na straně druhé je snaha jejich chování kriminalizovat a zakazovat (Matoušek 2010, s. 256, 257).

4.5.1 Formy a druhy prostituce

Prostituci lze dělit podle různých kritérií. První podle subjektu poskytování sexuálních služeb za úplatu. Tady se jedná o ženskou a mužskou prostituci a dětskou prostituci (Chmelík 2003, s. 63). Dále může prostituce být veřejná, legální nebo neveřejná, skrytá, často nelegální. Ženy, které se živí prostitucí, se dělí podle Kolenčíka (in Kraus 2007, s. 232) na tyto typy:

- **Profesionálky** – prostituci vykonávají pravidelně a jde o jejich jediné zaměstnání.
- **Polo-profesionálky** – většinou jsou to tanečnice nebo striptérky, které si chtějí zlepšit svou finanční situaci. Hostesky nebo barové tanečnice doprovázejí klienta, ale stává se, že jim nadřízený přikáže, aby realizovaly i speciální servis pro klienta. Dále jsou to masérky v salónech, kde mimo erotických masáží mohou poskytnout i jiné služby.
- **Příležitostné** – jedná se o ženy, které pocházejí z různých sociálních vrstev, mají různé problémy a různé záměry, na základě kterých se pouštějí do prostituce.

Dalším kritériem je vymezení prostituce podle prostředí, ve kterém je vykonávána. Vymezujeme pět základních forem prostituce:

- **Privátní prostituce.** Jedná se o prostitutky s vlastní a stálou klientelou. Tato prostituce je vykonávána ženami či muži, kteří jsou schopni klienta i reprezentovat při jeho společenských povinnostech a na veřejnosti. Prostituci poskytují zejména v soukromých, luxusně zařízených bytech.
- **Hotelová prostituce.** Je to podobná kategorie prostitutek jako v první skupině s tím rozdílem, že jejich klientela není stabilní. Společenská úroveň prostitutek se odvíjí od

kategorie hotelů a klientů. Ve velké míře jde o prostitutky s poměrně vysokým vzděláním, dobrým vystupováním, ovládají zpravidla jeden světový jazyk. Klienti jsou převážně cizinci. Na jejich prostituci vydělávají zpravidla i další lidé (např. recepční, taxikáři a další pracovníci hotelu).

- **Bytová prostituce.** Jedná se o širokou škálu prostituujících osob, které provozují prostituci ve svých vlastních bytech. Patří zde i dětská prostituce. Často je taková prostituce prováděna za přítomnosti třetí osoby. Většinou se jedná o manžela nebo přítele, kteří vystupují v pozici kuplířů vlastních žen či dětí. Velmi často se jedná o poskytování hromadného sexu. Specifickým jevem této kategorie je majetková trestná činnost, včetně ohrožení mravní výchovy mládeže. Jako další riziko je riziko zdravotní, sociální a kriminální, které spočívá v tom, že bytová prostituce má blízko k organizované kriminalitě.
- **Barová prostituce.** Je provozována v různých sex barech, masážních salonech a erotických podnicích. Prostitutky jsou často cizinky, které mnohdy vykonávají prostituci z donucení. Tento druh je spojen s obchodem s ženami, násilím, vydíráním a mravnostní trestnou činností, zejména s trestným činem znásilnění.
- **Pouliční a silniční prostituce.** Je to nejproblémovější forma prostituce. Věk prostituujících osob je většinou velmi nízký, nízký je i intelekt a stupeň vzdělání. Často se jedná o osoby mentálně zaostalé, sociálně nevyspělé, které poskytují pohlavní styk a jiné formy sexuálního styku téměř kdekoli a komukoli. Prostitutky v této kategorii jsou většinou závislé na drogách. Rovněž je velké riziko pohlavních chorob a různé trestné činnosti. Z prostituce profitují další lidé, například pasáci, kuplíři (Chmelík 2003, s. 63, 64) a (Kraus 2007, s. 231, 232).

4.5.2 Zranitelné skupiny osob v prostituci

Na základě dostupných údajů a analýz je možné identifikovat čtyři zranitelné skupiny osob v prostituci. Jsou to osoby z romských komunit, migranti a migrantky, ženy samoživitelky a mladé ženy a muži, kteří opouštějí ústavní výchovu. Podíl v prostituci v poměru k celé populaci je vyšší u osob z romských komunit. Zdá se, že častěji provozují pouliční prostituci než prostituci klubovou. Pouliční prostituce je považována za méně výdělečnou a nebezpečnější. Prostituce je rozšířená hlavně v pohraničních oblastech, kde se vyskytuje mnoho romských komunit v relativně oddělených enklávách. Tyto regiony jsou často ekonomicky slabé. A ekonomické problémy, jako například vysoká nezaměstnanost, se dotýkají obzvláště Romů. Tyto komunity jsou často výrazně méně zastoupeny v obecních

samosprávách a jejich zájmy jsou méně často zohledňovány v rozhodování obecních zastupitelstvech a rad. Je tedy pravděpodobné, že obecně závazné vyhlášky stanovující povolené oblasti provozování prostituce nezohledňují jejich perspektivu či potřeby (Havelková et al. 2014, s. 90–92).

Další zranitelnou skupinou výrazně zastoupenou v prostituci jsou mladí lidé opouštějící ústavní péči. Zejména se jedná o klienty dětských domovů. Laszlo Sumegh, koordinátor nevládního projektu Šance, uvádí, že 80 % mladých mužů v prostituci v Praze má za sebou dětský domov. Tato skupina se liší od třech předchozích tím, že není ve společnosti zjevným terčem několikanásobné diskriminace. I když zde výraznou roli hraje etnicita. Studie ukázala, že romské dívky opouštějící ústavní výchovu vstupují 3,6krát častěji do prostituce než dívky opouštějící ústavní výchovu, které romského původu nejsou (Burčíková et al. 2008, s. 18). Přestože mladí lidé opouštějící ústavní péči nejsou většinou zřejmým cílem diskriminace v zaměstnání, neboť nevykazují identifikovatelnou charakteristiku, jako je pohlaví, etnicita či národnost, jsou zranitelní v jiných ohledech. Především nemají žádnou sociální síť. Chybí podpora příbuzných a přátel, na které by se mohli v případě potřeby obrátit (Havelková et al. 2014, s. 92). Matoušek rovněž uvádí, že ženy jsou do nabízených sexuálních služeb vmanipulovány okolím a okolnostmi. Do této skupiny řadí dívky, které opustily dětský domov a v podstatě nemají kam jít. Jediný, kdo na takovou dívku v některých případech čeká, vlastní rodina, ji v extrémních případech jako pannu prodá německému zákazníkovi. Mnohé klientky utíkaly z dětských domovů již během pobytu a prostituovaly se. V oblasti Teplic, Dubí a Chomutova tvoří třetinu prostitutek na ulici či silnici právě dívky z dětského domova. Stále více žen přebírá roli jediného živitele rodiny. Zvláště v romských komunitách může být atraktivita mladých žen využívána k finančnímu zajištění blízkých osob. Významný vliv na chování má u mladých jedinců i situace v původní rodině, Chudoba, hrubé zacházení, ponižování, násilí a nedostatek pracovních příležitostí v místě bydliště způsobují, že vstup do prostituce je považován jako úleva. Jisté nepříjemnosti spojené s prostitucí nejsou pro tyto osoby ničím, co by z dřívějšího života neznaly (Matoušek 2010, s. 253).

Homosexuální prostituce je samostatnou kategorií. Osoby, které prostituci poskytují, jsou většinou mladí muži nebo spíše chlapci okolo 18 let. Je zajímavé, že tito muži nemusí být homosexuálně zaměřeni. Je tomu proto, že tato forma prostituce má výrazně komerční charakter. Většina chlapců, kteří se živí prostitucí, pochází z rozvrácených, disfunkčních nebo sociálně slabých rodin. Významnou roli zde hraje užívání drog a alkoholu. Homosexuální prostituti jsou nejrizikovější kategorií pro šíření pohlavních nemocí včetně šíření HIV.

Z celospolečenského hlediska je za nejnebezpečnější považována dětská prostituce. Ta je většinou organizována kuplíři a je velmi úzce provázána i na dětskou pornografii. Kuplíři a organizátoři dětské prostituce si jsou dobře vědomi, že se dopouštějí společensky nebezpečné trestné činnosti. Množí se však i případy, kdy děti provozují prostituci z vlastního rozhodnutí, za účelem získání finančních prostředků (Chmelík 2003, s. 64).

PRAKTICKÁ ČÁST

Teoretická část poukazuje na to, že mladí lidé nejsou dostatečně připraveni na odchod z dětského domova a samostatný život. Neumí sami řešit běžné životní situace a často se setkávají s různými problémy. Pomocí odborné literatury byly získány informace, které souvisí s praktickou částí diplomové práce. Záměrem této práce je zjistit, s jakými problémy se po odchodu z dětského domova setkala osm mladých lidí, jaké získali zkušenosti v oblasti bydlení, práce, sociálních vztahů a zda se jejich představy a přání v samostatném životě vyplnily. Následující kapitoly odhalují cíle, výzkumné otázky, prostředí výzkumu, charakteristiku zkoumaného vzorku a použité metody. Dále pak praktická část analyzuje a interpretuje získaná data, kazuistickou metodou podrobně popíše jednoho respondenta a v závěru vyhodnotí a shrne výsledky a navrhne možnosti, jak dále pracovat s cílovou skupinou.

5 Metodologické aspekty práce

Tento výzkum navazuje na bakalářskou práci autorky „Děti z dětského domova a jejich budoucí život“, která byla napsána v roce 2010 na Masarykově univerzitě v Brně. Cílem této práce bylo přiblížit představy dětí z dětského domova o svém vlastním budoucím životě. Místem šetření byl Dětský domov Liptál. Výzkum byl veden kvalitativním způsobem a jako metoda byl zvolen rozhovor. Rozhovory probíhaly individuálně s osmi dětmi ve věku 15 až 19 let. S odstupem času sedmi let byli tito respondenti znovu kontaktováni a zanalyzováni. K dosažení cílů práce byla nejdříve nastudována odborná literatura. Ta napomohla identifikovat konkrétní zadání výzkumu. Vzhledem k úspěšnému zvolení způsobu výzkumu pro bakalářskou práci byla nyní opět vybrána kvalitativní metoda sběru dat.

5.1 Cíl praktické části

Cílem tohoto výzkumu je zjistit, jak se mladým lidem po odchodu z dětského domova podařilo začlenit do běžné společnosti.

S konkrétním zaměřením na následující **dílčí cíle**:

- Hodnocení přípravy na samostatný život během pobytu v DD.
- Úspěšnost ukončení studia.
- Průběh ukončení pobytu v DD.
- Vyhodnocení úspěšnosti mladých lidí v začlenění se do společnosti (bydlení, práce, vztahy).

- Rozbor problémů, se kterými se mladiství setkali během samostatného života.
- Vyhodnocení míry naplnění představ mladých lidí o životě v ústavní péči s realitou (porovnání s bakalářskou prací).

Hlavním cílem výzkumu bylo co nejlépe zodpovědět hlavní výzkumnou otázku a zodpovědět dílčí cíle.

5.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vycházejí z hlavního a dílčích cílů diplomové práce.

Hlavní výzkumná otázka: Jak se mladí lidé socializovali do běžné společnosti?

Dílčí otázky výzkumu:

- Připravil dostatečně dětský domov mladého jedince pro vstup do samostatného života?
- Dokončili mladiství úspěšně studium?
- Dokázali bývalí klienti DD najít práci a setrvat v ní?
- Uměli si mladí lidé najít bydlení a navázat běžné mezilidské vztahy?
- Setkali se mladiství s problémy po opuštění DD?
- Splnily se jejich přání a sny, které prezentovali v bakalářské práci?

5.3 Použité metody

S ohledem na výzkumný záměr byl pro sběr dat zvolen kvalitativní typ výzkumu. Cílem nebylo a není statisticky vyhodnotit velké množství kvantitativních dat, které by mohlo být popřípadě uvažováno jako ukazatel procesů v celé společnosti, ale naopak kombinací narativního a fenomenologického přístupu ve sběru i analýze dat (Creswell 2007 s. 57) zjistit, zda existují nějaké osobní okruhy témat, které jsou pro vybrané mladé lidi z dětských domovů důležité, okolím nepostřehnuté, silné a nakonec možná i společné. Výsledky výzkumu mohou vést k hlubšímu pochopení situace a motivace mladých lidí z dětských domovů a zároveň mohou přispět k budoucímu vedení kvantitativního výzkumu a stanovení jeho základních hypotéz.

Pro cíle výzkumu bylo důležité „pokračovat“ s respondenty, kteří se účastnili již tvorby autorčiny bakalářské práce. Z tehdejších respondentů bylo ochotných nyní spolupracovat sedm lidí. Informace o osmém respondentovi byly získány prostřednictvím jeho mladší sestry. Jak píše S. Kvale a S. Brinkmann (2009, s. 113), obvyklým počtem respondentů pro kvalitativní výzkum je +/- 10, jelikož příliš málo respondentů může vést k nedostatečnému množství dat

a naopak, více rozhovorů může způsobit přílišné rozmělnění informací a snadných ztrát informací při následné analýze.

Již samotný pobyt v dětském domově může být stigmatizující a mohou s ním být spojeny velice osobní otázky. Opuštění dětského domova a náhlá nutnost postavení se na vlastní nohy může být tématem ještě citlivějším. Z tohoto důvodu byl pro výzkum zvolen polostrukturovaný rozhovor jako metoda sběru dat. Základem rozhovorů je zájem porozumět žitým zkušenostem ostatních lidí a významům, které těmto zkušenostem připisují. (Seidman 2006, s. 8). Dopředu byly připravené níže zmíněné tematické okruhy, které bylo možno dle situace v průběhu rozhovorů rozvíjet konkrétními otázkami. Všechny rozhovory byly vedeny individuálně, v soukromí na místě, které vybral nebo schválil respondent. Již z principu polostrukturovaného rozhovoru vyplývá, že autorčinou rolí bylo v průběhu rozhovorů zejména poslouchat a doplňujícími otázkami reagovat na jednotlivá vyprávění respondentů.

Pro způsob vedení i analýzy rozhovorů byla vybrána kombinace narativního a fenomenologického přístupu, jak o nich píše J. W. Creswell (2007, s. 57). Narativní studie se zaměřuje na předání zkušenosti konkrétního jedince, fenomenologická studie zase popisuje významy, které jsou platné pro více jedinců nebo jejich žité zkušenosti jako případného fenoménu. V rámci kombinace těchto přístupů je možné se soustředit jak na jeden konkrétní příběh a jednoho člověka, tak i posléze analyzovat jednotlivé příběhy dohromady a vidět společné souvislosti a propojení – buď respondentů samotných nebo jejich životních příběhů či zkušeností. Propojení těchto přístupů zároveň umožňuje v první řadě vnímat a širšímu okolí předložit odpovědi a zkušenosti respondentů jako „životní pravdu“ bez jakékoliv druhotné interpretace a až v druhé řadě se pokusit o interpretaci, a to právě v případě, že jsou jednotlivé příběhy propojené totožnými příběhy a mohou tak tvořit fenomén. I v tomto případě bylo vycházeno zejména z psychologické fenomenologie dle C. Moustakase (1994, s. 69) a neposuzovat a nepřevyprávět zaznamenané informace skrze autorčiny zkušenosti, ale předat je tak, jak je prožili, prožívají a vyprávějí o nich samotní respondenti.

Analýza rozhovorů byla vedena na základě doporučení Milese a Hubermana (1994, s. 57). V rámci tohoto byly přepisy rozhovorů v první řadě opakovaně pročitány, následně barevně vyznačována témata a informace a tímto způsobem rozhovory okódovány. Obecná rada je procházet přepisy nebo poznámky s tužkou, označovat si okruhy, které se zabývají stejným tématem a ty pak následně dělit na témata a podtémata, a to v různých fázích vlastní analýzy.

Tímto způsobem je možné zjistit, že některá zkušenost či informace se vztahuje ne k jedné situaci, ale k více životním událostem.

Během rozhovorů byla využita také metoda pozorování. Respondenti byli sledováni při rozhovorech, autorka se zaměřila na jejich postoj, pohyby, mimiku, plynulost řeči, pauzy v odpovědích, oční kontakt. V rámci objektivit byly informace také získávány z veřejně dostupné korespondence. Dále byly porovnány obrázky kreslené v bakalářské práci „vysněné bydlení“ s reálnými bydlišti po sedmi letech od vyhotovení obrázků.

Na dokreslení a obohacení zkoumané problematiky byla použita kazuistická metoda. Z důvodu obsáhlosti tématu, byl kazuisticky zpracován pouze jeden respondent, kterému byly v závěru navrženy možnosti podpůrných opatření.

5.4 Prostředí výzkumu

Individuálně bylo s respondenty domluveno pomocí sociální sítě a mobilních telefonů místo a čas setkání dle jejich požadavků a dispozice. Telefonní čísla byla získána prostřednictvím sociální sítě. Jelikož autorka žije v Praze a všichni respondenti bydlí ve Zlínském kraji a Olomouckém kraji, byla varianta setkání v jejich místě bydliště přijatelnější, než aby respondenti jezdili do Prahy za autorkou. Rozhovory s Monikou, Michaelou, Radimem, Nikol a Evou probíhaly u nich doma. Sami autorku pozvali do svých domovů a byli rádi za návštěvu někoho, kdo jim byl část jejich života blízký. Radim dokonce pojal setkání velmi slavnostně a připravil společně s partnerkou pro autorku pohoštění na celý den. Dali si na jídle velmi záležet a nejenom na něm. Celý byt byl uklizený a autorku Radim přivítal dárkem v podobě domácího včelího medu, hrníčku a květiny. Bylo opravdu cítit, jak se na autorku těšil a jak je pro něj setkání důležité. Michaela, Nikol a Eva měly v bytě rovněž uklizeno a čisto. Michaela napekla domácí cukroví a nachystala chlebičky. Nikol upekla bábovku a měla připravené slané pochoutky a Eva autorce nabídla čaj a oplatky. Monika pozvala autorku do domu svého přítele, rozhovor proběhl venku na lavičce. Rozhovor s Ondrou se konal na „neutrálním místě“ ve městě Valašské Meziříčí v parku. Další rozhovor s Natálií proběhl pomocí mobilního telefonu. S ní se bohužel nepodařilo domluvit osobní schůzka. Poslední rozhovor proběhl rovněž pomocí mobilního telefonu. Jelikož Pavel je momentálně ve výkonu trestu, podala informace o něm jeho mladší sestra.

Poznámka: Jména respondentů byla pozměněna.

5.5 Charakteristika výzkumného vzorku

Do výzkumného šetření bylo vybráno osm respondentů ve věku od 21 let do 27 let, kteří strávili určitou dobu svého života v Dětském domově Liptál. Mezi oslovenými je pět žen a tři muži. Respondenti byli předem určení, jelikož diplomová práce navazuje na autorčinu bakalářskou práci.

Charakteristika respondentů:

Tabulka 1: Charakteristika respondentů

Jméno	Věk	Věk příchodu do DD Liptál	Důvod nařízení ústavní péče	Počet let strávených v DD Liptál
Michela	24	15	sociální, alkoholismus u matky, absence otce	3
Monika	26	14	sociální, absence matky, záškoláctví	3
Nikol	22	12	alkoholismus u rodičů, týrání dítěte	6
Radim	27	11	sociální, alkoholismus u matky, absence otce	8
Eva	21	9	sociální, finanční, týrání	6
Ondra	27	13	záškoláctví, krádeže, lhaní, absence rodičů	6
Natálie	25	3	sociální, absence rodičů	16
Pavel	23	3	sociální, krádeže, záškoláctví	14

6 Analýza a interpretace dat

6.1 Přípravná část na uskutečnění rozhovorů

Na základě předchozích zkušeností a studiem odborné literatury byla pro tyto polostrukturované rozhovory vytvořena hrubá osnova, která byla následována v průběhu všech rozhovorů. Tato osnova byla navržena do několika tematických okruhů. Tyto okruhy vycházely především z dílčích cílů a výzkumných otázek.

Šest tematických okruhů:

- Demografické informace (pohlaví, věk, rodinný stav)
- Ekonomická aktivita (zaměstnání, mateřská dovolená, studium)
- Sociální vztahy (rodina, přátelé, kolegové)
- Životní překážky (půjčky, závislosti, kriminalita, prostituce, bezdomovectví)
- Zpětný pohled na život v DD (příprava na vstup do samostatného života)
- Porovnání přání a snů před sedmi lety a nynější realitou (rozhovory z bakalářské práce)

Daní respondenti byli kontaktováni pomocí sociální sítě a telefonického kontaktu. Jelikož respondenti autorku znali jako vychovatelku z Dětského domova Liptál, reagovali na oslovení a žádost o rozhovor pozitivně a radostně. U šesti respondentů proběhla domluva na konání osobních rozhovorů bez větších problémů. U dalších dvou, i přes velkou snahu, k osobnímu setkání nedošlo.

Před každým rozhovorem byl překontrolován digitální záznamník zvuku a plně nabitá baterie + náhradní záznamník a náhradní baterie. Rovněž byl překontrolován fotoaparát k pořízení fotografií místa bydliště, popřípadě respondentů a jejich nejbližší rodiny.

Autorka si k osobním setkáním připravila pro respondenty drobné dárky v podobě květin, čaje, kávy, vonné svíčky a různých slaných a sladkých pochutin. Rovněž měla drobné dárky pro děti respondentů.

6.2 Průběh rozhovorů

Rozhovory s pěti respondenty (Michaela, Monika, Radim, Eva a Nikol) probíhaly bez problému. Všichni výše zmínění se na setkání velmi těšili a řádně připravili. Své domovy uklidili a pro autorku připravili občerstvení. Byla znát jejich upřímná radost se shledání.

Rozhovory u výše zmíněných respondentů probíhaly přibližně stejnou časovou dobu, a to cca půl hodiny. Nejdelší rozhovor proběhl s Monikou, trval hodinu a půl. Pak se rozhovory prohloubily a pokračovaly mimo oblast zkoumání. Nejvíce času bylo stráveno u Radima, který pozval autorku na oběd a také domluvil společné setkání se svým bratrem Patrikem a jeho přítelkyní, který byl také v DD Liptál. U rozhovorů s Michaelou, Nikol a Evou byly přítomny i jejich děti. Ty byly velmi hodné a respektovaly průběh rozhovorů. Rozhovor s Monikou proběhl venku kousek od domu jejího přítele.

Rozhovor s Ondrou již tak bezproblémový nebyl. Byla s ním mnohem horší domluva. Setkání neustále překládalo, což bylo pro autorku velmi náročné z důvodu vzdálenosti mezi Prahou a Valašským Meziříčím. Dvakrát se stalo, že autorka byla již téměř na místě rozhovoru a Ondra rozhovor náhle zrušil. Nakonec se však podařilo rozhovor uskutečnit. Setkání proběhlo v parku na lavičce ve Valašském Meziříčí, kde Ondra na autorku čekal se zapálenou cigaretou. Rozhovor s Ondrou proběhl velmi rychle, trval cca 15 minut. Ondra se často při rozhovoru smál, občas měl přímo záchvaty smíchu. Autorka má podezření, že byl pod vlivem marihuany. Na žádost autorky se šlo po rozhovoru k místě údajného bydliště Ondry. Vzal autorku pouze před dům, dovnitř již nikoli. S tím, že je tam kamarád a že ho nechce rušit.

Rozhovor s Natálií proběhl pouze po telefonu a pomocí sociální sítě. S Natálií se autorce podařilo telefonicky spojit jen jednou. Po té již Natálie telefon nebrala. Více komunikovala přes sociální síť. Sběr dat u této respondentky trval nejdelší dobu. Natálie měla dlouhé pauzy mezi odpověďmi, které trvaly mnohdy i měsíce. Daná skutečnost nejspíš souvisí s její závislostí na drogách. Autorka se velmi snažila o osobní setkání, ale bez úspěchu.

Posledním respondentem je Pavel. Jelikož je nyní ve výkonu trestu a není možné se s ním spojit, podala informace o Pavlovi jeho sestra Eva, která má s bratrem velmi blízký vztah. Eva žije ve Vídni, proto osobní setkání bylo komplikované a nepodařilo se najít termín, který by vyhovoval oběma stranám. Proto se rozhovor uskutečnil pomocí mobilního telefonu. Rozhovor s Evou byl příjemný, měla radost ze zájmu a ještě několikrát autorku sama kontaktovala.

Rozhovory byly zaznamenávány na digitální záznamník zvuku a následně přepisovány a dále pak zpracovávány. Oblasti, které se netýkaly výzkumného šetření, byly při interpretaci vypuštěny. Rozhovory, které proběhly pomocí mobilního telefonu, byly zaznamenávány na papír a následně přepsány do elektronické podoby. V rámci objektivit byly informace o klientech čerpány i z veřejné korespondence. Sběr dat probíhal od října 2016 do května 2017. Cílem rozhovorů bylo získat co nejvíce informací o daném respondentovi.

6.3 Interpretace zjištění

MICHAELA

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Michaela byla umístěna do DD Liptál v patnácti letech. Začala studovat na Střední odborné škole ve Vsetíně obor cukrářka. Tato škola ji bavila hlavně v praktických částech výuky. Studium u Michaely probíhalo bezproblémově. V DD se moc neučila. Závěrečné zkoušky zvládla rovněž velmi dobře. Během pobytu v DD byla umístěna v rodinné skupině 3 společně se svým mladším bratrem Robertem, o kterého měla tendence se starat a pečovat. Ve skupině se zapojovala do domácích prací. Nejvíce ji bavilo vaření a připravování jídla. Na otázku, zda ji DD dostatečně připravil na samostatný život, odpověděla: *„Určitě, naučila jsem se tam vařit, naučila jsem se po sobě uklízet a starat se o děti. Také jsem se naučila šetřit peníze.“* V rámci DD má Michaela pocit, že se spoustu věcí, které v samostatném životě jsou potřeba, naučila. Rovněž velmi pozitivně hodnotí kurzy připravující mladé dospělé pro vstup do samostatného života. Tam Michaela odpovídá: *„Strašně mě to bavilo, dobré bylo, jak jsme si zkoušeli napsat svůj životopis a taky jsme doopravdy zkoušeli pracovní pohovor. Myslím, že ty kurzy mě naučily hodně.“* Během pobytu v DD si Michaela často přála od sponzorů dary v podobě vybavy do domácnosti. Čím byla starší, a blížil se odchod z DD, tím více jí na tom záleželo. Dárky dostávala v podobě rychlovarné konvice, kávovaru, povlečení, ručníků, nádobí, příborů, žehličky, apod. Po úspěšném dokončení studia a dovršením osmnácti let Michaela ukončila pobyt v DD. Jejím přáním bylo vrátit se k matce. Při odchodu dostala finanční podporu v podobě 8 000 Kč.

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Michaela úspěšně dokončila Střední odborné učiliště ve Vsetíně, obor kuchařka. Ve škole ji nejvíce bavila praxe. Po odchodu z DD chvíli nepracovala a bydlela u matky ve Vsetíně. Brzy si začala hledat práci i vlastní bydlení. Práci si našla v továrně, kde vyráběla součástky do aut. Po půl roce zjistila, že je těhotná a odešla na mateřskou dovolenou. Aktuálně je stále na mateřské dovolené.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Po odchodu z DD šla Michaela na pár měsíců bydlet k matce. O byt v Domě na půli cesty ve Vsetíně neměla zájem. Zanedlouho zjistila, že je byt pro všechny malý. V bytě 2+1 bydleli její dva sourozenci a matka s přítelem. Z tohoto důvodu si Michaela začala hledat vlastní bydlení a práci. Pronajala si byt 1+1 ve Vsetíně v Luhu, kde ze začátku bydlela sama. Po třech měsících se za ní nastěhoval její dlouhodobý přítel. Asi za půl roku zjistila, že je těhotná a začali s přítelem hledat větší byt. Ten se jim podařilo najít velmi blízko. Šli opět do podnájmu 2+1, který jim nabídla kamarádka. Za necelý měsíc se museli vystěhovat, protože se tam chtěla zpět nastěhovat kamarádka s přítelem. Našli si byt 3+1 do podnájmu a v něm žijí doteď. Byt je hezky zařízený a útulný.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Michaela se začlenila velmi dobře. Nemá problémy s komunikací a běžné životní situace s lehkostí zvládá. Velkou oporou je její manžel, se kterým se seznámila již v sedmnácti letech. Pracovali společně v továrně a brzy otěhotněla. První těhotenství bylo neplánované a náročné z důvodů čekání dvojčat. Přípravy, samotný porod a rekonvalescence po porodu. Porodila zdravé děti Lauru a Adama. Nyní jsou jim čtyři roky. Po dvou letech se rozhodli pro další plánované dítě. Narodila se Michaela, která má nyní téměř dva roky. Po komplikovaném porodu posledního dítěte již Michaela další děti nechce. Dlouhou dobu byla Michaela s přítelem zasnoubená a před půl rokem měli ve Vsetíně svatbu. Podle Michaely má dobrý vztah se svým biologickým otcem, ale často se s ním nevidá. Častěji se schází s matkou, ale je si vědoma, že matka mívá často různé problémy. Michaela má kamarádky a schází se i s lidmi, kteří byli s ní v DD. Na život si nestěžuje a je velmi ráda za své děti, na které je patřičně pyšná. V jejich domácnosti našel místo i zakrslý králík Honza.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Jelikož byla Michaela již v DD velmi samostatná, neměla po odchodu výrazné potíže. Největší starosti jí nadále dělá její vlastní matka, která je alkoholička. Michaelu přemluvila, aby si vzala půjčku, že nutně potřebuje peníze. Jednalo se o 20 000 Kč. Matka dluh nesplácela a ke splátce se naskládaly vysoké úroky. Matka situaci vyřešila odjezdem do Francie. Michaela s manželem zůstali na splácení sami. V té době brala Michaela pouze rodičovský příspěvek na dvojčata a manžel rovněž nevydělával velké peníze. Z těchto důvodů neměli dostatek financí na splácení dluhu. Půjčka byla od soukromníků, kteří chodívali k Michaelě tlouci na dveře a vyhrožovali její rodině. V té době Michaela často sahala po alkoholu, měla deprese a strach o své děti.

Situace se vyřešila změnou zaměstnání muže a vyšším platem. Půjčku do dvou let splatili. A co na to matka Michaely: „*Nic, dělá mrtvého brouka, no. Bylo by nejlepší se od ní odstěhovat někam daleko. Dělá jen problémy.*“

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

Michaela je spokojená se svým životem. Hodnotí svá přání jako reálná a je překvapena, že takto uvažovala již v patnácti letech. Nejvíce si váží svých dětí. Co se jí zatím nepodařilo je mít svůj dům, který nakreslila do bakalářské práce. Do budoucna by chtěla vlastní dům a jezdit alespoň jednou za rok k moři.

MONIKA

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Monika byla umístěna do DD ve svých čtrnácti letech. Jevila se jako velmi chytré děvče. S přehledem zvládala běžnou základní školu ve vesnici. Našla si i kamarády ve své třídě, se kterými se po vyučování scházela. V té době byl jejím velkým snem zvládnout přijímací řízení na Střední pedagogickou školu v Kroměříži. Ráda se věnovala dětem a věřila, že tato škola bude pro ni to pravé. Všichni jsme ji drželi palce, jelikož byla jediná, která se hlásila na střední školu s maturitou. Přijímací řízení úspěšně zvládla a v září nastoupila na internát a školu v Kroměříži. Za krátkou dobu začala mít však Monika potíže. Ne tak ve škole jako na internátě. Jak sama říká, škola ji bavila. Hlavně pedagogika a psychologie. Na internátě se začala kamarádit se staršími studenty, kteří mívali déle vycházky nebo bydleli přímo v Kroměříži, tudíž nebyli časově omezeni. Monika nerespektovala internátní řád a opakovaně chodila z vycházek pozdě a nejednou v podnapilém stavu. Po několika upozorněních byla Monika z internátu vyloučena. Žádné jiné ubytování se v té době nenaskytlo a každodenní dojíždění do Kroměříže bylo nemožné. Proto začala chodit na odborné učiliště ve Vsetíně, obor prodavačka. Jak Monika sama říká: „*Já jsem se tam nudila..., mě to prostě nebavilo, začala jsem chodit za školu a už to bylo.*“ Monika přestala respektovat pravidla ve škole i v DD. V sedmnácti letech byla umístěna do výchovného ústavu ve Velkém Meziříčí. Tam navštěvovala místní školu. Nevzpomíná si jakou. Brzy po umístění utekla k příteli, a jak sama říká: „*Já jsem tam víc nebyla, jak byla..., po dvou měsících jsem prostě zdrhla.*“ Bydlela na ubytovně u kamarádky, kterou ji zprostředkoval přítel. Jak se doslechla, že po ní pátrá policie a všichni se bojí, co se s ní stalo, tak se do VÚ sama vrátila. V osmnácti letech VÚ opustila. Na DD má Monika špatné vzpomínky. Vnímá to tak, že se tam k ní chovali jako k malému dítěti, jako k někomu, kdo sám nic nezmůže. Na druhou stranu uvádí, že tam bylo několik vychovatelů, kteří byli dobří. Myslí

si, že ji DD nepřipravil na samostatný život vůbec nijak. Na otázku kurzů připravujících mladé jedince do samostatného života již odpovídá kladněji, ale myslí si, že by to v životě zvládla i bez nich. Vadilo jí, že se na kurzech objevovaly děti, které nebyly příliš chytré. Ví, že ona je inteligentní a potřebné informace si je sama schopna zjistit.

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

S úspěchem dokončila běžnou základní školu v Liptále. Poté se hlásila na Střední pedagogickou školu v Kroměříži, kterou po několika měsících opustila kvůli problémům na internátě. Začala studovat odborné učiliště ve Vsetíně obor prodavačka. Na této škole opět nastaly problémy a Monika byla vyloučena. Přešla do VÚ ve Velkém Meziříčí, kde navštěvovala „nějakou“ školu. Sama neví, co to bylo. Díky kontaktům rodiny ze strany přítele, byla po propuštění z VÚ, znovu přijata na OU Vsetín, obor prodavačka. Bylo ji umožněno individuální studium. *„Že jsem chodila jenom na ty zkoušky. Protože já jsem tu školu zvládala levou zadní.“* Studium zdárně dokončila v průběhu druhého těhotenství. Dle Moniky: *„Já jsem se nemusela učit, já jsem neměla žádné sešity, učebnice, já jsem vlastně chodila do školy jenom prostě tak.“* Po opuštění VÚ se Monika nastěhovala k příteli a zanedlouho otěhotněla. V té době byla na pracovním úřadě a po té na mateřské dovolené. Během této doby začala podnikat. Založila si internetový obchod „dětský bazárek“. Práce ji natolik bavila, že si sehnala komerční prostory ve Vsetíně a založila si kamennou prodejnu s dětským oblečením. S účetnictvím ji pomáhala tchýně a s obchodem manžel, který byl v té době nezaměstnaný. Po mateřské dovolené se o obchod částečně staral manžel a Monika začala pracovat v továrně u pásové výroby. Nyní pracuje v automobilové firmě, rovněž u pásové výroby a brigádně chodí o víkendech vypomáhat do Kauflandu do masny. K tomu stále provozuje svůj „dětský bazárek“, ale pouze už jen jako e-shop. Monika pracuje velmi tvrdě, a jak sama říká: *„Jsem workoholik...já jsem furt v práci...můj táta celý život žije na sociálních dávkách a já nechci být to samé, co on.“*

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Monika byla v sedmnácti letech z DD přerazena do VÚ, kde byla necelý rok. Pobývala spíše na útěku než ve VÚ. Po dovršení osmnácti let odešla bydlet ke svému příteli Honzovi. Ten bydlel v Semetíně v rodinném domě se svými rodiči. Společně s přítelem si upravili bydlení v druhém patře a rodiče bydleli v prvním. I když měli oddělené byty, Honzova matka nerespektovala jejich soukromí. *„Ona si tam vešla třeba v deset, v jedenáct hodin do pokoje k nám, do ložnice a prostě bylo jí to úplně jedno. Jako nebrala vůbec v potaz to, že ten Honza tam někoho má, nebo jakože se prostě tam může díť něco jiného, že prostě si vešla a hotovo.“*

Do tohoto domu se ji narodily dvě děti a Honzu si vzala za manžela. Žila s ním necelých sedm let. Nedávno se přestěhovala do podnájemního bytu 2+1 ve Valašském Meziříčí. S manželem je v rozvodovém řízení a děti si po týdnu střídají. Byt zvládá platit sama díky své práci v automobilové firmě, brigádě v Kauflandu a internetového obchodu s dětským použitým ošacením. Nyní si postupně s vydělaných peněz byt vybavuje nábytkem a dekorací. V týdnu, kdy jsou děti u svého otce, Monika tráví čas se svým novým přítelem v jeho domě na vesnici poblíž Valašského Meziříčí.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

„Když jsem opustila pastáček, tak tatka vůbec nefungoval a máma byla někde pryč. A já jsem šla k tomu Honzovi.“ Monika od svého raného dětství vyrůstala pouze s otcem a se svými sourozenci. Matku si téměř nepamatuje. Jak sama říká: *„Já jsem ju prostě nezažila, prostě nevím, kdo je moje máma. Nevím, co je to za člověka.“* Má na ni většinou negativní vzpomínky: *„Pamatuju si, že mě mlátila jako psa, vzala mě z postýlky a hodila na parkety za to, že jsem se počůrala. Já mám vlastně jenom jizvy po ní.“* Takto vzpomíná na matku. Otec se o děti snažil pečovat, ale s nástupem puberty tuto roli přestal zvládat. Také měl problémy s alkoholem: *„Tatka prostě pil hodně a jako nám chyběly prostě pomůcky do školy.“* S otcem se nyní stýká omezeně a s matkou vůbec. Nic o ní neví. Dobrý vztah má se svým bratrem, který také založil rodinu. Monika již v DD navázala vztah se svým nynějším manželem Honzou. K němu se rovněž po opuštění VÚ odstěhovala a cca po třech měsících společného bydlení, Monika otěhotněla. Její prvorozený syn Tadeáš má nyní sedm let a druhorozený syn Sebastian má čtyři roky. Je na své syny patřičně pyšná a nenechá na ně dopustit. Jsou pro ni tím nejdůležitějším. Sedm let žila v rodinném domě společně se svými dětmi, manželem a jeho rodiči. S rodiči se snažila vycházet dobře. Ze začátku ji tchýně pomáhala s dětským bazarem a dokonce jim i půjčily peníze do začátku podnikání. Později se vztahy zhoršovaly. Tchýně nerespektovala jejich soukromí. Také vztah s manželem se zhoršil a v jejich domácnosti byly čím dál častější hádky. Důvodem hádek byla dlouhodobá nezaměstnanost manžela a také se nemohli dohodnout na změně bydlení. *„Honza byl prostě typ, který zaprvé nebude pracovat, bude věčně žít se svojí matkou.“* Dalším důvodem hádek bylo, že jí manžel zakazoval stýkat se s otcem a sourozenci. *„Neměl rád ani mé bráchy, celkově moji rodinu tak nějak zavrhl.“* Velkým problémem byla také žárlivost muže. Zakazoval jí stýkat se s kamarády, chodit cvičit, atd. Tohle vše vedlo Moniku k podání žádosti o rozvod a odstěhování se do bytu ve Valašském Meziříčí. Nyní probíhá rozvodové řízení a soud o děti. Zatím si děti střídají po týdnu, ale manžel chce děti do výhradní péče. Snaží se na Moniku vymýšlet různé lži, aby toho dosáhl. V zaměstnání potkala

nového přítele, se kterým je velmi krátce. Když nemá děti, tráví u něj v domě veškerý volný čas. Dle jejich slov má nový přítel velmi kladný vztah k dětem a hodně se jim věnuje. Monika je nyní spokojená, je pyšná, že se dokázala osamostatnit a není na nikom závislá.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Prvním „problémem“ bylo nečekané těhotenství. Monika otěhotněla hned v osmnácti letech. V dané situaci ji pomohl její přítel (otec dítěte). Společně vytvořili zázemí pro rodinu v domě jeho rodičů. K tomuto problému se postavili čelem a nyní mají již dva syny. Další náročná etapa v jejím životě nastala v těhotenství s druhým synem. Měla časově náročnou práci, starala se o syna, domácnost a chodila do školy, kde si dodělávala výuční list. Manžel ji pomáhal velmi málo a jeho rodiče naopak podporovali svého syna a Monice nepomohli. Neměli ji příliš v oblibě, a proto se tam necítila dobře. Neustále apelovala na svého muže, aby se odstěhovali někam do svého bydlení. Tady postrádala hlavně soukromí. Její manžel však nechtěl. Monika v dobré víře přepsala rodičovský příspěvek na manžela, jelikož on byl dlouhodobě nezaměstnaný a ona chodila do dvou zaměstnání. Nyní manžel pobírá rodičovský příspěvek, i když již spolu nežijí. Monika podala žádost o rozvod a aktuálně čekají na soud. Manžel jí dělá naschvály, jelikož chce děti do své péče. Posílá na Moniku sociální pracovníci, stěžuje si na ni na úřadech, zablokoval ji stavební spoření. *„On je chce výhradně do své péče, výhradně tvrdí, že nejsem schopná pracovat, že nejsem schopná se o děti postarat.“*

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

„Ty jo, já si to pamatuju, mě máma chyběla prostě strašně a chybí aj teď.“ Svě představy hodnotí pozitivně. Spoustu věcí dokázala. Má práci, má bydlení, má děti a nejvíc si váží toho, že je nezávislá a samostatná. Jediná věc, která se jí nesplnila, bylo studium na pedagogické škole. O něm dlouze v bakalářské práci povídala. Vnímala vzdělání jako nejdůležitější a plánovala jít i na vysokou školu.

NIKOL

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Nikol byla umístěna do DD Liptál ve svých dvanácti letech. Byla žákyní běžné základní školy ve vesnici. Její výsledky nebyly příliš dobré, proto na druhém stupni propadla. Její sebevědomí bylo velmi nízké. V domově byla velmi milou a klidnou dívkou. Ráda pomáhala dospělým a nejvíce ji těšila pochvala a poděkování. Na střední obchodní školu dojížděla do Zlína. Ve škole byla podprůměrná, ale prospívala. Téměř v osmnácti však otěhotněla a studium

nedokončila. Jelikož nestudovala, nemohla po osmnáctém roku na DD zůstat, proto odešla k příteli. Na tuto dobu nerada vzpomíná. Neměla žádnou oporu a nevěděla, kam si má jít co vyřídit. Chtěla se poradit se sociální pracovníci z DD, ale ta na ni moc příjemná nebyla. Bylo těžké se zorientovat. Z DD si odnesla pouze osobní věci, dárky od sponzorů, vybavení do domácnosti a věci, které dostávala na vánoce a narozeniny. Rovněž 15 000 Kč jako startovné do života. Od vychovatelů dostala nějaké vybavení pro dítě a s některými vychovateli je v kontaktu i nyní. Vychovatelky ze své skupiny pozvala Nikol na svatbu a jedna ji z nich jí šla za svědku. Na DD vzpomíná spíše v dobrém, ale vidí spoustu nedostatků, které by se měly odstranit. Naučila se vařit základní jídla, hospodařila si sama se svým kapesným, podílela se na tvorbě jídelního lístku, starala se o své ošacení a obutí. Na otázku, zda pro ni kurzy, které se zabývaly přípravou na samostatný život, byly přínosem, odpovídá: *„Určitě jo. Bylo dobré, že jsme si mohli věci vyzkoušet nanečisto. Třeba jak to bude na pracovním úřadě nebo u pracovního pohovoru. Jak se chovat a jak komunikovat. A taky jak jsme probírali ty půjčky a lichvy. To bylo zajímavé.“*

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Nikol úspěšně ukončila běžnou základní školu. Po té nastoupila na obchodní akademii ve Zlíně. *„Školu jsem nedodělala, protože mi nechtěli dát individuální plán kvůli těhotenství.“* Při odchodu z DD se Nikol zajímala o školu ve Vsetíně a zjišťovala, zda by se nemohla vzdělávat tam. Ani v téhle instituci ji nevyšli vstříc. Nyní uvažuje, že by v budoucnu šla studovat školu dálkově. Po odchodu z DD rovnou nastoupila na mateřskou dovolenou a na ní je stále. Přivydělává si občasnými brigádami u manžela v práci. Nejčastěji pracuje o víkendech jako uklízečka. *„Já to беру jako relax, už jsem doma dlouho a je mi jedno, kam půjdu pracovat, hlavně že budu mít na chvíli klid.“*

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

„Oni v děcáku mi právě nabídli, že já bych, jestli bych chodila do té školy, poslední rok, tak mi nabídli, že bych vlastně zůstala v děcáku i s malou po porodu. Než bych dodělala školu ve Zlíně.“ Jelikož ji škola neumožnila studium dálkovou formou, musela Nikol dovršením osmnáctého roku opustit i DD. Její přítel sehnal podnájemní byt ve Vsetíně na Trávníkách. Při druhém těhotenství se přestěhovali do většího bytu také ve Vsetíně, ale na Rybníkách. Následně začali přemýšlet o koupi nějakého bytu. Nechtěli platit podnájem někomu cizímu, ale raději chtěli splácet půjčku na byt, který po splacení bude patřit jim. Takový byt ke koupi našli ve Vsetíně na Sychrově. Vzali si hypotéku a byt kompletně zrekonstruovali. Nyní žijí ve svém

bytě, děti mají svůj pokoj se základním vybavením a rodiče mají taky svůj pokoj. Společnou mají kuchyň s jídelnou. Byt je hezky zařízený a Nikol je se svým bydlením velmi spokojená.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Aktuálně je Nikol v kontaktu se svou sestrou a bratrem. Sestra se odstěhovala do Francie, ale pravidelně jezdí na návštěvy do ČR. Nikol se za ní také chystá přijet na návštěvu sama bez dětí. „*Tatku třeba vůbec neznám.*“ S matkou se viděla, protože ji bratr informoval o vážné nemoci. Matka měla rakovinu a chodila na chemoterapii. V té době ji Nikol navštěvovala a snažila se o bližší kontakt. „*Byla na operaci, na chemoterapii a teďka pije dál, takže, tak to je.*“ Z tohoto důvodu ji Nikol přestala kontaktovat a matka nejevila zájem ani o svou dceru ani o vnoučata. Vážný vztah se svým přítelem navázala již při pobytu v DD. Při zjištění těhotenství nebyla tchýně ráda: „*Ona chtěla furt, ať jdu na potrat.*“ Po porodu se však situace výrazně zlepšila: „*Jak jsem porodila, tak brečela a děkovala samozřejmě, že je babička, že má vnučku.*“ Nyní mají skvělý vztah. Tchýně se snaží mladé rodině pomáhat. Podporuje je finančně i materiálně a ráda hlídá svá vnoučata. S tchánem se nestýkají. Nikol se občas vídá s kamarády z DD. Našla si nové přátele i v místě aktuálního bydliště.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Velkým problémem bylo pro Nikol neplánované těhotenství. Přišla o možnost studovat a objevila se v nové situaci, kterou nevěděla, zda zvládne. „*Když jsem čekala malou, tak jsem měla strašně to, strašně strach no, že to nezvládnou, že je mi teprve osmnáct, jako žádné dítě, že jsem měla z toho strašně deprese. Pak jak se narodila, tak se mi zdály samé sny, že mi spadla z postele, protože nechtěla v postýlce, že se praštila o peřinák a že mi umřela, to bylo šílené.*“ Velkou oporou byl tehdy její přítel. Ze začátku měli i finanční potíže. Manžel nevydělával mnoho a museli si toho spoustu dokoupit. Základní vybavení do bytu i pro dítě. Velmi jim pomohla tchýně, která je finančně i materiálně podpořila. Nyní splácí hypotéku na byt. Občas se musí uskromnit, aby vše zvládli zaplatit.

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

„*No moc se mi to nevyplnilo. Vlastně mi to překazilo těhotenství. Chtěla jsem hlavně dodělat tu školu a to se mi nepodařilo. Ale zase mám dvě zdravá děcka a za ně jsem moc ráda.*“ Nikol velmi spoléhala na DD. Byla si vědoma, že by školu mimo DD nedokončila, proto chtěla v DD zůstat. Rovněž se spoléhala, že jí bydlení pomůže najít paní ředitelka. Přála si mít jednou dům s velkou zahradou a se psem.

RADIM

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Radim byl umístěn do DD v jedenácti letech společně se svým mladším bratrem Patrikem. Začal navštěvovat tehdy „praktickou“ školu, která byla součástí DD. Po dokončení základní školy pokračoval ve studiu na odborném učilišti v Kelči obor zámečnick. *„Dodělal jsem školu, jo, pak jsem ještě zůstal, myslím v Liptále přes prázdniny mě tam nechali. Já jsem chtěl zůstat. To mi bylo devatenáct let.“* Radim měl odklad školní docházky, proto skončil až v devatenácti letech. Po prázdninách tedy odešel z DD. Dostal 15 000 Kč finanční podpory v DD. Tuto částku ale dostal až po roce samostatného života. Nějakým nedopatřením sociální pracovnice zapoměla Radimovi tyto peníze dát při odchodu z DD. Po roce ho kontaktovala a peníze mu zaslala na účet. *„Ale stejně za ty peníze, co jsem dostal, jsem to utratil za oblečení, prostě úplně za kraviny.“* Z DD si také odnesl dárky od sponzorů, které dostal na narozeniny a vánoce. Jednalo se o ošacení, žehličku, nádobí, sušák na prádlo, povlečení, apod. Na období v DD vzpomíná Radim pozitivně. *„Myslím, že jsme se tam měli dobře. Měli jsme všechno, co jsme potřebovali a o nic jsme se nemuseli starat.“* Příprava na budoucí život probíhala prostřednictvím samostatných nákupů, vařením jídla o víkendech, péčí o ošacení, hospodařením se svým kapesným, apod. *„Vím, že kdybych byl u matky, tak nedodělám ani základku a byl by ze mě stejný ochlasta a troska jako z ní.“* Jako velké pozitivum vnímá Radim, že byl v DD společně s bratrem. *„To si myslím, že je vždycky lepší, když tam máš někoho, kdo patří k tobě.“* Na kurzy, kterými prošel v rámci přípravy na vstup do samostatného života, vzpomíná pozitivně. *„Jednali s náma jako se sobě rovnýma, taky jsme se toho plno naučili, jak komunikovat s lidma, jak správně podávat ruku, pracovat s penězi a všechno si sami platit.“* Na spoustu věcí, které se na kurzech naučil, si během samostatného života vzpomněl a využil je.

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Úspěšně dokončil studium na odborném učilišti v Kelči, kde během týdne pobýval na internátě a na víkendy se vracel zpět na DD. Po ukončení studia si ještě užil poslední prázdniny a od září začal pracovat. Zaměstnání mu sehnala jeho matka přes známého, protože Radim se chtěl vrátit zpět domů, kde má své blízké a přátele. Začal tedy pracovat ve slévárnách v Chabrově. Tam vystřídal několik pracovních pozic. Ze sléváren odešel pracovat do stavební firmy a poté do aktuálního zaměstnání v Zeelandii. Současné zaměstnání skladníka sehnal přes svého mladšího bratra Patrika. Pracuje tam již čtvrtým rokem a je spokojený.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Po ukončení pobytu v DD šel Radim bydlet do Vojic zpět ke své matce. „*Mohl jsem jít do Domu na půli cesty, který byl na Vsetíně, ale tam já jsem nechtěl.*“ Přál si vrátit se zpět do rodné vesnice. Měl tam rodinu a blízké přátelé. Po krátkém čase zjistil, že bydlení s matkou a nejstarším bratrem není ideální. „*Doma to moc růžový nebylo, ona prostě pořád pila, nebo pije.*“ Stejné problémy s alkoholem má i starší bratr. Také Radima nenápadně okrádali o jeho vydělané peníze. Z těchto důvodů se odstěhoval ke své přítelkyni. Takto změnil bydliště ještě několikrát. Bydlel u přítelkyň, kamarádů a občas se vracel i zpět domů k matce. Nyní žije se svou dlouholetou přítelkyní Martinou. Mají pronajatý byt v rodinném domě. Interiér je hezky zařízen a stále ho vylepšují.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Během pobytu v DD se o Radima a jeho mladšího bratra rodiče nezajímali. Na prázdniny si sourozence brávala jejich starší sestra, která má jiného otce. Nyní je Radim se svou matkou jen v občasném kontaktu. Matka mu nijak při osamostatnění nepomáhala. „*Ta naopak, ještě mi brala, když jsem měl výplatu v peněžence a nechal jsem tam prachy, tak mi je vzali a ještě to svalovali jeden na druhýho, že to nevezali. Jako matka a ten starší brácha, co žije s ní.*“ Radim si je vědom, že matka je alkoholička. „*Krade prostě, aby měla na chlast, přitom ona vlastně má důchod a ještě si přivydělává na vrátnici.*“ S otcem nemá Radim vybudovaný žádný vztah. „*V životě mi nedal ani čokoládu.*“ Potkává se s ním náhodně, protože bydlí ve stejné vesnici. Nejlepší vztah má se svým mladším bratrem a starší sestrou. S nimi se setkává velmi často a fungují jako každá jiná rodina. Svou nynější přítelkyni potkal v zaměstnání a žijí spolu v jedné domácnosti. Mají psa, andulky a rybičky, o které se starají. S rodinou přítelkyně má velmi dobrý vztah. Ti se snaží mladému páru pomáhat, jak se dá. Radim se záměrně po odchodu z DD vrátil do rodné vesnice. Měl tam své dlouholeté kamarády a nejbližší členy rodiny. Nyní je spokojený, že se takto rozhodl. Jeho mladší bratr ho po opuštění z DD následoval a rovněž se vrátil do rodné vesnice.

Problémy a překážky po odchodu z DD

„*Kamarád mě požádal, jestli bych mu neručil na střechu, tak jsem říkal, že jo, proč ne. Dušoval se, že bude platit.*“ Radim dělal ručitele k půjčce svému kamarádovi. Ten však měsíční splátky neplatil. Tento fakt se Radim dozvěděl až po roce tím, že mu zablokovali konto. Začal se zajímat, co se děje. Zjistil, že kamarád půjčku neplatil a v bance naskákaly velké penále a úroky. Zkoušel se bránit, kontaktoval banku i kamaráda, ale bez úspěchu. Dozvěděl se „že prostě

kamarád má čtyři exekučky.“ Radim v této záležitosti nezmohl vůbec nic a nyní se smířil s tím, že peníze, které mu každý měsíc odcházejí na splátku kamarádovy půjčky, již nikdy neuvidí. „*A šli jsme do té insolvence, no čekám dva roky, než se to splatí a začnu od nuly.*“

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

„*Měl jsem tehdy strach z toho, co bude. Jestli to všechno zvládnou o sebe se postarat.*“ Radim měl obavy ze samostatného života. Jeho sebevědomí nebylo příliš velké. Byl si vědom výhod DD a obtížnosti samostatného života. „*Myslím, že se mi všechno splnilo. Měl jsem celkem reálné sny.*“ Přál si hlavně dokončit studium, sehnat práci a bydlení a najít si hodnou přítelkyni. Vše se mu vyplnilo.

EVA

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Do DD Liptál přišla, když jí bylo devět let, společně se svou mladší sestrou. Začala navštěvovat běžnou základní školu v Liptále a po jejím úspěšném ukončení se přihlásila ke studiu střední odborné školy v Kroměříži, obor zahradnictví. „*Ta škola mě hrozně nebavila, tak jsem se na ni vykašlala a ukončila ji.*“ V té době měla Eva těsně před osmnáctými narozeninami. Po domluvě se sociální pracovnící odchází k matce. Nyní Eva vzpomíná na DD velmi kladně. „*Bylo mi tam dobře. Dřív jsem si těch věcí nevážila, ale teď to vidím jinak.*“ Uvědomuje si bezstarostný život na DD a problémy, které musí momentálně řešit. „*Vůbec jsem nemusela řešit peníze a všechno jsme dostali, jezdili jsme na různé akce, koncerty, k moři, teď už to nezažiju.*“ Také si uvědomuje, že práce vychovatele není snadná a že občas dělala vychovatelům starosti. Většinou ale byla Eva hodné a bezproblémové děvče. Navštěvovala spoustu kroužků, taneční, keramický, pěvecký, zumbu. Byla velmi aktivní a ráda se zapojovala do různých kulturních akcí jak v DD, tak v rámci školy a vesnice. Během pobytu se postupně připravovala na osamostatnění. „*Určitě mě toho hodně tety naučily. Jak jsem musela skládat si oblečení, jak jsme se učili vařit a žehlit, kdybych nebyla v děcáku, tak půlku věcí teď neumím.*“ Kurzy zaměřené na vstup do samostatného života Evě rovněž velmi pomohly. „*Třeba finance, hospodaření, ještě teď si na to vzpomínám. Určitě mě to hodně naučilo.*“

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Během pobytu v DD Eva studovala běžnou základní školu ve vesnici. Patřila mezi podprůměrné žáky, ale vždy učivo nějak zvládla. Velkou roli hrálo i to, že Evu spolužáci velmi dobře přijali a pomáhali jí. Eva se jim odměňovala svým pozitivním přístupem a úsměvem. Po dokončení

základního vzdělání se rozhodla pro studium na střední odborné škole v Kroměříži, obor zahradnictví. Učení ji však nebavilo, a proto školu před svými osmnáctými narozeninami ukončila. Po opuštění DD Eva pracovala na různých místech, ale většinou pouze nelegálně jako brigádnice. „*Pracovala jsem v hotelu jako pokojská, vázala jsem věnce, prodávala ve stánku, točila jsem zmrzlinu, v Interspáru jako uklízečka.*“ Nyní je na mateřské dovolené se dvěma dětmi.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Z DD odešla ještě před dovršením osmnáctého roku života. Její cesta vedla zpět k matce. Setrvala u ní pouze krátkou chvíli. „*Chtěla jsem hrozně svoje vlastní bydlení, tak jsem se tak různě stěhovala třeba do Zlína, Otrokovic nebo Napajedel.*“ Vystřídala spoustu různých bytů, na jejichž nájem si byla schopna pomocí brigád vydělat. „*Nakonec jsem se zase vrátila na Vsetín a tady otěhotněla.*“ Po porodu neměla Eva kam jít, tak byla i s dítětem umístěna do kojeneckého ústavu, ze kterého byla po šesti týdnech přestěhována do azylového domu ve Vsetíně. Tam si zažádala s pomocí sociálních pracovníků o startovací byt. Ten jí byl přidělen za půl roku. „*Bylo to těžké období, za ten startovací byt na Vsetíně jsem byla hrozně ráda, ale i ten mám jen omezeně.*“ Nejdéle může Eva v bytě zůstat po dobu pěti let. Nyní je tam druhým rokem a už se raději dívá po nějakém podnájmu, kam by mohla s dětmi jít bydlet.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Eva má nejlepší vztah se svou mladší sestrou Soňou, která s ní byla od začátku v DD. Dále se stýká s matkou a ostatními mladšími sourozenci. Původně rodina žila se svým biologickým otcem. Ten však měl sklony k agresivitě a bral drogy. K braní drog nutil i matku a matku i děti týral. Z těchto důvodů od něj matka s dětmi odešla. Nastěhovala se k příteli, romského původu. Bytové podmínky nebyly ideální, ale jiné neměli. S přítelem se matka pohádala a ten ji i s dětma vyhodil na ulici. Pak skončili v azylovém domě ve Vsetíně. Poté byly sestry odebrány do DD Liptál. Nevlastní otec je aktuálně ve výkonu trestu. Eva má šest sourozenců, všechny mladší. Postupně byli v DD Liptál umístěni i další její sourozenci. Biologického otce Eva nezná a s nevlastním nemá dobré vztahy. Aktuálně se matka velmi snaží starat se o své nejmladší děti. Není však schopna pomoci Evě. „*Matka nepomáhá, ta se stará o své děti, o ty nejmladší. A sama má málo peněz a všeho.*“ Eva má dvě děti, Marcelu, která má rok a půl a Michaela, který má pět měsíců. Podruhé otěhotněla, když měla holčička teprve tři měsíce. První těhotenství bylo neplánované a přítel jí před porodem oznámil, že není připraven na roli otce a opustil ji. Alimenty platí. Otec druhého dítěte se zatím o Evu a děti snaží starat, ale nebydlí

s nimi. „*On je totiž mamčin mazánek a bydlí s ní v Ratiboři.*“ Eva nemá dobré vztahy s jeho matkou. „*Jeho matka je hrozná kráva a do očí jsme si řekly, že se nenávidíme.*“ V současné době Eva za nimi do Ratiboře nejezdí. Otec druhého dítěte občas jezdí za nimi na Vsetín. Nejvíce ji pomáhá s dětmi mladší sestra Soňa.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Po odchodu z DD se Eva začlenila mezi partu mladých lidí. Po krátkém čase zjistila, že jsou to problémoví mladí jedinci. S jedním z nich navázala i partnerský vztah. „*Až pak jsem zjistila, že je to feťák a že si i píchá.*“ Eva v té době kouřila marihuanu a hašiš, ale tvrdé drogy odmítala. Na marihuaně a hašiši se stala závislou a trvalo jí rok a půl, než se ze závislosti dostala úplně. Další problém zažila po porodu, když ji otec dítěte opustil a Eva neměla kde bydlet. V té době si prošla kojeneckým ústavem, azylovým domem a nyní žije ve startovacím bytě, který může využívat po dobu pěti let. S tím souvisí finanční problém. Musí platit veškeré nároky na život sebe i svých dětí. Za byt platí měsíčně necelých 6000 Kč, sociální úřad jí přispívá 2 555 Kč na bydlení. Rodičovský příspěvek pobírá ve výši cca 7 600 Kč, příspěvek na dítě činí 500 Kč na každé dítě. Otec Marcely posílá měsíčně výživné ve výši 2 000 Kč. „*Tak dá se to zvládnout, nestěžuju si, mohlo by to být horší.*“

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

„*Byla jsem hodně naivní. Hrozně jsem se chtěla vrátit zpět k matce. Bylo to moje největší přání.*“ Teď si je vědoma, že se o ně matka v té době nedokázala postarat a Eva si velmi cení pobytu v DD. „*Jen pořád rodila další a další děti a nestarala se o nikoho.*“ Nyní Eva lituje, že se vrátila zpět k matce a nevyužila po odchodu jiného bydlení, které jí nabízel DD. V bakalářské práci si přála rodinný dům se zahradou. „*No a s tím bydlením jsem to asi moc nezvládla, třeba se mi to ještě někdy splní.*“

ONDRA

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Ondra byl umístěn do DD Liptál ve svých třinácti letech. Důvodem bylo záškoláctví, krádeže a vandalismus. Byl v péči prarodičů, jelikož matka je závislá na drogách a otec je neznámý. Ondra v DD vystupoval vždy jako silná osobnost. Působil klidně a vyrovnaně. Pouze občas měl záchvaty vzteku. Navštěvoval tehdy „praktickou“ školu, která je při DD. Ve škole patřil mezi nejlepší žáky. Neměl sebemenší problémy s učivem. Po základní škole započal studium na odborném učilišti v Kelči, obor zámečnický. Škola byla pro něj snadná, nemusel se učit a i přes

to měl výborné výsledky. Po dovršení osmnácti let Ondra podepsal s DD „smlouvu o pobytu“ a jelikož ještě studoval, směl na DD zůstat. Závěrečné zkoušky jednoduše zvládl a v devatenácti letech odcházel z DD. V rámci „skupinky“ se Ondra učil pečovat a starat o své věci, vařit základní jídlo, nakupovat, hospodařit s penězi. Na DD Ondra vzpomíná dobře. *„Jo v děcáku to bylo dobré. Až na nějaké vychovatelky, které byly krávy.“* Ondra si uvědomuje různorodost vychovatelů a jejich přístupu k dětem. Některé vychovatele hodnotí negativně, jiné pozitivně. Při odchodu dostal 15 000 Kč. *„To jsem hned utratil za blbosti, za chlást a trávu.“* Dostal také ve formě sponzorských darů výbavu do domácnosti. Tu však velmi brzy rozprodal, jelikož potřeboval peníze. Při otázce jak hodnotí kurzy, které ho připravovaly, na samostatný život, odpovídá: *„Jo ty byly dobré. Měli jsme tam větší volnost a poznal jsem vždycky super lidi. Určitě jsem to i po odchodu z děcáku využil.“*

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Během pobytu na DD navštěvoval tehdy „praktickou“ školu, která je při DD. Tu zvládl velmi lehce. Dále šel studovat na odborné učiliště do Kelče, obor zámečnick. Přes týden byl na internátě a ve škole a na víkendy jezdil do DD. Studium úspěšně ukončil ve svých devatenácti letech. Po odchodu z DD si žádné stálé zaměstnání nenašel. *„Zkoušel jsem to, ale vždycky jsem natrefil na blbce.“* Peníze si vydělával prostřednictvím brigád. Také pomáhal různě kamarádům. *„Ted' pracuji sám na sebe. Označil bych se jako obchodník.“* Aktuálně je Ondra bez zaměstnání a pobírá sociální dávky.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Při odchodu z DD měl Ondra zajištěný byt v Domě na půli cesty ve Valašském Meziříčí. Toto bydlení si vybral s pomocí sociální pracovnice. Chtěl jít do Valašského Meziříčí, protože tam má svou rodinu a přátele. V bytě dlouho nevydržel. Objevily se potíže s placením nájmu a další problémy. *„Začalo mě to tam srát. Tak jsem odešel ke kamarádovi.“* Po té svá bydliště různě a často střídal. Většinou využíval kamarády a své přítelkyně. *„Stávalo se mi, že jsem někdy ani neměl kde spát, tak jsem pobýval nějakou dobu na ulici.“* Aktuálně žije u přítelkyně, která také strávila kus svého dětství v DD Liptál. Má dítě s jiným klientem DD. O její dítě se stará otec dítěte. *„No tak bydlíme tady v podnájmu, Není to moc hezké, ale je to zase docela levné.“*

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

O Ondru pečovali prarodiče, protože matka je závislá na návykových látkách a otec je neznámý. Matka se nikdy o své děti nestarala, ani o ně nejevila žádný zájem. Ondra nemá k matce žádný

vztah. Prarodiče výchovu přestali zvládat v období puberty, kdy oba kluci přestali respektovat autoritu, měli problém se záškoláctvím, krádežemi a vandalismem. Nyní své prarodiče občas navštěvuje. Aktuálně má přítelkyni, se kterou žije v jedné domácnosti, děti zatím neplánuje. Ve Valašském Meziříčí má kamarády.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Ondra se po odchodu z DD zapletl s partou mladých lidí, kteří byli drogově závislí. Také drogy vyzkoušel. Nyní kouří cigarety a marihuanu, tvrdé drogy nebere. Jeden čas s drogami i obchodoval, kupoval je a zase prodával se ziskem. Nyní „kšeftuje“ s různým zbožím. *„Někde něco seženu a prodám.“* Dalším problémem bylo bydlení. *„Stávalo se mi, že jsem někdy ani neměl kde spát, tak jsem pobýval nějakou dobu na ulici.“* S půjčkami má také zkušenost, ale vždy se mu podařilo dluh splatit.

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

Ve svých přáních Ondra zmiňuje především mít dobré bydlení a práci. Také chtěl vycestovat do zahraničí a užívat si života. Jeho největším snem bylo mít jednou svou vlastní dřevěnici se zahradou, psa a rodinu. Rovněž uváděl, že by rád dokončil studium. Z toho, co si přál, se mu zatím splnilo dokončené studium. *„No, tak asi jen, že jsem dodělal školu. Jinak nic. Na vlastní dřevěnici fakt nemám. Jedině že bych ji někde počoroval.“*

NATÁLIE

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

V DD Liptál byla Natálie od svých tří let. Navštěvovala běžnou mateřskou školu ve vesnici. Následně navštěvovala „praktickou“ školu při DD, kterou úspěšně zvládla. Po té začala studovat střední odborné učiliště ve Zlíně, obor zahradnictví. Ve škole jí to bavilo. Natálie byla velmi společenská, impulzivní, temperamentní a měla ráda zábavu. Se zálibou se aktivně podílela na tvorbě různých přehlídek a vystoupení. Nejraději za všeho tancovala a poslouchala hudbu. Po dosažení osmnáctých narozenin chtěla zůstat nadále v DD a dokončit vzdělání. Závěrečné zkoušky zvládla před svými devatenáctými narozeninami. V DD se průběžně věnovala domácím pracím, vaření, nakupování, hospodaření a se zálibou pečovala o mladší děti. *„Na děcáku to bylo fajn. To byl bezstarostný život. Jezdili jsme na různé akce, koncerty, k moři, na tábory, o nic se nestarali.“* Na kurzy připravující mladé jedince do samostatného života jezdila moc ráda. Souviselo to i s její společenskou povahou. Ráda poznávala nové lidi.

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Natálie vystudovala střední odborné učiliště ve Zlíně, obor zahradnice. S přípravou do školy neměla nikdy žádné větší potíže. Do školy se těšila. Po odchodu z DD si vydělávala různým způsobem. „*Dřív jsem pracovala jako uklízečka v baru a tak, třeba tancuju v barech a pak třeba jdu s nějakým klientem, dobře za to platí.*“ Aktuálně se Natálie živí prostitucí.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Po odchodu z DD šla Natálie bydlet do Domu na půli cesty ve Vsetíně. „*No tak jsem tam chvíli byla, ale byli tam divní lidi. S některýma jsem se nepohodla a měla jsem tam nějaké problémy.*“ Tak si zařídila přemístění do Domu na půli cesty ve Zlíně. „*Tam to bylo lepší, ale také mě tam začali vadit. Sváděli na mě nějaké věci. Třeba že jsem něco ukradla a tak. Tak jsem se tam furt s někým hádala.*“ Nakonec se problémy vystupňovaly a přidalo se k tomu i neplacení nájemného. Tudíž byla vystěhována. Následně spala různě po kamarádech. „*Občas jsem neměla ani kde bydlet, tak to bylo horší.*“ Nyní žije v Karlových Varech a bydlí v podnájmu se svým přítelem.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Natálie byla hned po porodu v kojeneckém ústavu a ve třech letech byla přemístěna do DD Liptál. Svou biologickou rodinu nezná. „*Vůbec nevím, kde jsou a ani mě to nezajímá.*“ Prošla dvěma domovy na půli cesty a ani v jednom se nezačlenila. Našla si kamarády v podobě problémových a drogově závislých lidí. Sama nyní užívá drogy a živí se prostitucí. Má partnera, kterému to, že se živí prostitucí, nevadí. „*Je rád, že vydělám prachy a on si může něco píchnout.*“ Natálie má dvě děti, které jí hned po porodu odebrali z důvodu její závislosti na drogách. Nyní jsou v kojeneckém ústavu. „*Určitě si je vezmu zpátky. Jen se musím dát dohromady a vydělat nějaké peníze, abych je mohla zajistit. Aby měly lepší život, než mám já.*“ V kontaktu s bývalými klienty DD Liptál je pouze občas přes sociální sítě, ale s nikým se osobně nevidá.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Po odchodu z DD neuspěla ani v jednom z nabízených bytů v Domě na půli cesty ve Vsetíně a ve Zlíně. V obou případech měla potíže s placením nájmu a problémy s ostatními klienty. Poté přebývala různě u známých a v partě. Nějaký čas neměla kde bydlet a tak přespávala pod mostem. Natálie našla své místo v problémové partě mladých drogově závislých lidí. Aktuálně

je rovněž drogově závislá. Živí se prostitucí. Má dvě děti, které jí byly hned po porodu odebrány a umístěny v kojeneckém ústavu.

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

Její velkým snem bylo bydlet v Praze. Říkala, že by jí stačil malý byt a byla by spokojená. Neměla strach, že si nenajde práci, protože věřila, že v oboru zahradnictví se vždy něco najde. Uvědomovala si náročnost vstupu do samostatného života a výhody života v DD. Nynější život se vůbec nepodobá představám a snům, které měla v DD.

PAVEL

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD Liptál

Pavel byl do DD Liptál umístěn ve svých třech letech. Začal navštěvovat mateřskou školu ve vesnici, pak „praktickou školu při DD a po základním vzdělání zahájil studium na odborném učilišti ve Vsetíně, obor kuchař. Během pobytu v DD se postupně připravoval na samostatný život. Staral se o své osobní věci, ošacení, obutí, sportovní potřeby, učil se vařit základní pokrmy, chodil si sám nakupovat jídlo, ošacení, obutí, apod. Během studia na odborném učilišti začal mít Pavel problémy ve škole i v DD. Byl poslán do VÚ. Na DD vzpomíná často a rád. Nejvíce mu chybí kamarádi, které měl v DD a některé vychovatelky. Přál by si vrátit čas do dob, kdy byl na DD. Pavel jezdil na kurzy připravující mladé jedince na samostatný život. Tyto kurzy ho vždy bavily a jezdil na ně rád a se zájmem.

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Jeho nejvyšší dosažené vzdělání je „praktická“ škola při DD Liptál. Začal studovat na odborném učilišti obor kuchař, ale školu nedokončil. Na závěrečné zkoušky se měl dostavit v době, kdy byl již mimo ústavní péči. V té době pobýval v Domu na půli cesty ve Valašském Meziříčí. Ke zkouškám však nedorazil a více se o školu nezajímal. Nepodařilo se získat žádné informace o jeho pracovní činnosti.

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Pavel byl v sedmnácti letech přeřazen do VÚ, kde byl do svých osmnáctých narozenin. Po té mu VÚ zajistil bydlení v Domě na půli cesty ve Valašském Meziříčí. Ze začátku byl velmi spokojený s bydlením, ale časem začal mít potíže. Proto se odstěhoval k matce do Horní Suché. Tam měl rovněž problémy, proto mu jeho sestra Eva zajistila bydlení v Domě na půli cesty ve Zlíně. Tady nevydržel ani týden a opět se vrátil k matce do Horní Suché. Za své prohřešky byl

odsouzen a ve vězení v Rapoticích strávil necelý rok. Aktuálně je Pavel opět ve výkonu trestu v Kuřimi.

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Pavel má čtyři sourozence. Nejstaršímu je aktuálně 39 let a v době odchodu dětí do DD Liptál byl již plnoletý. S Pavlem byl v DD bratr, kterému je nyní 35 let, sestra, které je 30 let a ještě jedna sestra, které je 25 let. Po odchodu z Domu na půli cesty se Pavel vrátil k matce do Horní Suché. Dle jeho sestry to právě tady začalo jít z kopce. Neměl žádnou práci a ani o ni nejevil zájem. Více se začal stýkat s problémovými lidmi. Pravidelně užíval marihuanu i jiné drogy. Matka i sourozenci se mu snažili pomoci. Sestra mu našla bydlení ve Zlíně, ale tam Pavel nevydržel ani týden. Krátce na to byl uvězněn za krádeže. Po necelém roce ho za dobré chování propustili. Opět se začlenil do problémové party lidí a nyní je ve výkonu trestu.

Problémy a překážky po odchodu z DD

Po odchodu z DD byl umístěn do VÚ v Novém Jičíně z důvodů problému ve škole i v DD. Nerespektoval pravidla, narušoval chod DD i školy, odmítal přijmout autority. Objevily se drobné krádeže a záškoláctví. Po opuštění VÚ bydlel v Domě na půli cesty, kde měl velmi brzy také problémy s krádežemi a braním drog. Vyřešil to odjezdem k matce do Horní Suché. Tam se dostal do problémové party. Neměl zájem pracovat, kradl, lhal a užíval drogy. Sestra mu zařídila bydlení ve Zlíně, kde byl pouze necelý týden a odešel odtamtud s tím, že ukradl při odchodu nějaké věci. Za krádeže byl odsouzen. Trest si odpykával ve věznici v Rapoticích. Za dobré chování mu byl trest zkrácen a za necelý rok byl propuštěn na svobodu. Aktuálně je Pavel opět ve výkonu trestu v Kuřimi za krádeže.

Zhodnocení představ a snů z bakalářské práce s reálným životem

Pavel měl své přání a sny velmi nereálné. Přál si po odchodu z DD bydlet v luxusním domě s bazénem, domácím kinem, apod. Bydlení v Domě na půli cesty mu nepřišlo dost dobré. Nyní je Pavel ve výkonu trestu.

6.4 Shrnutí výsledků praktické části

Příprava na vstup do samostatného života během pobytu v DD

Z rozhovorů vyplývá, že se všichni respondenti během pobytu v DD připravovali na vstup do samostatného života. Tato příprava probíhala v každé rodinné skupině trochu jinak. Velmi záleží na vychovatelích a jejich přístupu k dospívajícím jedincům. Pět z osmi respondentů hodnotí přípravu a přístup DD výborně a velmi dobře. Michaela, Radim, Eva, Natálie a Pavel uvádějí, že se na DD naučili sami vařit základní pokrmy, nakupovat, dělat běžné úklidy a práce v domácnosti, žehlit, prát, hospodařit s menšími finančními částkami. Nikol a Ondra hodnotí přípravu v DD průměrně. Cítili se pod neustálým dohledem, nemohli se sami rozhodovat, pravidla v DD Liptál vnímají jako velmi přísná, práci sociální pracovnice hodnotí jako nedostatečnou. Jediná Monika přípravu i pobyt v DD velmi zkritizovala. Uvádí, že v DD měla jen kde spát, měla jídlo, měla teplo a to je vše. Přístup vychovatelů z její rodinné skupinky hodnotí jako nedostatečný. Podobný názor má i na kurzy připravující mladé lidi na samostatný vstup do života. Říká, že vše by zvládla sama i bez kurzů. Nejvíce se jí na kurzech líbila větší volnost a rovný přístup organizátorů. Ostatní respondenti hodnotí tyto kurzy velmi pozitivně. Líbily se jim praktické nácviky (jednání na úradech, komunikace, psaní životopisu, podepisování pracovní smlouvy, hospodaření s penězi, měsíční rozpočty, půjčky, hledání bydlení, práce s inzeráty, apod.). Všichni použili některé ze získaných vědomostí i po odchodu z DD. Do samostatného života dostali všichni respondenti určitý finanční obnos, který se odvíjel od počtu let strávených v DD. Také všichni dostávali během pobytu různé věci do domácnosti formou dáreků na vánoce a narozeniny. Tyto dárky dostávali od sponzorů nebo z rozpočtu DD. Většinou si respondenti odnášeli nádobí, příbory, povlečení, rychlovarnou konvici, žehličku, sušák na prádlo, prkno na žehlení, apod. Půlka respondentů těchto dáreků využila ve své domácnosti a používají je většinou doposud. Druhá půlka respondentů tyto darované věci rozprodala za účelem získání finanční hotovosti.

Tabulka 2: Příprava na vstup do samostatného života

Jméno	Věk odchodu z DD	Hodnocení přípravy v DD	Hodnocení kurzů
Michaela	18	výborný	výborný
Monika	17	nedostatečný	dostatečný
Nikol	18	dobry	výborný
Radim	19	velmi dobrý	výborný
Eva	téměř 18	výborný	výborný
Ondra	19	dobry	výborný
Natálie	téměř 19	velmi dobré	velmi dobré
Pavel	17	výborný	výborný

Dosažené vzdělání a uplatnění na trhu práce

Pět z osmi respondentů má vystudováno odborné učiliště s praktickým zaměřením. U další dvou je nejvyšší dosažené vzdělání běžná základní škola a u jednoho je to „praktická“ škola při DD Liptál. Největší šance uspět ve studiu měla Monika. Její psychologické výsledky spadaly do pásma nadprůměrného IQ. Začala studovat na Střední pedagogické škole v Kroměříži a její vyhlídky na úspěšné zvládnutí studia byly výborné. Školu během pár měsíců opustila kvůli problémům na ubytovacím zařízení. Začala studovat, SOU ve Vsetíně obor prodavačka a jako jediná tuto školu dokončila i po odchodu z DD. Zařídila si individuální plán a během mateřské dovolené zvládla závěrečné zkoušky. Jak sama říká, individuální plán ji vyhovoval z důvodu, že se jí učivo jevílo velmi jednoduché a nemusela se na žádné zkoušky připravovat. Ostatní respondenti dokončili své nejvyšší dosažené vzdělání při pobytu v DD. Radim, Ondra a Natálie si uvědomovali důležitost vzdělání a také to, že po odchodu z DD by se jim možná nepodařilo dostudovat. Proto si pobyt na DD prodloužili až do ukončení studií. U Nikol bylo důvodem přerušeni školy brzké těhotenství a neumožnění individuálního plánu. Nyní uvažuje, že po mateřské dovolené si dodělá večerní školu ve Vsetíně. Eva byla podprůměrnou žákyní již na běžné základní škole. Střední odborné učiliště obor zahradnice nedokončila a školu před osmnáctými narozeninami opustila. Učení bylo pro ni vždy spíše trápením. Nyní o žádném studiu neuvažuje. Pavel má rovněž pouze základní vzdělání. Studoval OU obor kuchař. Tuto školu nedokončil, protože se nedostavil k závěrečným zkouškám. Tyto zkoušky probíhaly v době, kdy byl Pavel mimo ústavní péči.

Tabulka 3: Dosažené vzdělání

Jméno	Dosažené vzdělání	Studium dokončeno v DD	Studium dokončeno po odchodu z DD
Michaela	SOS Vsetín, obor cukrářka	ano	ne
Monika	SOU Vsetín, obor prodavačka	ne	ano
Nikol	běžná základní škola	ano	ne
Radim	OU Kelč, obor zámečnick	ano	ne
Eva	běžná základní škola	ano	ne
Ondra	OU Kelč, obor zámečnick	ano	ne
Natálie	OU Zlín, obor zahradnictví	ano	ne
Pavel	základní škola „praktická“	ano	ne

Před opuštěním DD Liptál měl pouze Radim domluvené a jisté zaměstnání. Pracovní místo ve slévárnách mu domluvila jeho matka přes známého. Michaela začala pracovat až po krátkém čase, který trávila u matky. Pracovní místo v továrně si našla sama. V zaměstnání byla zhruba půl roku, poté šla na mateřskou dovolenou, kde je do současnosti. Monika byla krátký čas na úřadu práce. V té době si začala vyřizovat živnostenský list a odstartovala dětský bazar na internetu a postupně otevřela i kamennou prodejnu ve Vsetíně. Nikol nastoupila po odchodu z DD na mateřskou dovolenou, kde je doposud. Chodí na občasně brigády do továrny, kde uklízí. Eva a Ondra po odchodu z DD neměli zaměstnání, a tak se šli zaregistrovat na úřad práce. Natálie a Pavel neměli zaměstnání a ani se nešli zaregistrovat na úřad práce. Více zaměstnáními a brigádami si prošel Radim, Monika, Eva, Ondra a Natálie. Aktuálně je zaměstnaný pouze Radim a Monika. Na mateřské dovolené je Michaela, Nikol a Eva. Nelegálně si přivydělává Eva, Ondra a Natálie. Pavel je ve výkonu trestu.

Tabulka 4: Uplatnění na trhu práce

Jméno	Pracovní pozice po odchodu z DD	Zaměstnání a brigády, se kterými se respondent setkal	Aktuální pracovní pozice
Michaela	továrna, součástky do aut	ne	mateřská dovolená
Monika	úřad práce	pásová výroba v továrně, dětský bazar e-shop i kamenná prodejna	pásová výroba v automobilové firmě, brigádně masna Kufland
Nikol	mateřská dovolená	brigádně úklid v továrně	mateřská dovolená
Radim	slévárny v Chabrově	stavební firma	skladník v Zeelandii
Eva	úřad práce	brigádně (bez smlouvy) úklid v hotelu, v Intersparu, prodavačka ve stánku, výdej zmrzliny	mateřská dovolená
Ondra	úřad práce	brigády (bez smlouvy)	sociální dávky
Natálie	nevidovaná	tanečnice v nočních klubech, úklid v baru	nevidovaná, prostitutka
Pavel	nevidovaný	ne	ve výkonu trestu

Bytové podmínky po odchodu z DD až po současnost

Z rozhovorů vyplývá, že každý z respondentů měl možnost si vybrat, kam by chtěl jít po opuštění DD. Všichni dostali nabídku samostatného bydlení v Domě na půli cesty buď ve Vsetíně, Zlíně nebo ve Valašském Meziříčí. Tohoto bydlení využili tři respondenti. Bohužel však v něm nikdo nevydržel delší dobu a všichni měli problémy s dodržováním pravidel a placením minimálního nájmu. Ke své biologické rodině se vrátili tři z osmi dotazovaných respondentů. Ani jeden z nich nebydleli u rodiny dlouho. Brzy zjistili, že život s problémovými rodiči není výhodný. Michaela odešla od matky z důvodu malého prostoru v bytě a velkého množství lidí v něm. Rovněž viděla, že je matka neustále pod vlivem alkoholu. Michaela si další bydlení vyhledala sama a také sama platila zálohy i nájem. Od matky odešel i Radim, který rovněž viděl závislost matky i staršího bratra, který s nimi bydlel, na alkoholu. Radima

nepozorovaně okrádali o vydělané peníze a vinu svalovali jeden na druhého. Radimovi nejvíce vadilo, když mu lhali do očí. Z těchto důvodů se také od matky odstěhoval k tehdejší přítelkyni. K matce z DD odešla i Eva, která také velmi rychle poznala, že toto řešení není ideální. Sama si pak našla jiné bydlení. Další možnosti bydlení po odchodu z DD je převážně u děvčat možnost jít k příteli. Této možnosti využily dvě respondentky. Nikol, která byla již v jiném stavu a Monika, která do jiného stavu přišla velmi brzy. Nyní žije v podnájmu pět respondentů. Monika a Michaela jsou v bytě se svou rodinou, Radim, Ondra a Natálie pouze se svými partnery. Nikol s manželem si byt koupili na hypotéku, kterou úspěšně splácejí. Pavel je aktuálně ve výkonu trestu.

Tabulka 5: Bydlení

Jméno	Bydlení po odchodu z DD	Bydlení, kterými si respondent prošel	Aktuální bydlení
Michaela	u matky, Vsetín	byt 1+1 Luh, byt 2+1 Luh, Vsetín	byt 3+1 (podnájem) Ohrada, Vsetín, s manželem + 3 děti
Monika	u partnera a jeho rodičů v rodinném domě, Semetín	ne	byt 2+1 (podnájem) Valašské Meziříčí, 2 děti
Nikol	u partnera, byt Trávníky, Vsetín	byt Rybníky, Vsetín	byt 2+1 (hypotéka) Sychrov, Vsetín, s manželem + 2 děti
Radim	u matky, Chabrov	v bytě u partnerky	byt v rodinném domě (podnájem), Tovačov, s partnerkou
Eva	u matky, Vsetín	byty ve Zlíně, v Otrokovicích, v Napajedlích, ve Vsetíně, kojenecký ústav, Azylový dům Vsetín	startovací byt 2+1 Vsetín, 2 děti
Ondra	Dům na půli cesty Valašské Meziříčí	u kamarádů, u partnerek, bezdomovectví	u partnerky (podnájem) Valašské Meziříčí
Natálie	Dům na půli cesty Vsetín	Dům na půli cesty Zlín, u kamarádů, u přítele, bezdomovectví	byt (podnájem) Karlovy Vary
Pavel	Dům na půli cesty Valašské Meziříčí	u matky Horní Suchá, Dům na půli cesty Zlín, u kamarádů, věznice Rapotice	věznice Kuřim

Rodina a začlenění do intaktní společnosti

Všech osm respondentů mělo určitou snahu po odchodu z DD začlenit se do běžné společnosti. Sedm respondentů je alespoň ve velmi malém kontaktu s někým z biologické rodiny. Pouze Natálie, která je v DD od svých tří let, není v kontaktu vůbec s nikým. Je to dáno skutečností, že hned po porodu byla umístěna do kojeneckého ústavu, své rodiče nepoznala. Respondenti zažívají zklamání ve svých biologických rodinách a často si to uvědomí až když se vracejí z DD domů. DD jim ukázal jiný život a nyní jsou schopni posoudit, co je špatně a co ne. Proto všichni nakonec od svých rodičů, většinou matek, odcházejí a staví se na vlastní nohy. Michaela, Monika a Nikol jsou vdané, ale Monika je aktuálně v rozvodovém řízení. Její manželství nebylo šťastné. Radim, Eva, Ondra a Natálie mají partnera, se kterým kromě Evy žijí v jedné domácnosti. Pět z dotazovaných má již děti. Zajímavé je, že jsou to jen ženy. Ty otěhotněly velmi brzy po odchodu z DD. Nikol dokonce otěhotněla již během pobytu v DD. Muži zatím děti nemají. Radim je v budoucnu plánuje. Nejlépe se do běžné společnosti s běžnými problémy zařadil Radim, Michaela, Monika a Nikol. S většími problémy pak Eva, která si prošla po porodu kojeneckým ústavem, azylovým domem a nyní žije ve startovacím bytě. Rovněž Ondra měl a má potíže se začleněním do společnosti. Přebýval u kamarádů, občas nemněl kde bydlet, obchodoval s drogami a nyní je na sociálních dávkách. Největší potíže má Natálie a Pavel. Oba zůstali na okraji společnosti. Natálie je závislá na drogách a žije se prostitutí, Pavel je podruhé ve výkonu trestu za krádeže. Tento fakt je mnohem horší, pokud si uvědomíme nízký věk respondentů.

Tabulka 6: Rodina

Jméno	Kontakt s biologickou rodinou	Rodinný stav	Děti
Michaela	občasný	vdaná	3
Monika	občasný s otcem	v rozvodovém řízení, nový přítel	2
Nikol	velmi malý s matkou	vdaná	2
Radim	občasný s matkou	svobodný, přítelkyně	0
Eva	častý s matkou	svobodná, přítel	2
Ondra	občasný s prarodiči	svobodný, přítelkyně	0
Natálie	žádný	svobodná, přítel	2
Pavel	občasný s matkou	svobodný	0

Problémy a překážky po odchodu z DD

Nejméně problémový odchod z DD měl Radim. Ten měl zajištěnou práci i bydlení u matky. S tímto bydlením měl časem potíže, jelikož matka společně se svým nejstarším synem často užívali alkohol a tajně Radimovi kradli vydělané peníze. Radimovi pak lhali a vinu sváděli jeden na druhého. Výrazný problém však Radim zažil až později, kdy ho kamarád požádal, aby mu dělal ručitele k půjčce na bydlení. Radim v tom tehdy nespátroval žádnou překážku a kamarádovi se rozhodl pomoci. Po roce zjistil, tím že mu zablokovali účet v bance, že kamarád půjčku nesplácí. K tomu se naskládaly vysoké penále a úroky. Nyní je Radim v insolventci, každý měsíc mu odchází velká část výplaty na splátky a smířil se s tím, že své peníze již nikdy neuvidí.

Nikol měla také velmi bezproblémový odchod z DD. Byla již v té době těhotná. Partner pronajal byt, do kterého se společně přestěhovali. Finančně ji rovněž zajistil partner společně s jeho matkou. Z důvodu brzkého těhotenství měla Nikol obavy, že péči o dítě nezvládne. Měla neustále strach z toho, co bude, zdály se jí noční můry s tímto strachem spojené. Také prvotní náklady na zařízení bytu a všech potřebných věcí pro dítě byly finančně nákladné a stresující. Nyní úspěšně s manželem splácí hypotéku na byt.

Klidný odchod z DD prožívala i Michaela. Problémy u ní nastaly ve spojitosti s matkou. Na žádost matky si Michaela vzala půjčku na 20 000 Kč, protože matka peníze údajně nutně potřebovala a Michaela jí chtěla pomoci. Matka dluh nesplácela a splátku navýšily vysoké úroky. Matka situaci vyřešila odjezdem do Francie. Michaela s manželem zůstali na splácení sami. V té době brala Michaela pouze rodičovský příspěvek na dvojčata a manžel rovněž nevydělával velké peníze. Z těchto důvodů neměli dostatek financí na splácení dluhu. Půjčka byla od soukromníků, kteří chodívali k Michaele tlouci na dveře a vyhrožovali její rodině. V té době Michaela často sahala po alkoholu, měla deprese a strach o své děti. Situace se vyřešila změnou zaměstnání muže a vyšším platem. Půjčku do dvou let splatili.

Také Monika velmi brzy po odchodu z DD otěhotněla. Přes počáteční strach z neznáma situaci s pomocí partnera a jeho rodičů zvládla. Časem se objevily problémy s rodiči partnera. Monika postrádala soukromí. Nyní řeší nepříjemnosti spojené se svým manželem. V dobré víře přepsala rodičovský příspěvek na něj, jelikož byl dlouhodobě nezaměstnaný a ona chodila do dvou zaměstnání. Nyní manžel pobírá rodičovský příspěvek, i když již spolu nežijí. Monika podala žádost o rozvod a čekají na soud. Manžel jí dělá naschvály, jelikož chce děti do své péče. Posílá na Moniku sociální pracovníci, stěžuje si na ni na úřadech, zablokoval ji stavební spoření.

Situaci Monika řeší tak, že se odstěhovala do podnájmu, má dvě zaměstnání, aby vše finančně vykryla a prozatím se s manželem domluvili na střídavé péči.

Po odchodu z DD se Eva začlenila mezi partu mladých lidí. Po krátkém čase zjistila, že jsou to problémoví mladí jedinci. S jedním z nich navázala i partnerský vztah. Eva v té době kouřila marihuanu a hašiš, ale tvrdé drogy odmítala. Na marihuaně a hašiši se stala závislou a trvalo jí rok a půl než se ze závislosti dostala úplně. Další problém zažila po porodu, když ji otec dítěte opustil a Eva neměla kde bydlet. V té době si prošla kojeneckým ústavem, azylovým domem a nyní žije ve startovacím bytě, který může využívat po dobu pěti let. S tím souvisí finanční problém. Musí platit veškeré nároky na život sebe i svých dětí.

Ondra se po odchodu z DD dal dohromady s partou mladých lidí, kteří byli drogově závislí. Také drogy vyzkoušel. Nyní kouří cigarety a marihuanu, tvrdé drogy nebere. Jeden čas s drogami i obchodoval, kupoval je a zase prodával se ziskem. Nyní „kšeftuje“ s různým zbožím. Dle informací na sociálních sítích Ondra zboží krade a pak ho prodává. Po opuštění DD bylo období, kdy neměl kde bydlet. Různě přespával po známých, ale i na ulici a pod mostem.

Natálie po odchodu z DD neuspěla ani v jednom z nabízených bytů v Domě na půli cesty ve Vsetíně a ve Zlíně. V obou případech měla potíže s placením nájmu a problémy s ostatními klienty. Po té přebývala různě u známých a v partě. Nějaký čas neměla kde bydlet a tak přespávala pod mostem. Natalie našla své místo v problémové partě mladých drogově závislých lidí. Aktuálně je rovněž drogově závislá. Živí se prostitucí. Má dvě děti, které jí byly hned po porodu odebrány a umístěny v kojeneckém ústavu.

Po odchodu z DD byl Pavel umístěn do VÚ v Novém Jičíně z důvodů problému ve škole i na DD. Nerespektoval pravidla, narušoval chod DD i školy, odmítal přijmout autority. Objevily se drobné krádeže a záškoláctví. Po opuštění VÚ bydlel v Domě na půli cesty, kde měl velmi brzy také problémy s krádežemi a braním drog. Vyřešil to odjezdem k matce do Horní Suché. Tam se dostal do problémové party. Neměl zájem pracovat, kradl, lhal a užíval drogy. Sestra mu zařídila bydlení ve Zlíně, kde byl pouze necelý týden a odešel odtamtud s tím, že ukradl při odchodu nějaké věci. Za krádeže byl odsouzen. Trest si odpykával ve věznici v Rapoticích. Za dobré chování mu byl trest zkrácen a za necelý rok byl propuštěn na svobodu. Aktuálně je Pavel čerstvě opět ve výkonu trestu v Kuřimi za krádeže.

Tabulka 7: Problémy po odchodu z DD

Jméno	Problémy po odchodu z DD
Michaela	půjčka, finanční problémy, alkohol
Monika	problémy v partnerském vztahu, rozvod, soud, náročná práce
Nikol	péče o dítě, finanční problémy, hypotéka
Radim	insolvence
Eva	finanční potíže, bytové problémy, problémy s tchýní, odchod otce prvního dítěte
Ondra	krádeže, drogy, půjčky, finanční potíže
Natálie	drogy, bezdomovectví, prostituce, finanční problémy, nezajištění dětí
Pavel	krádeže, drogy, bezdomovectví, vězení

Zhodnocení představ a snů respondentů s reálným životem

Sedm z osmi respondentů mělo své představy a přání o budoucím životě reálné. Jediný Pavel měl naivní přání především v oblasti bydlení. Většina respondentů si plně uvědomovala náročnost samostatného života. Mnozí z nich měli obavy, že nebudou ve svém životě tak úspěšní, jak by chtěli. Největší důležitost přikládali dokončení studia. Toto přání se pěti dotazovaným splnilo. Dalším snem bylo samostatné bydlení. Většina z nich preferovalo dům se zahradou před bytem. Sedm respondentů žije nyní v bytě a jeden je ve výkonu trestu. Přílohy obsahují obrázky z bakalářské práce, které vykreslují vysněné bydlení. Pod těmito obrázky se nacházejí rovněž v přílohách fotografie aktuálního bydlení respondentů. Nepodařilo se získat fotografii bydlení Natálie a Pavla. V neposlední řadě přikládali důležitost i dobrému partnerskému životu a dětem. Všechna z oslovených děvčat již má minimálně dvě děti. Z chlapců nemá děti zatím nikdo. Radim ji se svou přítelkyní v blízké době plánuje.

6.5 Kazuistika

Pro doplnění a dokreslení zkoumané problematiky byla zvolena podrobnější kazuistická metoda. Záměrně byl vybrán respondent, který potřebuje podporu a pomoc ve svém dosavadním životě.

NATÁLIE

Rodinná anamnéza:

Matka: Denisa, rok narození 1974, bydliště Přerov. V sedmnácti letech odešla z domu, žila s partou na okraji města v opuštěném domě, seznámila se zde s budoucím otcem svého dítěte. Začínala na marihuaně, dále experimenty se středně tvrdými drogami, poslední stálou drogou se stal heroin. Absolvovala ZŠ „praktickou“ a započala OU obor prodavačka. Z této školy vyhozena z důvodu záškoláctví, drobných krádeží a agresivního chování. Poté již zmíněná parta a nechtěné těhotenství, partner ji nutí k potratu, ale ona nechce zákrok podstoupit. Během těhotenství nadále užívá tvrdé drogy. Po porodu jí bylo dítě ihned odebráno a umístěno v kojeneckém ústavu. Matka měla snahu se své závislosti zbavit a starat se o dítě. Navštěvovala K-centrum, dávky postupně snižovala. Tato motivace dcerou jí vydržela jen krátkou dobu a opět se stala aktivní uživatelkou drog. O dítě již pak nikdy neprojevila žádný zájem. Po dvou letech zemřela na předávkování.

Otec: Ondřej, rok narození 1972, bydliště Přerov. Navštěvoval ZŠ „praktickou“, na které jedenkrát opakoval ročník. Poté začal pracovat se svým otcem u soukromé stavební firmy. Odtud ho brzy propustili a stal se nezaměstnaným a evidovaným jako uchazeč o zaměstnání na úřadu práce. S matkou Natálie se seznámil v partě mladých, na drogách závislých lidí. On sám užíval pouze marihuanu. Matku při zjištění těhotenství nutil k potratu, dítě nechtěl, i po porodu se choval odmítavě. O dítě nejevil žádný zájem, s matkou se později rozešel. V současné době je místo jeho pobytu neznámé.

Rodiče: Po porodu dcery je rodina nefunkční, žádné materiální zázemí, matka navštěvuje K-centrum, aby mohla o dítě pečovat. Otec matku podporuje a sám drogy neužívá. O dítě však zájem nejeví. Vznikají spory mezi partnery a otec matku i dítě opouští. Rodiče otce rovněž dítě nechtějí a staví se odmítavě. Rodiče matky dceru podporují v odvykacím centru, ale o její dítě zájem nejeví. Matka se nakonec k drogám vrací a po dvou letech umírá na předávkování. Otec, prarodiče a nikdo z nejbližší rodiny o dítě nemá zájem. Natálie proto zůstává v kojeneckém ústavu.

Osobní anamnéza:

Natálie má 25 let, po narození umístěna do kojeneckého ústavu, kde byla do svých tří let. Následně přemístěna do Dětského domova Liptál, kde pobývala do devatenácti let.

Průběh těhotenství: nechtěné těhotenství, zjištěné po 1. trimestru, matka v té době toxikomanka, nechodila na pravidelné těhotenské prohlídky.

Porod: porod v 37 týdnu, bez větších obtíží, s diagnostikovaným fatálním alkoholovým syndromem, dítě s nízkou porodní váhou, novorozenecká žloutenka, matka od počátku nejevila o dítě velký zájem, otec nejevila žádný zájem.

Kojenecký ústav: zde byla umístěna po porodu do svých tří let. Psychomotorický vývoj Natálie byl opožděn. Často plakala, dlouho nosila pleny, komunikace rovněž opožděna. Byla ráda ve společnosti jiných lidí. Její nejoblíbenější hračka byla plyšová želva.

Dětský domov Liptál: zde byla umístěna ve třech letech. Začala navštěvovat mateřskou školu ve vesnici. V kolektivu dětí byla spokojená, aktivně se zapojovala do činností, její chování bylo zbrklé, občas umíněné. Psychomotorický vývoj opožděný, malá slovní zásoba. Z důvodu nižšího intelektu odložena školní docházka a po té začala navštěvovat základní školu „praktickou“. Na domově i ve škole působila jako šťastné dítě. Byla velmi temperamentní, usměvavá, zbrklá, občas velmi urážlivá a tvrdohlavá. Po dokončení základního vzdělání zahájila studium na odborném učilišti, obor zahradnice. I přes malé nezdary byla ve škole úspěšná a ve svých devatenácti letech zdárně ukončila závěrečné zkoušky. V dětském domově se často a ráda zapojovala do různých aktivit, připravovala vánoční besídky, tance do soutěží a na přehlídky, v rámci školy i domova se účastnila sportovních soutěží.

Bydlení po odchodu z DD: První bydlení měla ve Vsetíně v Domě na půli cesty. Po krátké době začala mít Natálie problémy týkající se vztahů s ostatními spolubydlíci i zaměstnanci. Proto si zařídila jiný byt ve Zlíně, rovněž v Domě na půli cesty. Tam byla ze začátku spokojenější. Po krátkém čase začala mít opět vztahové potíže. Nakonec se problémy vystupňovaly, došlo i k neplacení bytu. Tudíž byla vystěhovávána. Následně spala různě u kamarádů. Nyní žije v Karlových Varech a bydlí v podnájmu se svým přítelem.

Důvod zařazení do ústavní výchovy:

Neposkytnutí základních životních potřeb, toxikomanie matky, nezáměr otce i prarodičů.

Průběh adaptace:

Děti v rodinné skupině ji dobře přijaly a rády pomáhaly s péčí. Stala se mezi chovanci velmi oblíbenou pro její neustálý optimismus a úsměv na tváři. Její komunikační schopnosti se postupně velmi zlepšily, rozšířila si slovní zásobu, naučila se písničky, básničky, zařadila se do kolektivu v DD i v mateřské škole. Vyžadovala osobní kontakt, ráda se mazlila a povídala. Celkově udělala od svého příchodu velký posun. V DD se zapojovala aktivně do všech činností spojených s hudbou, tancem a sportem. Neměla ráda domácí práce a některé vychovatele. Těm do dávala výrazně najevo. Obecně byla v DD spokojená, v osmnácti letech pobyt neukončila, ale na DD zůstala do ukončení vzdělání na OU. Během pobytu v dětském domově ji nikdo z biologické rodiny nekontaktoval.

Průběh osamostatnění:

Ve spolupráci se sociální pracovníci našla bydlení v Domě na půli cesty ve Vsetíně. Tady se brzy nepohodla se zaměstnanci a domluvila si stěhování do Domu na půli cesty ve Zlíně. Zde rovněž velmi brzy začala mít problémy. Ty se týkaly především dodržováním pravidel a financí. Objevily se i krádeže, které ji nebyly dokázány. Byt musela opustit. Nějakou dobu bydlela různě po kamarádech a známých. Aktuálně žije v Karlových Varech s přítelem. Má dvě děti, které mají různého otce. Obě děti jsou v kojeneckém ústavu. Byly Natálii odebrány hned po porodu. Po odchodu z DD si zajistila různé brigády. Uklízela, pracovala v baru, tancovala, pracovala ve večerních klubech. Nyní se živí prostitucí. Její způsob života ji přivedl až k drogám. Aktuálně bere tvrdé drogy, kouří cigarety, občas marihuanu a pije občas alkohol. Děti by chtěla zpět do péče, ale až v případě, že se dá dohromady a bude finančně zajištěná.

Prognóza:

Vzhledem k závislosti na návykových látkách se Natálii doporučuje navštívit centrum, které s danou problematikou pracuje. V České republice existuje stovky center, která pomáhají závislým a jejich rodinám v různých životních situacích. Možností je spousta. Nejblíže k drogově závislým mají terénní služby. Cílem jejich práce je zmírnit zdravotní a sociální dopady závislosti a také poskytovat pomoc a poradenství při hledání cesty ven. Další pomoc nabízejí drogově závislým kontaktní centra. Pomáhají svým klientům uspořádat život tak, aby jejich závislost neudělala ještě větší škody. Rovněž informují a pomáhají se zajištěním zdravotní a psychologické péče. Adiktologické ambulance se věnují léčbě závislosti u jedinců, kteří se již rozhodli pro změnu. Jejich prvotním posláním je klienta stabilizovat a pak s ním dlouhodobě spolupracovat. Specializované ambulantní služby léčí závislost například pomocí

substituce. Dodávají klientům látky podobné droze. Další psychologickou pomoc nabízejí denní stacionáře, které pomáhají klientům ve chvíli, kdy je pro ně odvykání obtížné. Další variantou jsou terapeutické komunity. Ty jsou založeny na izolaci klientů od rizikového prostředí a zdrojů drog. Nabízejí dlouhodobé pobyty a cestu zpět k normálnímu životu (Substituční léčba 2017). V místě aktuálního pobytu Natálie se nachází K-Centrum, které napomáhá překonávat a řešit problémy, které s sebou přináší užívání návykových látek (Záchranný kruh 2017). V případě, že by Natálie neměla odvalu osobně si zajít do výše uvedených institucí, existuje možnost poradit se po telefonu. Takové poradenství nabízí například nadace „Drop In“, která zajišťuje kompletní systém péče o uživatele drog. Provozuje nonstop linku a další projekty pomáhající závislým lidem (Drop In 2017).

Mezi další doporučení patří změna výtvarného. Aktuálně se Natálie žije prostitucí. Je neustále ohrožena nákazou pohlavních chorob, násilím klientů, finanční nejistotou, apod. V Karlových Varech se může například obrátit na Armádu spásy, která provozuje centrum sociálních služeb. Nabízí pomoc a podporu v různých složitých životních situacích. Také se zde nachází možnost ubytování. Azylové domy, nízkoprahové denní centra, noclehárna (Armáda spásy 2016). Nové zaměstnání může také Natálie hledat na internetu, pomocí inzerátů nebo na úřadu práce.

Jako poslední doporučení je uvedeno snaha získat zpět své dvě děti, které jsou nyní umístěny v kojeneckém ústavu v Karlových Varech. Záměrně je toto doporučení uvedeno nakonec, jelikož je důležité, aby Natálie nejprve vyřešila svou osobní situaci a měla tak ty nejlepší podmínky získat zpět své děti. Má možnost obrátit se na organizace, které napomáhají matkám v obtížných životních situacích. Takové centrum pro rodinu „Drop In“ se nachází v Praze. Přímo se věnuje pomoci matkám, které jsou ohroženy návykovou látkou, najít vhodné řešení situace. Umožňuje dětem vyrůstat ve své biologické rodině a pomáhá při prosazování zájmů. Umožňuje nalézt nejlepší možné řešení vedoucí ke změně jejich problémové situace, zejména k abstinenci (Drop In 2016). Přímo v Karlových Varech se může Natálie obrátit v oblasti bydlení na azylové domy, domovy pro matky s dětmi v tísní, ubytovny nebo na již zmíněnou Armádu spásy, která rovněž nabízí ubytování.

Důležité je, aby Natálie vyhledala odbornou pomoc a měla touhu svou životní situaci změnit k lepšímu. Motivací by pro ni mohly a měly být její děti a vlastní zkušenost s ústavní péčí.

6.6 Závěr výzkumu

Dotazovaných bylo osm respondentů, z toho pět žen a tři muži. Osoby byly pro výzkum vybrány záměrně. Výsledek výzkumného závěru nelze zobecňovat na celou populaci vzhledem k velikosti skupiny dotazovaných respondentů. Výzkum byl veden formou polostrukturovaných rozhovorů. Některé doplňující otázky pro zjištění výzkumného cíle byly pro respondenty velmi osobní a hůře se jim na ně odpovídalo nebo odpověděli jen velmi krátce. Nejcitlivějším tématem byla biologická rodina. Všichni respondenti si aktuálně plně uvědomují nedostatky svých rodičů. V období pobytu na DD tomu tak ovšem nebylo. Tehdy se často domnívali, že rodiče za nic nemohou a je to chyba společnosti. Tato domněnka vzniká hlavně proto, že rodiče se před svými dětmi prezentují v tom nejlepší světle a hází vinu na okolí. Dalším choulostivým tématem byly problémy, které se vyskytly po odchodu z DD. Obtížnost v odpovědích se odvíjela podle závažnosti potíží. Při osobních rozhovorech se dotazovaní autorce svěřili téměř ihned se svými starostmi. Mnohem déle toto zjišťování pak trvalo u telefonických a psaných rozhovorů. Respondenti se snažili nejprve uvést v lepším světle. Po získání důvěry a ubezpečení, že je nebude nikdo za nic soudit, neměli problém se svěřit. Všech osm respondentů zažilo po odchodu z DD větší či menší problémy, kterým museli čelit a nějakým způsobem se s nimi vypořádat. Většina z nich si při řešení obtížných situací vědělo rady, pouze dva se aktuálně nacházejí v náročných životních situacích. Jeden z nich je ve výkonu trestu a druhá je závislá na drogách a žije se prostitutí. Poslední zmíněná respondentka má nejvíce potíží, proto byla vybrána a pomocí kazuistické metody byl popsán její život a návrhy opatření pro zlepšení a zmírnění problémů. Při otázce zda je DD dostatečně připraven pro vstup do samostatného života, odpovídali dotazovaní převážně kladně. Vyskytla se pouze jedna záporná odpověď. Velmi záleží do jaké skupiny klientů, je dítě v DD zařazeno a k jakým vychovatelům. Vždy nejvíce záleží na osobnosti vychovatele. Od toho se pak odvíjí celý chod rodinné skupiny, vztahy v ní, nálada, spolupráce, přátelství, porozumění, empatie, láska. Zpětné vazby klientů z DD jsou toho důkazem. Ti, kteří byli u „dobrých“ vychovatelů, vzpomínají na DD rády a popisují krásné dětství. Ti, kteří neměli na vychovatele štěstí, většinou vnímají zpětně DD velmi negativně a vypichují nevhodné chování konkrétního vychovatele. Neméně důležité je vedení DD a obecná pravidla, která si každý dětský domov může sestavit tak, jak aktuálně potřebuje. Oslovení respondenti tato pravidla vnímají jako velmi přísná. Nejčastěji uvádějí zamykání dveří, malá možnost vycházek, nedůvěra vychovatelů, nesamostatnost, nemožnost si naplánovat své osobní věci. Další otázkou výzkumu bylo dosažené vzdělání. Pět respondentů vystudovalo odborné učiliště, z toho čtyři během pobytu na DD a jedna dokončila

vzdělání až v samostatném životě při mateřské dovolené. Tři z osmi dotazovaných OU nedokončili a mají vystudovanou pouze základní školu. Důvodem jejich neúspěchu byl odchod z DD úderem osmnáctého roku života. Po osamostatnění se již ke zkouškám nedostavili. Úspěšně zvládli závěrečné zkoušky převážně ti, kteří si prodloužili pobyt v DD a měli materiální zázemí, jistotu i psychickou podporu. Na studium navazuje další výzkumná otázka, která se týká zaměstnání. Po odchodu z DD pracoval pouze jeden z dotazovaných, další byli na mateřské dovolené, úřadu práce nebo byli neevidovaní. Nyní mají stálé zaměstnání dva respondenti, tři jsou na mateřské dovolené, jeden pobírá sociální dávky, jedna se živí prostitucí a jeden je ve výkonu trestu. K výzkumné otázce, která se týká bydlení, všichni respondenti uvádějí důležitost domů na půli cesty. Tyto domy využili tři z dotazovaných, zbytek se rozhodlo jít raději zpět k rodině nebo k partnerovi. U rodiny však nikomu bydlení dlouhodobě nevydrželo a brzy si mladí jedinci hledali bydlení jiné. Nyní žije v bytě v podnájmu šest respondentů, jedna bydlí ve startovacím bytě a jeden je ve výkonu trestu. Převážně ženy se po odchodu z DD stěhují ke svým partnerům, se kterými zakládají velmi brzy rodinu. Všechny oslovené respondentky mají aktuálně minimálně dvě děti. Muži zatím žádné potomky nemají. Tři ženy jsou vdané a z toho jedna v rozvodovém řízení. Ženy již během pobytu na DD touží po své rodině. Mají přání umožnit svým dětem lepší život, než měly ony samy. Čtyřem z pěti dotazovaných se to zatím úspěšně daří.

ZÁVĚR

Tato práce navazuje na autorčinu bakalářskou práci, která se zabývala přiblížením představ dětí z dětského domova o svém vlastním budoucím životě. Výzkumným vzorkem je stejných osm respondentů, které se podařilo úspěšně po sedmi letech vyhledat. Diplomová práce je zaměřena na postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z Dětského domova Liptál. Cílem je zjistit, jak se mladým lidem po odchodu z dětského domova podařilo začlenit do běžné společnosti. V jakých oblastech měli po vstupu do samostatného života problémy, jak si s nimi poradili, jak se začlenili do intaktní společnosti a jaká je jejich situace nyní. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části jsou za pomoci odborné literatury a internetových zdrojů charakterizovány základní pojmy, které se týkají charakteristiky cílové skupiny, odchodu z dětského domova a socializace do běžné společnosti. Rovněž se zaměřuje na příklady pomáhajících projektů, jež se snaží připravovat mladé jedince do samostatného života. Práce zmiňuje i možnosti bydlení po odchodu z dětského domova a jejich důležitost. Dále podrobně pojednává o problémech, se kterými se mladí lidé mohou ve svém životě setkat. Konkrétně to jsou závislosti, delikvence, kriminalita, vězení, bezdomovectví a prostituce. Respondenti mají zkušenost se všemi výše zmíněnými tématy. Praktická část je zaměřena na metodologické aspekty, analýzu a interpretaci získaných dat. S ohledem na výzkumný záměr byl pro sběr dat zvolen kvalitativní typ výzkumu. Již samotný pobyt v dětském domově může být stigmatizující a mohou s ním být spojeny velice osobní otázky. Z tohoto důvodu byl pro výzkum zvolen polostrukturovaný rozhovor jako metoda sběru dat. Dopředu byly připravené tematické okruhy, které se během rozhovorů volně rozvíjely dalšími konkrétními otázkami. Všechny rozhovory byly vedeny individuálně, v soukromí, na místě, které vybral respondent. Pro způsob vedení i analýzu rozhovorů byla vybrána kombinace narativního a fenomenologického přístupu. V rámci kombinace těchto přístupů bylo možné se soustředit jak na jeden konkrétní příběh a jednoho člověka, jako posléze analyzovat jednotlivé příběhy dohromady a vidět společné souvislosti a propojení. Během rozhovorů byla využita také metoda pozorování se zaměřením na postoj, pohyby, mimiku, plynulost řeči respondenta a také na prostředí, ve kterém rozhovor probíhal. Dále byly porovnány obrázky kreslené v autorčině bakalářské práci, které znázorňují vysněné bydlení, s fotografiemi aktuálního bydlení. Na doplnění a obohacení zkoumané problematiky byla použita podrobná kazuistická metoda. Z důvodu obsáhlosti tématu byl kazuisticky zpracován pouze jeden z dotazovaných, kterému byly navrženy možnosti zlepšení svého dosavadního života. Výzkumný cíl diplomové práce byl splněn. Bylo zjištěno u konkrétních respondentů, jak se jim po odchodu z Dětského domova

Liptál podařilo začlenit do běžné společnosti. Také byly zodpovězeny dílčí cíle, které se týkaly studia, zaměstnání, bydlení, partnerských vztahů, rodiny, přípravy na samostatný život během pobytu v dětském domově, problémy se kterými se mladí lidé během osamostatňování setkali a srovnání představ, které měli před odchodem z dětského domova, s realitou svého života. Tyto představy byly většinou velmi reálné a všichni dotazovaní si uvědomovali důležitost vzdělání, práce a bydlení. Díky intenzivní přípravě na budoucí život v rámci rodinných skupin a díky různým seminářům, projektům a exkurzím, které pro dospívající jedince zajišťují jak sociální pracovníci, tak různé nadace a neziskové organizace, se dívají na svět mnohem realističtěji. I přesto se mladí lidé potýkají s obavami, zda začlenění do běžné společnosti úspěšně zvládnou. Nejvíce je trápí finanční zabezpečení, stálost zaměstnání, bytová situace, rovněž mají strach z novosti, samoty a neznáma. Mladiství opouštějící ústavní péči nemají lehký vstup do běžného života. Musí čelit mnoha problémům a především se musí smířit s realitou života, která bývá odlišná od způsobu života v dětském domově. V začátcích svého samostatného života mohou využít pobytových sociálních služeb nebo pomoci kurátora. V době ukončení pobytu v zařízení dostanou mladí jedinci finanční příspěvek, který však většinou utratí za „nepotřebné“ věci. Rovněž vybavení do domácnosti, které si s sebou odnášejí, často prodávají z důvodu potřeby finanční hotovosti. V České republice chybí systém služeb následné péče. Mladí lidé v mnoha případech nejsou na svůj odchod z ústavní péče připraveni. Očekává se od nich nezávislost ve velmi mladém věku, výrazně nižším než u jejich vrstevníků, kteří vyrůstají v původních rodinách. Všech osm dotazovaných mělo určitou snahu se po odchodu z dětského domova začlenit do intaktní společnosti. Nynější situace je taková, že tři respondenti socializaci nezvládli a žijí na okraji společnosti. Výsledky výzkumu mohou vést k hlubšímu pochopení situace a motivace mladých lidí z dětských domovů a zároveň mohou přispět k budoucímu vedení kvantitativního výzkumu a stanovení jeho základních hypotéz. Přínosem práce bylo zjištění průběhu života mladých lidí po odchodu z ústavní péče. Bylo by dobré ve sběru dat pokračovat a následně je vyhodnotit. Tyto závěry by pak mohly být použity jako cenné informace pro pracovníky ústavní péče. Mohly by pomoci při přípravě na odchod klientů z ústavní péče a rovněž dospívajícím, kteří by se díky chybám starších jedinců mohli stejných chyb úspěšně vyvarovat.

NÁVRH OPATŘENÍ

První a nejdůležitější navrhované opatření je více kurzů s tematikou přípravy klientů na vstup do samostatného života. Tyto kurzy by měly být zaměřeny jak pro samotné mladé jedince, tak pro jejich vychovatele. Důležitost vzdělávání pedagogických pracovníků v této oblasti je uváděna proto, že klienti dětských domovů stráví většinu svého času na domově s vychovateli. Proto jsou to právě oni, kdo má mladistvé průběžně dlouhodobě a nenásilně připravovat na osamostatnění. Kurzy pro klienty ústavní péče by měly probíhat spíše dlouhodobě, aby se lektoři i mladiství lépe poznali a získali k sobě důvěru. Také nabízených témat k osamostatnění je široká škála, kterou nelze pojmout v jediném dni nebo víkendu. Takové kurzy by měly být zaměřené na posílení sebevědomí, učení se zvládat sám sebe a své povahové nedostatky a učení se rozlišovat mezi důležitým a nepodstatným. Dále by mělo být zajištěno otevřené prostředí, ve kterém mají klienti možnost vyjádřit své názory bez případné kritiky nebo vysmívání. Nejdůležitějším aspektem by měla být důvěra a udržení soukromí. Součástí by mělo být i nastavení systému pravidel, která musí dodržovat všichni a jejichž překročení není řešeno represivně, ale formou diskuze a tím učení se respektu. Za velmi důležité je považováno jednotné vystupování všech členů organizačního týmu a společná účast na aktivitách, která bourají bariéru nadřazenosti. Tyto kurzy by měly mít dobře připravený program kombinující přednášky o důležitých tématech, praktické nácviky činností a hry, podpořený spolupráci s externisty a dostatečným materiálním zázemím. Pro osobní rozvoj a budoucí život klientů je důležité posílit komunikaci, spolupráci, sebevědomí, schopnost hledat řešení, učení se jednání v cizím prostředí a s cizími lidmi. Osvojit si nové informace, prakticky nacvičit modelové situace a možnost sdílet životní potíže v důvěryhodném prostředí.

Do podpory a navrhovaných opatření patří vytvoření následné péče o klienty vycházející z ústavní péče. Dále posílení a zlepšení spolupráce mezi sociálními pracovníky, kurátory a jejich klienty před i po odchodu z dětského domova. Důležité je dát dospívajícím čas a možnosti při zvykání si na samostatný život.

Další navrhované opatření bude navazovat na doporučení v kazuistice, jelikož polovina respondentů má osobní zkušenost s návykovými látkami. Intervence realizované mezi ohroženými a sociálně vyloučenými skupinami zohledňují skutečnost, že užívání drog je jedním typem chování mezi dalšími vývojovými problémy ohrožených osob. Základem mnoha opatření je proto zlepšování individuálních dovedností a prostředků ohrožených osob nebo skupin, aby mohly lépe čelit nepříznivým sociálním podmínkám. Zatímco nepříznivé sociální

podmínky se mnohdy mění jen těžko, zdrojem ochrany může být intervence na úrovni jednotlivce, individuální zvládnutí situace na úrovni rodiny, přístupy rodičů nebo na úrovni společnosti, organizace komunity a soudržnost. Ohrožení mladí lidé potřebují mít smysluplné příležitosti cítit, že je má někdo rád, že jsou schopni něčeho dosáhnout a že mají svou cenu. Pouhé poskytování informací nestačí ke změně chování a postojů k drogám, a to zejména proto, že ohrožení mladí lidé již někdy ve značné míře návykové látky užívají. Jako účinné se osvědčují intervence, které se neomezují na řešení problematiky samotného užívání drog, ale reagují také na příslušné potřeby, které s užíváním drog souvisejí (Šťastná et al. 2010, s. 21).

Terénní programy jsou realizovány přímo na ulici, tedy tam, kde se klienti často pohybují. Klientům se poskytují informace o rizicích spojených s užíváním drog a o možnostech jejich snižování, dále pak probíhá výměna stříkaček a jehel, distribuce kondomů a dezinfekčních prostředků. Také jsou klienti informováni o dostupných programech péče a léčby. Další pomocí jsou **nízkoprahová kontaktní centra**, které nabízejí služby podobné terénním programům a kromě toho také potravinový a hygienický servis. Tady jsou podmínky pro cílenější a dlouhodobou práci s uživatelem. Tato centra mohou hodnotit aktuální stav klienta, vybrat pro něj vhodnou léčbu a případně mu zprostředkovat nástup do léčby. **Ambulantní léčba** může být nabízena a poskytována různými zařízeními od krizových center až po AT poradny. Tato léčba klade na klienty již určité nároky. Na počátku je připraven individuální plán léčby, jehož plnění je s klientem pravidelně revidováno. Součástí může být i rodinná nebo párová terapie. Dalším zařízením, která nabízejí intenzivní ambulantní péči, jsou ve formě celodenního programu **denní stacionáře**. Mají rozsah 2–3 měsíce, během kterých se klient denně vrací do svého přirozeného prostředí. Léčba probíhá formou individuální, skupinové a rodinné terapie. Péče v **detoxikačních jednotkách** se zaměřuje na minimalizování projevů odvykacích symptomů a zbavení organismů návykových látek. Většina zařízení poskytujících dlouhodobou pobytovou léčbu vyžaduje, aby klient do léčby nastupoval bezprostředně po absolvování detoxikačního programu. **Psychiatrické léčebny** poskytují léčbu pobytovou ve standardním rozsahu 3–6 měsíců. Léčba je rozdělena do tří fází a probíhá formou individuální, skupinové a rodinné terapie. **Terapeutické komunity** poskytují léčbu dlouhodobou 6–18 měsíců. Jedná se o strukturovanou intenzivní léčbu, která klade na klienty vysoké nároky. Následnou péčí jsou specializovaná **doléčovací centra**. Jejich program trvá 6–12 měsíců. Nabízejí pomoc při hledání vhodného bydlení a práce. Již zavedenou formou péče o uživatele opiátových drog jsou **substituční programy**. Zajišťují podávání náhražky nelegální drogy. Léčba je zaměřena na fyzickou, psychickou a sociální stabilizaci uživatele a prevenci kriminálního chování (Matoušek 2010, s. 215, 216).

Na základě výše shrnutých zjištění lze navrhnout další opatření pro jedince, kteří se ocitnou bez přístřeší. Míra poskytovaných služeb je různá. **Denní centra** nabízejí možnost stravy a uspokojení hygienických potřeb. **Noclehárny** poskytují přístřeší a možnost přespání nejčastěji na jednu noc (Kraus 2007, s. 270). Většina organizací, které pracují s bezdomovci, provozují v rámci svých zařízení jídelnu, poskytují základní hygienické potřeby a zapůjčují koupelnu. Umožňují také výběr čistého ošacení a návštěvu u praktických lékařů, což se ukázalo jako velmi potřebné. Osvědčuje se prostorová blízkost služeb zaměřených na základní potřeby a služeb poradenských. Mnoho klientů vzápětí po uspokojení akutních potřeb projeví zájem o trvalejší změnu své životní situace. Proto je potřeba na tuto vůli bezprostředně reagovat. Za službu orientovanou na naplnění základních potřeb jsou považovány veškeré formy **azylového bydlení**. Lidem bez domova může být poskytnuto několik forem takového bydlení. První z nich je **krátkodobé azylové ubytování**. Je otevřeno největšímu počtu klientů a slouží k překlenutí krizové situace. Nabízí nižší standard bydlení, vícelůžkové pokoje, málo soukromí, některá zařízení jsou přes den zavřená. **Střednědobé azylové ubytování** počítá s ubytováním klienta po dobu několika týdnů až měsíců. Během této doby se očekává, že klient vyřeší svou situaci a vrátí se k soběstačnosti. Takové ubytování poskytuje vyšší standard a více soukromí. Většinou nabízí samostatné pokoje. Předpokládá se aktivní snaha klienta o jeho návrat k soběstačnosti, pobyt klienta je podmíněn spoluprací na řešení svých problémů. Nejvíce se podobá přirozenému způsobu bydlení **dlouhodobé azylové ubytování**, které poskytuje přístřešek na několik měsíců až let. Cílem tohoto azylu je nácvik dovedností vedoucích k samostatnosti a převzetí odpovědnosti za vlastní život. Formou dlouhodobého azylu jsou **cvičné a chráněné byty**. Ty jsou nejbližší reálnému prostředí. Klienti se stýkají se svými sousedy, jejich izolace a stigmatizace jsou nižší. S pokroky v kontaktu s běžnou společností roste jejich sebejistota a tím i šance na úplnou integraci. Dlouhodobý azyl poskytují i **azylové domy pro muže, ženy, matky s dětmi a domy na půli cesty**, které poskytují prostor k návratu do společnosti lidem, kteří dlouhou dobu pobývali v ústavní péči (Matoušek 2010, s. 323, 324).

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BĚHOUNKOVÁ, L., 2012. *Fenomén odchodu do samostatného života dítěte vyrůstajícího v náhradní výchovné péči*. Praha: Togga. ISBN 978-80-7476-020-4.
- BLÁHA, R., 2008. *Trestněprávní aspekty prostituce v České republice*. Praha: LexisNexis CZ ve spolupráci s Justiční akademií v Kroměříži. ISBN 978-80-86920-29-0.
- BURČÍKOVÁ, P., KUTÁLKOVÁ, P., HŮLE, D., 2008. *Cool je-- vědět víc: ústavní výchova a rizika komerčního sexuálního zneužívání*. Praha: La Strada Česká republika. ISBN 978-80-254-1524-5.
- CRESWELL, J. W., 2007. *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 978-1-4129-1606-6.
- ČÁP, J., MAREŠ, J., 2007. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-273-7.
- EAGLY, A. H., CHAIKEN, S., 1998. *Attitude structure and function*. New York: McGraw-Hill.
- FARKOVÁ, M., 2009. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2480-5.
- FIRSTOVÁ, J., 2014. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-521-0.
- GIDDENS, A., 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
- HAVELKOVÁ, B., BELLAK-HANČILOVÁ B., aj., 2014. *Co s prostitutí?: veřejné politiky a práva osob v prostituci*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-7419-149-7.
- HAYESOVÁ, N., [Z ANGLICKÉHO ORIGINÁLU PŘELOŽILA IRENA ŠTĚPANÍKOVÁ], 2009. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 5. Praha: Portál. ISBN 9788073676391.
- HELUS, Z., 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.
- HEWSTONE, M., STROEBE, W., aj., 2006. *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-092-5.
- HOLÝ, I., 2009. *Úvod do sociologie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-2103855-40.

- HULMÁKOVÁ, J., 2013. *Trestání delikventní mládeže*. V Praze: C.H. Beck, Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-450-6.
- CHMELAŘ, T., MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2008. *Děti potřebují rodinu: inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami: sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 22. a 23. 5. 2008*. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka. ISBN 978-80-254-26-83-8.
- CHMELÍK, J., 2003. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-739-6.
- JANDOUREK, J., 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.
- JANSKÝ, P., 2014. *Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-534-9.
- JANSKÝ, P., 2004. *Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-114-7.
- JEDLIČKA, R., 2004. *Děti a mládež v obtížných životních situacích: nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. Praha: Themis. ISBN 80-7312-038-0.
- KALINA, K., 2003. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky. ISBN 80-86734-05-6.
- KATRŇÁK, T., 2010. *Na prahu dospělosti: partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-352-3.
- KELLER, J., 1997. *Úvod do sociologie*. 4. rozš. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-25-7.
- KOHOUTEK, R., 2008. *Psychologie duševního vývoje*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně. ISBN 978-80-7375-185-2.
- KRAUS, B., HRONCOVÁ, J., 2007. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7041-896-3.
- KVALE, S., BRINKMANN, S., 2009. *InterViews: learning the craft of qualitative research interviewing*. 2nd ed. Los Angeles: Sage Publications. ISBN 978-0-7619-2541-5.

- MACEK, P., LACINOVÁ, L., aj., 2012. *Vztahy v dospívání*. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87474-46-4.
- MATOUŠEK, O., 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O., 2011. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0041-3.
- MATOUŠEK, O., 1995. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-08-7.
- MATOUŠEK, O., 1999. *Ústavní péče*. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-76-1.
- MATOUŠEK, O., MATOUŠKOVÁ, A., 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-825-8.
- MATOUŠEK, O., KŘIŠŤAN, A., aj., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J., aj., 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-x.
- MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČKOVÁ, J., aj., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
- MICHEL, G. F., MOORE, C. L., 1999. *Psychobiologie: biologické základy vývoje chování*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-116-9.
- MILES, M. B., HUBERMAN, A. M., 1994. *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN 0-8039-4653-8.
- MOUSTAKAS, C. E., 1994. *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks, Calif.: Sage. ISBN 0803957998.
- MYERS, D. G., 2016. *Sociální psychologie*. Přeložil VAĐUROVÁ, H., PASEKOVÁ, Z., BILDOVÁ, M., Brno: Edika. ISBN 978-80-266-0871-4.
- NEUŽILOVÁ MICHALČÁKOVÁ, R., 2007. *Strachy v období rané adolescence*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-15-2.

- PILÁT, M., 2015. *Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0932-4.
- SEIDMAN, I., 2006. *Interviewing as qualitative research: a guide for researchers in education and the social sciences*. 3rd ed. New York: Teachers College Press. ISBN 978-0-8077-4666-0.
- SCHELLEOVÁ, I., 2004. *Právní postavení mladistvých*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-82-3.
- SLAMĚNÍK, I., 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3311-1.
- ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B., aj., 2008. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie: závěrečná zpráva*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-069-4.
- ŠŤASTNÁ, L., ŠUCHA, M., aj., 2010. *Drogy a ohrožené skupiny mladých lidí: [monografie]*. Praha: Centrum adiktologie, Psychiatrická klinika, 1. lékařská fakulta, Univerzita Karlova v Praze. ISBN 978-80-254-6807-4.
- TAVEL, P., 2009. *Vybrané kapitoly ze sociální psychologie*. 2., rozš. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2327-2.
- THOROVÁ, K., 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.
- TYRLÍK, M., aj., 2012. *Zátěž v adolescenci*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6042-5.
- TYRLÍK, M., MACEK, P., ŠIRŮČEK, J., aj., 2010. *Sebepojetí a identita v adolescenci: sociální a kulturní kontext*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5107-2.
- VÁGNEROVÁ, M., 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0956-8.
- VÁGNEROVÁ, M., 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1318-5.
- VÁGNEROVÁ, M., CSÉMY, L., MAREK, J., 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80246-2209-5.

VALCHÁŘOVÁ, P., 2010. *Děti z dětského domova a jejich budoucí život*. Brno: Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Doc. PhDr. Mgr. Jarmila Pipeková, Ph.D.

VAŠUTOVÁ, M., PANÁČEK, M., 2013. *Mezi dětstvím a dospělostí: vybrané kapitoly z psychologie adolescence*. Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě. ISBN 978-80-7464-125-1.

VOJTOVÁ, V., ČERVENKA, K., 2013. *Intervence pro inkluzi: Intervention for inclusion*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6645-8.

Jiné zdroje

Náhradní rodinná péče, 2000, Azylový dům pro děti, roč. 3, č. 1, s. 5.

BACHÁROVÁ, G., 2009. Klikni si na lepší život: unikátní projekt pro děti z dětských domovů. *Děti a my: časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*. Praha: Portál, roč. 39, č. 7, s. 42. ISSN 0323-1879.

HUČÍN, J., 1999. Mám tu domov na půl cesty. *Psychologie dnes*, roč. 5, č. 5, s. 21, 22.

LA SALA, Z., 2008. Dětské domovy se mění k lepšímu, svěřenci se z nich ale stále vracejí do života těžko. *Týdeník školství*. Praha: Sofiprin, roč. 16, č. 8, s. 5. ISSN 1210-8316.

MACH, P., JANEČKOVÁ, E., ČIBEROVÁ, H., 2014. Systém sociálních služeb a služby zaměřené na děti, mládež a rodiny s dětmi ohrožené sociálním vyloučením nebo rizikovým způsobem chování, případně dětem propuštěným z ústavní výchovy. *Školní poradenství v praxi: nový odborný časopis pro poradenské pracovníky*. Praha: Wolters Kluwer, roč. 01, č. 1, s. 17–19. ISSN 2336-3436.

ŘÍHOVÁ, J., 2004. Raná dospělost a náhradní péče: k některým vztahovým a osobnostním aspektům situace svěřenců dětských domovů po jejich odchodu z náhradní péče. *Zpravodaj. Pedagogicko-psychologické poradenství*, s. 5–15.

ŠLESINGEROVÁ, K., 2005. Jací mladí lidé odcházejí z dětských domovů. *Děti a my: Časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí*, roč. 35, č. 3, s. 37–39. ISSN 0323-1879.

TILIA, 2011. *Metodika sociální integrace mládeže z dětských domovů*. Praha. CZ.1.04/3.1.02/67.00031.

Internetové zdroje

ARMÁDA SPÁSY, 2016. *Sociální služby v Karlových Varech* [online]. [vid. 06. 06. 2017]. Dostupné z: <http://armadaspasy.cz/pobocky/karlovy-vary/centrum-socialnich-sluzeb/>

DROP IN, 2017. *Centrum pro rodinu a psychosociálních služeb* [online]. [vid. 05. 06. 2017]. Dostupné z: <http://www.dropin.cz/index.php/centrum-pro-rodinu>

FARNÍ CHARITA KARLOVY VARY, 2017. *Domov pro matky s dětmi v tísní* [online]. [vid. 06. 06. 2017]. Charita Česká republika. Dostupné z: <http://www.kv.charita.cz/vyhledavani-v-adresari/?o=farni-charita-karlovy-vary#directory-detail>

GOTTWALDOVÁ, Martina a kol. 2006. *Dlouhodobá příprava dětí s nařízenou ústavní výchovou na vstup do samostatného života: Metodická příručka Poradenského centra pro děti a mládež s nařízenou ústavní výchovou Centra J. J. Pestalozziho Chrudim* [online]. [vid. 17. 12. 2015]. Chrudim: Centrum J. J. Pestalozziho, o.p.s. Dostupné z: http://www.otevridvere.cz/download/metodicka_prirucka.pdf

SPOLU DĚTEM, 2016. *Postav se na vlastní nohy* [online]. [vid. 05. 06. 2017]. Dostupné z: <http://www.spoludetem.cz/postav-se-na-vlastni-nohy/>

SUBSTITUČNÍ LÉČBA, 2017. *Systém léčby drogově závislých v ČR* [online]. [vid. 06. 06. 2017]. ISSN 1804-0799. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/novinky/system-lecby-drogove-zavislych-v-cr-607>

ZÁCHRANNÝ KRUH, 2017. *K-Centrum Karlovy Vary* [online]. [vid. 07. 06. 2017]. Karlovarský kraj. Dostupné z: <http://www.zachranny-kruh.cz/pro-verejnost/pomoc-v-krizi/linky-pomoci/pro-drogove-zavisle/karlovarsky-kraj/k-centrum-karlovy-vary.html>

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013, částka 177/2013, [vid. 12. 06. 2017]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-460>

ŽIVOT NANEČISTO, 2017. *Život nanečisto* [online]. [vid. 27. 04. 2017]. Dostupné z: <http://zivotnanecisto.cz/o-projektu>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha číslo 1: Kresba vysněného bydlení Michaely (z bakalářské práce)

Příloha číslo 2: Fotografie aktuálního bydlení Michaely

Příloha číslo 3: Kresba vysněného bydlení Moniky (z bakalářské práce)

Příloha číslo 4: Fotografie aktuálního bydlení Moniky

Příloha číslo 5: Kresba vysněného bydlení Nikol (z bakalářské práce)

Příloha číslo 6: Fotografie aktuálního bydlení Nikol

Příloha číslo 7: Kresba vysněného bydlení Radima (z bakalářské práce)

Příloha číslo 8: Fotografie aktuálního bydlení Radima

Příloha číslo 9: Kresba vysněného bydlení Evy (z bakalářské práce)

Příloha číslo 10: Fotografie aktuálního bydlení Evy

Příloha číslo 11: Kresba vysněného bydlení Ondry (z bakalářské práce)

Příloha číslo 12: Fotografie aktuálního bydlení Ondry

Příloha číslo 13: Kresba vysněného bydlení Natálie (z bakalářské práce)

Příloha číslo 14: Kresba vysněného bydlení Pavla (z bakalářské práce)

Příloha číslo 15: Fotografie Michaely s jejími dětmi

Příloha číslo 16: Fotografie dětí Moniky

Příloha číslo 17: Fotografie Nikol s jejími dětmi

Příloha číslo 18: Fotografie Radima, jeho bratra Patrika a autorky

Příloha číslo 19: Fotografie Evy s jejími dětmi

Příloha číslo 20: Rozhovor Michaela

Příloha číslo 21: Rozhovor Monika

Příloha číslo 22: Rozhovor Nikol

Příloha číslo 23: Rozhovor Radim

Příloha číslo 24: Rozhovor Eva

Příloha číslo 25: Rozhovor Ondra

Příloha číslo 26: Rozhovor Natálie

Příloha číslo 27: Rozhovor Pavel

Příloha číslo 28: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Michela

Příloha číslo 29: Souhlas s fotografováním Michaela

Příloha číslo 30: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Monika

Příloha číslo 31: Souhlas s fotografováním Monika

Příloha číslo 32: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Nikol

Příloha číslo 33: Souhlas s fotografováním Nikol

Příloha číslo 34: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Radim

Příloha číslo 35: Souhlas s fotografováním Radim

Příloha číslo 36: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Eva

Příloha číslo 37: Souhlas s fotografováním Eva

Příloha číslo 38: Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Ondra

Příloha číslo 39: Souhlas s fotografováním Ondra

Příloha číslo1: Kresba vysněného bydlení Michaely (z bakalářské práce)

Příloha číslo 2: Fotografie aktuálního bydlení Michaely

Příloha číslo 3: Kresba vysněného bydlení Moniky (z bakalářské práce)

Příloha číslo 4: Fotografie aktuálního bydlení Moniky

Příloha číslo 5: Kresba vysněného bydlení Nikol (z bakalářské práce)

Příloha číslo 6: Fotografie aktuálního bydlení Nikol

Příloha číslo 7: Kresba vysněného bydlení Radima (z bakalářské práce)

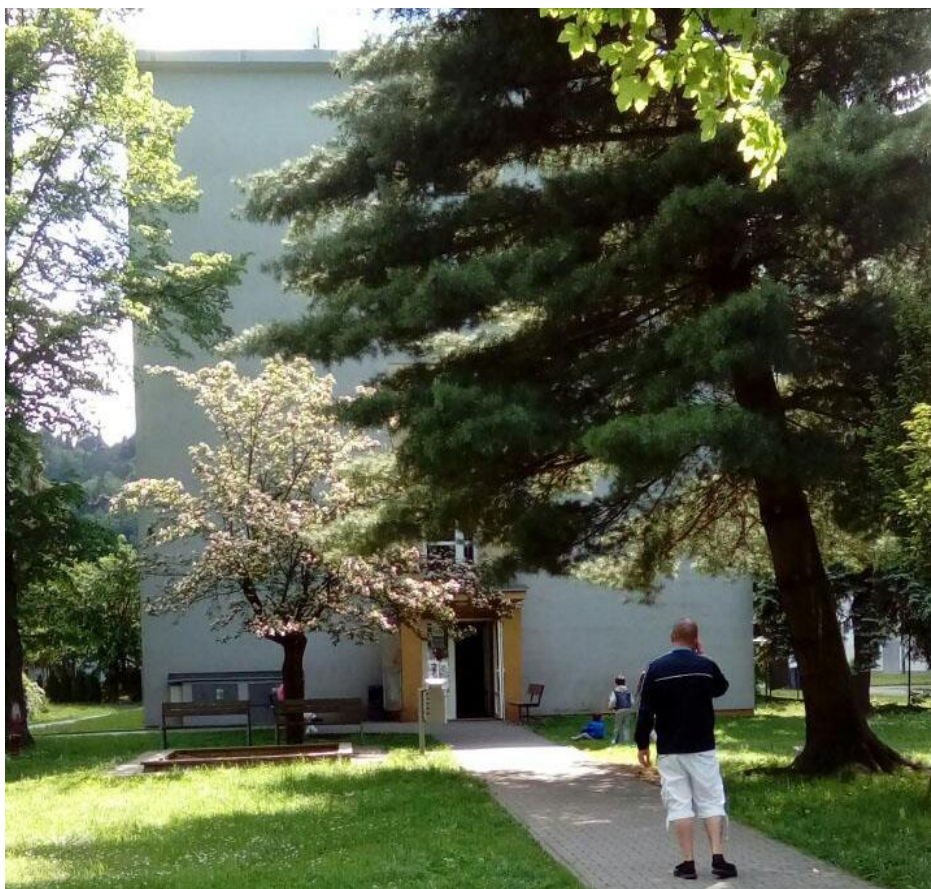
Příloha číslo 8: Fotografie aktuálního bydlení Radima

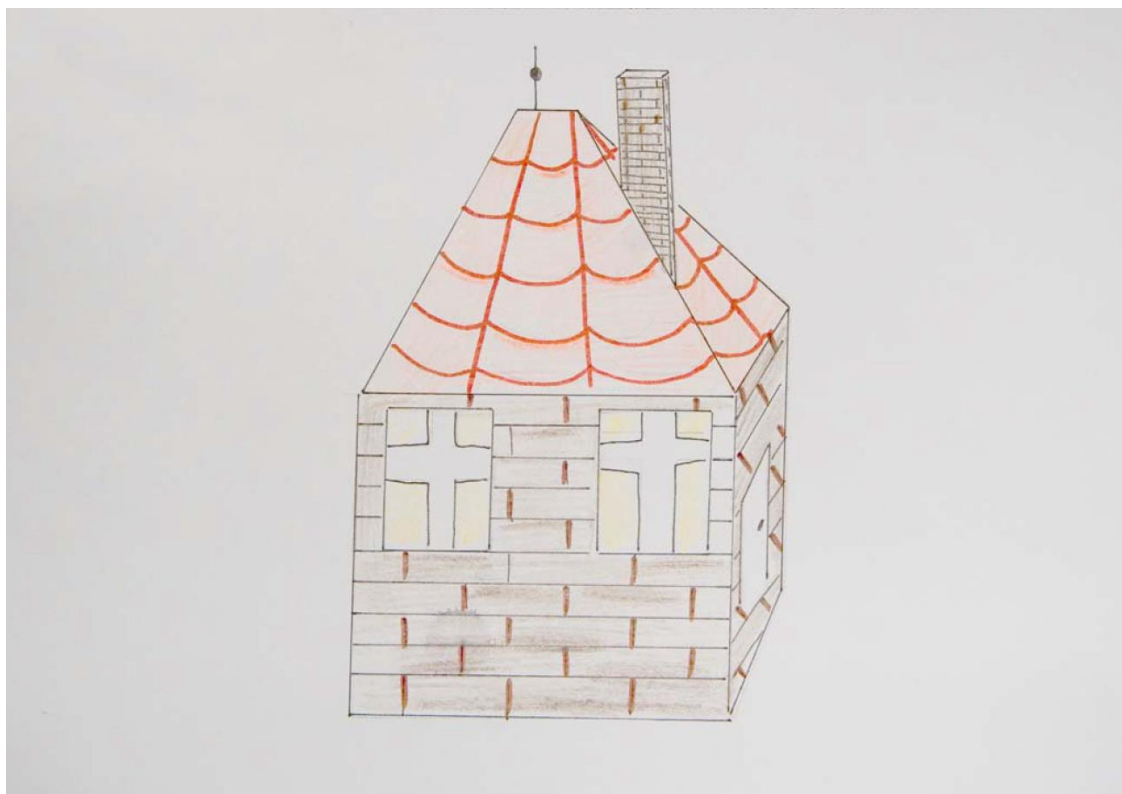
Příloha číslo 9: Kresba vysněného bydlení Evy (z bakalářské práce)

Příloha číslo 10: Fotografie aktuálního bydlení Evy

Příloha číslo 11: Kresba vysněného bydlení Ondry (z bakalářské práce)

Příloha číslo 12: Fotografie aktuálního bydlení Ondry

Příloha číslo 13: Kresba vysněného bydlení Natálie (z bakalářské práce)

Příloha číslo 14: Kresba vysněného bydlení Pavla (z bakalářské práce)

Příloha číslo 15: Fotografie Michaely s jejími dětmi

Příloha číslo 16: Fotografie dětí Moniky

Příloha číslo 17: Fotografie Nikol s jejími dětmi

Příloha číslo 18: Fotografie Radima, jeho bratra Patrika a autorky

Příloha číslo 19: Fotografie Evy s jejími dětmi

Příloha číslo 20

Rozhovor Michaela (24 let)

P: Nahrávání puštěno. Míšo, budu ráda, když mi povíš co všechno se dělo po odchodu z Dětského domova v Liptále. Vše, co se týká Tvé osoby, např. vzdělání, práce, vztahy, rodina, bydlení, taky zda tě potkaly nějaké problémy a starosti. Děkuji.

M: Tak z domova jsem odešla měsíc před osmnáctým narozeninama, vrátila jsem se k mamce, kde jsem mohla bydlet jen chvíli, protože tam bydlelo – vlastně dva sourozenci a její přítel, takže měli malý byt, takže jsem si musela najít svoje vlastní bydlení, svoji práci, takže jsem začala tím, že jsem si našla práci, ve fabrice, tam jsem vlastně dělala, hm, jakože součástky do aut, jsme tam opravovali. No a potom jsem si pronajala byt jedna plus jedna.

P: A tahle práce byla na Vsetíně?

M: Na Vsetíně, na Travníkách a vlastně tam jsem bydlela asi dva nebo tři měsíce sama, pak se ke mně nastěhoval přítel, kterého jsem měla už v domově, a chodili jsme spolu do práce, že? Dělali jsme spolu ve fabrice a potom asi, kolik, šest měsíců, sedm měsíců nato jsem zjistila, že čekáme dvojčátka, tak jsme se začali dívat po větším bytě, tak jsme si našli dva plus jedna, o kousek dál, asi o dva nebo tři paneláky.

P: A to už ti bylo osmnáct?

M: To už mi bylo, no osmnáct, táhlo mi na devatenáct, vlastně.

P: A školu si nechala?

M: Školu jsem měla dodělanou. Cukrářku. Já jsem chtěla jít ještě na zdrávku, ale to nevyšlo.

P: Cukrářku jsi dodělala ještě když jsi byla v DD Liptál?

M: Tu jsem dodělala už vlastně v Liptále, to jsem měla dodělané a za měsíc mi bylo osmnáct, tak oni mi řekli, že když už to mám dodělané v tom červnu, takže už můžu jít bydlet vlastně jakože pryč z tama... No a potom jsme se vlastně přestěhovali do toho většího bytu, dva plus jedna, vybavili jsme si to, čekali jsme teda na příchod dvojčátek. Pak se nám narodili vlastně Laura s Adámkem. Chlap chodil vlastně do práce celou dobu. Dojížděl do Valašského Meziříčí, pomáhat tatkově... No a potom jsme se odstěhovali ještě do většího bytu, do třech plus jedna, no a chtěli jsme ještě jedno dítě, protože ty dvojčátka jsme si neužili, byl to strašný frmol. Tak jsme si teda pořídili ještě jedno, no.

P: A tady, co dnes bydlíte, to už je ten byt o kterém jsi mluvila?

M: No to bylo v Luhu, jenže tam jsme nemohli bydlet moc dlouho, protože jsme narazili na majitelku, moji bývalou známou, která vlastně nás, tři týdny na to, nám dala výpověď, protože se tam chtěla nastěhovat zpátky, i s přítelem. Takže jsme se z tady museli odstěhovat do jiného bytu, tak jsme si našli lepší, větší, pěkný byt, tady vlastně teď bydlíme. Vlastně do toho bytu se nám narodila malá. Žijeme pořád s přítelem, jsem už skoro šestým rokem, takže jsme spokojeni, možno bude i svatba někdy teď, v budoucnu.

P: To ti moc přeji Míšo. A požádal tě o ruku?

M: Jo, to už jakože dávno požádal, ale tak ještě na to nebyli peníze, šetříme spíš teď. Pořídili jsme si auto, takže jezdíme na výlety, jezdíme k mému tatkově, do zoo a tak.

P: A staral se tvůj táta, když jsi ještě byla v DD?

M: On jezdil za mnou na děcák a brával si mě na víkendy vlastně. On bydlí pořád tam v tom Paskově u Ostravy.

P: Takže s tátou máš dobrý vztah?

M: Hm, jo, teď jsme tam byli no, nedávno.

P: Má nějakou přítelkyni?

M: Nemá nikoho, on bydlí sám.

P: A co máma?

M: Hm, a u ní jsem potom bydlela jenom asi měsíc. A tam to fakt nešlo.

P: A pomáhala ti nějak?

M: Finančně, nebo tak, to ne. Ti měli sami tak akorát pro sebe. Já jsem musela hned práci si najít. Já jsem šla na první pohovor a hned mě vzali, takže pohoda.

P: Myslíš, že ti dal něco dětský domov?

M: Jo, určitě... Tak naučila jsem se tam vařit, naučila jsem se tam po sobě uklízet, starat se i o děti.

P: A myslíš, že ti to stačilo, to co ses dozvěděla v děcáku? Například co se týče finanční gramotnosti?

M: Jo určitě, jo jakože umím šetřit. Když právě, když potřebujeme nebo tak, tak jako umím šetřit, ale nepotřebujeme šetřit, protože peněz máme dost, takže vlastně nějak nešetříme, nebo to.

P: Vnímáš teď pozitivně kurzy, které jsi navštěvovala v rámci DD a které tě připravovaly na vstup do samostatného života?

M: To určitě, protože vlastně mě to strašně bavilo, když jsme tam jezdili. Mě to vždycky tak zajímalo, no, takové věci. Já jsem vlastně chtěla jít ještě po cukrářce na tu zdravotní školu, na zdravku, ale jakože taťka mi řekl, že ne, že jakože, že si mám najít práci. Jít dělat a osamostatnit se, že? Takže tak, no... A možná si ji někdy ještě udělám. Jakože pořád mě to láka, že bych třeba potom po mateřské chtěla dělat něco jiného než... Prostě skončit někde ve fabrice. Cukrařina nevím, jestli mě uживí, protože to je tak, tady strašně málo peněz za to dávají. A tak v dnešní době to spíš tak sám na sebe když člověk dělá, tak si vydělá.

P: Při odchodu z DD pomohl ti nějak stát? Například nabídka bydlení, finanční podpora, atd.

M: Jo, když jsem vycházela z domova, tak jsem dostala osm tisíc. To si pamatuju.

P: Pouze osm tisíc?

M: Hm, osm tisíc, jo, protože já jsem tam byla jenom tři roky. Dostala jsem v obálce zabalené od paní sociální. Ostatní děcka dostali víc, ale já ne. Patnáct tisíc dostávali ti, co tam byli déle.

P: Měla jsi ještě nějakou podporu ze strany DD?

M: Já jsem si každý rok právěže přála takové věci jako rychlovarná konvice, žehlička na prádlo, prostěradlo, ručníky a některé věci mám dodneška ještě. Takže to mi pomohlo, že jsem měla základní vybavení do domácnosti.

P: Co se týká bydlení, využila jsi nějakou nabídku nebo pomoc?

M: Já jsem nechtěla. Já jsem si říkala, že kdybych nemohla sama najít, tak že bych se ozvala, nebo něco. Šla jsem na chvíli vlastně k mámě a pak už jsem si našla vlastní bydlení.

P: Jsi šikovná, že jsi to sama vše zvládla. Jsi v kontaktu s někým z dětského domova?

M: Z domova se stýkám tak s Kájou vlastně a koho tak vídávám ještě... S Nikolou tu jsem viděla možná tak třikrát do roka... Už mě ani nikdo nenapadá. Katku jsem jednou viděla, a Ondru jsem taky jednou viděla. Z vychovatelů občas potkám tetu Aničku a tetu Blážu na Vsetíně. Jinak nikoho. Teta Bláža je pořád vysmátá.

P: Zajela jsi někdy na návštěvu do DD Liptál po odchodu?

M: Chtěla jsem tolikrát, ale vždycky mi to nevyšlo, no...

P: Tvůj mladší bratr v DD ještě zůstal po tvém odchodu?

M: On už byl doma dřív než já.

P: U mámy?

M: Ano. Tam to bylo udělané, nějaké předběžné opatření asi, že on se dostal domů dřív, no. Ale dál chodil do Liptálu do praktické školy. Teď je v sedmé třídě. Dost se zlepšil. Je mnohem šikovnější a klidnější. Dřív byl hyperaktivní a provokoval a neposlouchal a teď je úplně opak a je super. Hrozně rád mi pomáhá i mamce.

P: Bydlí u mámy teda?

M: Ano. Je s mamkou.

P: Míši, splnily se Tvé přání a sny, které jsi prezentovala v mé bakalářské práci? (měla k dispozici si to přečíst)

M: Tenkrát v tom věku, jako, tak mi to přijde dobré. Myslím, že jsem měla dobré přání a celkem se to i vyplnilo. Hlavně ty děti se mi vyplnily. Už mám tři (smích).

P: A co do budoucnosti si představuješ? Co bys chtěla?

M: Do budoucna? Tak my by jsme chtěli s přítelem domeček jednou, svůj vlastní, no vzít se, to taky a někam k moři každé rok minimálně jezdit.

P: A byli jste už někde spolu?

M: Nebyli jsme u moře, ale to spíš, my do Jeseníku jezdíme, tam, za jeho rodičema. Jeho rodiče bydlí v Jeseníku, jakože tam jak jsme kdysi byli na táboře, v Ramzové, no tak oni bydlí kousek od tama. Takže když jsem potom se s ním dala dohromady, když jsem potom znovu viděla Ramzovou v Jeseníku, tak jsem byla úplně šťastná. No a s jeho rodičema super, jeho tatka bydlí na Vsetíně, ten u nás chvíli bydlel, když nemohl vlastně najít byt. Jakože můj přítel mu tady dohodil práci, u něho ve firmě a... A jeho mamka ta žije v Jeseníku, a taky jakože v pohodě.

P: Oni jsou rozvedeni?

M: Ne, oni jsou spolu, pořád. Nejsou rozvedení jako... Akorát, že on dělá tady, tam je to špatné na práci, tam si nevydělá peníze.

P: Takže s nimi vycházíš dobře?

M: Jo, v pohodě...

P: Tvůj přítel má nějaké sourozence?

M: No, on má sestru, která má třicet dva, ta bydlí v Ostravě, potom má bráchu, ten má kolem dvaceti osmi asi, ten má též už dítě. Ten bydlí v Budějovicích s manželkou, no a to je všechno vlastně.

P: Setkala ses po odchodu z DD s nějakými problémy?

M: Tak měli jsme vlastně problémy kdysi kvůli mamce, protože mamka strašně mě přemlouvala, abych si na ni vzala půjčku, pro ni. Že potřebovala peníze a tak jsem si vzala pro ni dvacet tisíc. Potom nám naskákaly úroky, ona se sebrala, odstěhovala se do Francie a všechny problémy a starosti tady nechala na mě, že. A já jsem to vlastně neměla jak splácet, já jsem brala tenkrát jenom deset tisíc rodičák, jako na dvojčata. A chlap vydělával taky jenom deset tisíc, takže jsme jako platili nájem, zaplatili jsme si jídlo a tak dále a vlastně výbavu dětem, plenky, sunar a takové. A na ty splátky nám nezbyvalo, prostě nezbyvaly nám peníze, že. No tak nám tam chodili bouchat do dveří prostě a zvonit. Že chcu splátku takovou a takovou... No a my prostě nic.

P: To byla půjčka od nějakých lichvářů?

M: No jo, to byli lichváři no, právě. Byla to společnost, jako bylo to papírově, ale nebylo to třeba od normální nějaké banky, nebo tak. Bylo to fakt od soukromníka. Takže to bylo takové nepříjemné, no. To jsem měla deprese z toho, jakože jsem taky jednu dobu trochu popíjela. Protože jsem z toho měla nervy strašné. Půjčila jsem si dvacet tisíc a měla jsem zaplatit třicet sedm. Prostě... A splátka tam byla... Ježíš Mária. Do dvou, ne ani ne, ani ne do dvou let, snad. Já nevím... Ale platila jsem dva tisíce sedm set měsíčně. Chtěli po mě jako. A to jsem prostě na to neměla, tak už jsem jim potom i přestala otvírat, říkám a dost. A nakonec potom chlap nastoupil do práce, tak to začal splácet všechno. A splatil. A už je jako pokoj od nich.

P: A mamka se k tomu postavila jak?

M: Nijak.

P: Nevrátila vám to?

M: Ne. Dělá prostě mrtvého brouka, no. Bylo by nejlepší se od ní odstěhovat někam daleko. Dělá jen problémy.

P: To je hrozné.

M: A to my třeba ani nejsme na dávkách, že? My žijem ze svých peněz, že? Třeba ostatní lidi mají dávky. A tak ještěže mám šikovného chlapa, který vydělává dost teda.

P: Jak jsi zvládla porod?

M: Jo, porod dvojčat byl o hodně lepší, než porod malé, teda. Vlastně jsem porodila za hodinu od první kontrakce, to byla pohodička, akorát potom tu, ta rekonvalescence po tom porodu byla hrozná, teda. To bylo šílené, protože jako mě zašivali kurňa až skoro k zadku. A u malé, tu jsem rodila skoro sedm hodin, ta vůbec nechtěla prostě jít ven. Já jsem ji přenášela do čtyřicátého druhého týdne a oni už teda, že mi už ten porod vyvolají, tak mi ho vyvolali... A stejně to bylo hrozné jako. Sedm hodin a pak konečně teda.

P: Jsi dobrá, že jsi to tak skvěle zvládla.

M: Ale jedno říkám, už bych rodit nikdy v životě nechtěla. Ne, už mi to opravdu stačilo. Se těším, až malá odrostou a puđu do práce, fakt. Tak za rok a půl půjde taky malá a já potom do práce.

P: Poslední otázka Míši. Myslíš, že tě DD připravil dobře na vstup do samostatného života? Mám na mysli přípravu na povolání, samostatné bydlení, finanční gramotnost, vztahy, komunikaci s úřady a další vyřizování všech různých záležitostí, apod.

M: Já myslím, že jo. Tak jezdili jsme na ty kurzy různé, kde jsme to všechno probírali. Dobré bylo, jak jsme si zkoušeli napsat svůj životopis a taky jsme si doopravdy zkoušeli pracovní pohovor. To bylo super. Nebo mě ještě napadá, že jsme se přece učili i hospodařit s penězama. Jak jsme měli vlastní nějaký rozpočet a za to jsme museli zaplatit bydlení, stravu a tak. Myslím, že ty kurzy mě naučili hodně. Ale aj v domově s tetama. Jsme se učili vařit a starat se o svoje věci.

P: Moc Ti děkuju. To je všechno.

Rozhovor Monika (26 let)

P: Můžeme začít Moni.

Mo: Takže v děcáku jsem byla od čtrnácti už a odešla jsem z děcáku do výchovného ústavu ve Velkém Meziříčí. Ale tam jsem, já nevím, já jsem tam víc nebyla, jak byla. Přišla jsem, já nevím v sedmnácti, mě chybělo asi tři čtvrtě roku do osmnácti a oni mě vlastně přešoupli tam, do toho Velkého Meziříčí, ale já jsem vlastně hned, asi po dvou měsících jsem prostě zdrhla, jsem byla tři, čtyři měsíce na útěku a pak jsem tam, já nevím, půl roku asi byla. Jakože, v té době jsem vlastně poznala Honzu víc. A byla jsem, jakože přes něho na útěku, jakože on mi sehnal bydlení. Jako přes nějakou svoji kamarádku, která byla na ubytovně, tak jsem prostě bydlela s ní a potom teda jakože bych se měla teda vrátit. Že jsem opravdu hledaná. Rodiče mají strach. Výchovný ústav má strach, co se mnou je. Tak jsem se teda normálně sebrala, šla na vlak a dojela jsem zpátky. Sama od sebe! Nechápala jsem. Ve výchovněku to bylo dokonce lepší než v děcáku. Víc v klidu, víc vycházek, víc, prostě větší domluva s těma vychovatelama. Jo byly tam mříže na oknách, jo, byly tam prostě zámky, prostě zamčené dveře, ale tak to se dělo i v Liptále, co si budeme povídat jako. Ale bylo tam prostě, oni se k nám nechovali jako k těm malým děckám. To třeba na jednu stranu chápu, protože prostě v tom děcáku jsou i malé děti, i větší děti. Jo, nebo puberťáci, prostě. Kdež to tam jsou prostě ty děti od patnácti do osmnácti, nebo puberťáci, prostě od patnácti do osmnácti, vlastně se tam chovali úměrně k tomu věku. Že prostě měli jsme tam i noční vycházky, jakože v Liptále třeba, v šest budeš doma a hotovo, že? Kdežto tam se šlo domluvit, třeba prostě přijdeš v deset a hotovo, že? Třeba raz za čtrnáct dní v sobotu. Což v tom Liptále prostě nešlo. Jako na jednu stranu to chápu, protože fakt to okoukávají ty malé děti, jo? Ale jako tam šlo víc o to, že oni s náma fakt mluvili prostě jak už k sobě rovným. Prostě v tom děcáku se ten člověk cítí jak nějaký nemakčenko. Že nejsem schopna si zařídit nějaké věci jako sama, kdežto tam to šlo. Tam jsme prostě sami docházeli i do školy a sami, jo? A v tom Liptále sami jako vůbec. Jako ještě z té základní školy dobré, já jsem docházela sama, ale jako do té Liptálské školy jako, tam jako s učitelkou, tam zpátky. Přes hřiště. No vlastně do výchovněku jsem šla po tom, co mě vyrazili z intru, protože denně do školy do Kroměříže na pajdák se nedalo jezdit. Takže mě dali vlastně na Vsetín na ten učňák, já jsem byla na prodavačce vlastně. A pak mě vyrazili i z té prodavačky. Já jsem se tam nudila. Písemka, která měla být na hodinu, já jsem ji měla za dvě tři minuty hotovou, do pěti minut, abych nekecala teda a za pět minut hotovo a pak jako co čtyřicet minut jako. Jsem seděla a čuměla jako, jo? Mě to prostě nebavilo, jsem začala chodit za školu a už to bylo, že? Jako to bylo asi o tom, že prostě

mě ta rodina vždycky chyběla a chybět asi bude furt. Že opravdu, já to vidím na svých dětech. Že bez té mámy prostě, ten malý řve. Je prostě ten na mně závislý a prostě mama je mama, že? No já jsem ju prostě nezažila, prostě nevím, kdo je moje máma, nevím, kdo, nevím co to je za člověk, jenom z vyprávění. Já jsem ju viděla asi třikrát v životě. A vždycky třeba po pěti letech, prostě nevybavím si ji úplně tak, jak to fungovalo, jako když s námi třeba žila. Jako pamatuju si, že mě mlátila jako psa, to si vzpomenu, protože to opravdu bylo někdy mazec. Vzala mě z postýlky a hodila na parkety za to, že jsem se počůrala. Já mám po ní vlastně jenom jizvy. Ale jako nepamatuju si, jako třeba na jednu stranu jsem přemýšlela, proč to dělala? Že prostě mám nějaké to cítění, mám prostě... Jakože pro nic za nic se to asi nedělo, protože vím to sama od sebe, že pro nic za nic jsem prostě nebyla taková, jaká jsem byla v té pubertě. Že prostě měla jsem k tomu svoje důvody, a jako snažila jsem se to vykřičet do světa a nevěděla jsem jak. Já jsem vlastně do těch čtrnácti žila s taťku. Jenomže to bylo takové divoké, taťka prostě pil hodně a jako nám chyběly prostě pomůcky do školy, tím pádem se nám prostě děcka vysmívaly, jo? Měly jsme třeba starší věci třeba po sestřenicích, bratrancích, kteří jsou, já nevím, o patnáct let starší než my. Takže prostě ta móda už byla někde jinde. Takže my jsme byli hodně takoví jakože... prostě se nám posmívali ve škole. A já jsem jednoho dne prostě řekla dost a začala jsem být prostě hajzl. Prostě doslova. A začala jsem prostě, že buď jsem nepřišla do školy a začala jsem samozřejmě kouřit a pít. Jako třeba prostě v páté třídě nebo už i ve čtvrté. Prostě jsem si dělala, co chci. Prostě začala jsem se chovat v podstatě tak, jak mi to prostě... Ne podle srdce, ale podle hlavy. Prostě tvrdohlavý beran, že? Tak teď jako su spokojená, ale tak uvidíme, ale jak říkám, já nechcu nic zakřiknout, protože su s novým přítelem čtyři měsíce, že. Že je to takové ještě, ještě pořád ty růžové brejličky, víš? Ale jako víš co, jako... Říkala jsem si, že je to mazec, že opravdu jsem našla chlapa, který miluje nejenom mně, ale i ty moje děti jako, jo. Že on fakt s nima, mazec, on si je vezme, sám od sebe, jede s nima stavět hráze někde k potoku a tak. Nebo jim udělá luky prostě. On je hodně takový jako pracovitý venku. Že jako hodně v té garáži, v těch autech se rýpe, jo a tak. A prostě a žene do toho ty moje děcka. A děcka s ním taky nemají problém, vůbec, takže pohoda. Toho jsem se hodně bála, protože to je, říkám prostě. Tady nejde už jenom o mně, ale i o ty moje děti. Já jsem bez nich jako bez ruky. Já to vidím třeba na synovi, že mu ta střídavá péče prostě nedělá dobře. Jo? Že prostě on brečí, že on chce prostě mamí, on volá furt mamí, mamí. Ten starší je zas takový... Já mám taky pocit, že on má nějaké známky autismu v sobě. Jo? Že prostě, já jsem třeba, když byl malinký, když měl dva roky, tři roky, já jsem nesměla vyměnit ubrus, nebo povlečení, to byla hrůza, on normálně chytl záchvat, přitom on byl strašně zlaté dítě. Hodný, šikovný, poslušný, prostě. Jako dělal přesně to, co po něm jsme chtěli. Ale jakmile jsem udělala nějakou změnu. Už stačilo třeba, já nevím,

posunout skříňku kousek, prostě v pokoji, nebo já nevím, vyměnit ubrus, vyměnit povlečení převléknout. Převléct peřiny, prostě musím vyměnit povlečení... Když jsem ho převlékla do stejného, když jsem měla třeba dvě stejné, tak to nepoznal, pohoda. Ale jakmile bylo jiné barvy, jiný obrázek prostě. Hruža. Normálně chytl záchvat. On prostě nemá rád změny, on chce prostě zůstat v tom Semetíně, on chce chodit do školy na Vsetín, že tam má kamarády ze školky. Tak já jsem prostě ochotná a říkám: Já tě prostě budu vozit. Tak jsem to domluvila v práci, mám teda posunuté směny, jo? Protože normálně bych dělala od půl deváté do půl páté, jenže školy, školky, družiny jsou do čtyř, že? Takže mi to posunuli od sedmi do tři, takže já to stíhám úplně tak tak. Já jsem o tři čtvrtě na čtyři ve školce a za pět čtyři v družině. A jsem si říkala, jak já to budu dělat, jak bude prostě nějaké náledí. Nebo nějaká bouračka někde, nebo něco. Tak chvála bohu, mluvila jsem o tom ve školce i v družině, a že kdyby cokoliv, tak prostě mám volat, jo? Že oni tam s tím dítětem samozřejmě počkaj, že? Bývalý chlap, hlavně to používá proti mně u soudu, jo? Že nejsem schopná si je vyzvednout, ale já říkám: jako tady je rozdíl v tom, prostě že já pracuju a ty si doma, máš to daleko blíž. On prostě bydlí v Semetíně, to je šest kilometrů, že? Jako ty nejsi prostě na ničem závislý, jako já. Jak to mám dělat? Jako jo? Prostě jsem sama, nebo sama... Jako mám přítele, ale ten chodí na stejné směny jako já, takže to je takové divoké. Chvála bohu, teda kvůli děckám jsme se domluvili, že on přejde na jinou směnu, jo? Aby mi když tak pomohl, kdybych to nestíhala já, tak to bude stíhat on, ale prostě furt je to takové. Já se prostě nemůžu uvázat na někoho, s kým jsem prostě tři měsíce, že? Nebo čtyři, jo? Takže to furt беру prostě hlavou, že prostě nejvíc se můžu spolehnout sama na sebe. Takže se snažím to všechno furt dělat tak, abych to zvládla vždycky sama. Ne se spoléhat na někoho, jako na tatku třeba vůbec se nemůžu spolehnout, že? Tam to nikdy nefungovalo. Ba naopak, když jsem mohla já, tak prostě jsem pomáhala, bráchovi. Brácha měl teda problémy kterousi dobu. Jak vlastně vyšel z děcáku, měl hodně velké problémy. Tam to bylo takové... jako my jsme se prostě neměli o koho opřít, když jsme vyšli ven. Starší brácha měl svojich starostí dost. A teď už má ten mladší už i dítě, Adámka, má dva měsíce. Když jsem opustila past'ák, tak tatka vůbec nefungoval a máma byla někde pryč. A já jsem šla k tomu Honzovi. Do Semetína. Ale my už jsme spolu byli vlastně od šestnácti, já už jsem s ním byla, už když jsem byla v děcáku.

P: A dali ti nějakou finanční podporu do začátku, nebo něco?

Mo: Vůbec nic. Akorát co mi zbylo třeba já nevím z kapesného, nebo tak, tak samozřejmě to mi dali. A oblečení a takové věci, to jo. Ale to vesměs byli věci, které buď jsem si nakoupila sama, anebo které mi tam do začátku někde koupili, když jsem tam přišla. Jo, to nás vlastně sebrali a šli jsme do obchodu nakupovat, já nevím tepláky, rifle, tričko, mikina, bunda, že? A

konec. Boty. Ale jinak jako nic vůbec, ne. Ale říkám, nevím, jak to funguje, když třeba opravdu to dítě nemá kam jít. Jako třeba já mám i taťku, že? Já vlastně jsem potom hned otěhotněla, že? Já jsem byla s Honzou. Jsem se k němu nastěhovala a asi za půl roku jsem zjistila, že jsem ve třetím měsíci, tak jestli jsem po třech měsících prostě otěhotněla.

P: Neplánovaně?

Mo: No neplánovaně. V osmnácti neplánovaně. Ale tam to bylo takové jako zvláštní, protože já jsem vlastně z děcáku, aj jako z toho výchovného ústavu. Tak já jsem měla normálně, jako prášky jsem brala, že? A tak jako asi jsem občas zapoměla, že? Jako ne, že bych je brala každý den přesně, jako jo? Ale jako na to, že jsem jako ty prášky brala, tak mě to překvapilo jako, že to tak jako, jo? No tak samozřejmě jako přítel, že mám jít na potrat, že? Jeho rodina se k němu přidala, že chodím do školy, nemám dodělanou školu.

P: I když jsi byla ve výchovném ústavu, tak jsi chodila do školy?

Mo: Chodila jsem tam do jiné školy a na Vsetín, když jsem se vrátila k Honzovi vlastně na Vsetín, tak jsem se přihlásila znovu. Oni znali ředitele té školy. Jeho táta byl jeho kamarád. To byli myslivci prostě spolu a ten ředitel prostě znal vlastně tchána, že? Tak oni mi to tedy domluvili, že oni mě na tu školu vzali zpátky, přestože mě vyhodili, že? Tak mě tam vzali zpátky, no jenomže pak jsem zjistila, že jsem těhotná, tak jsem stejně musela tu školu přerušit. Učila jsem se za prodavačku. Tož chvála bohu jsem aspoň vyučená, ale... Jako, když to vidím takhle, teďka zpětně, tak třeba teď v práci, je mi ta škola úplně nanic. Jako, nevidím důvod, proč tu školu vlastně mám. Nebo jako pro svůj dobrý pocit, dobře. No a ta škola v Kroměříži, jak mě vyhodili z intru, tak to bylo takové že, prostě mě to nebavilo. Jako škola mě bavila. Mě vždycky bavily děti prostě, jako mám k nim cit, mám k nim vztah, ale nebavila mě ta škola prostě a ten... já jsem neměla prostě motivaci žádnou. Měla jsem motivaci to, že mě to baví, jo? Že prostě bych chtěla dělat s těma dětma, asi pořád si to umím představit. Že asi bych se tam prostě jednou aj chtěla vrátit. Ale vím, že to neudělám prostě. Za prvé potřebuju prostě práci, potřebuju peníze. Mám svoje dvě děti, takže potřebuju prostě, vím, že musím ty dvě děti uživit a že chci pro ně to, co já jsem v životě neměla. Aby ty moje děti měly každý rok moře, každý rok jsem s nima jezdila na hory. Když jsem zjistila, že jsem těhotná, takže jsem vlastně odešla ze školy, pak jsem byla vlastně na mateřské dva roky. Jenomže já jsem vlastně při ní chodila do školy. S tím, že mi umožnili individuální studium. Že jsem chodila jenom na zkoušky. Protože já jsem tu školu zvládala levou zadní. Já jsem si připadala jako ve zvláštní škole. To bylo horší než základní škola jako. Učívem. My jsme tam probírali věci, které v páté

třídě normálně v základní škole. Kromě těch odborných předmětů, samozřejmě. Jako nějaká, já nevím, co tam byly za předměty... Prostě jako ty odborné, které byly vyloženy přímo ty odborné, tak to ne, ale jako čeština, matematika... Základní škola, pátá třída. Individuál mi vyhovoval, protože já jsem vlastně přišla jenom na zkoušky a já jsem se přesto doma neučila vůbec. Já jsem prostě přišla, něco sepsala a tím to pro mě končilo. Já jsem se nemusela učit, já jsem neměla žádné sešity, učebnice, já jsem vlastně chodila do školy jenom prostě tak... Bez ničeho. Prostě z fleku jako. Já jsem přišla, dostala jsem otázku a prostě jsem mluvila a hotovo. Buď jsem dostala za dva, za tři, to je už úplně jedno, že? Ale prostě procházela jsem úplně jako bez ničeho. Tadeáška mi pohlídal chlap, nebo jsem šla s ním do školy. Protože on byl ještě kojenný, já jsem kojila fakt do třech let, že? Skoro. Takže to bylo takové, on byl takový závislák. Jeho jsem už řekla, že ne, že už nemůžu jako. Tak ten byl do dvou let jako. Ale taky jsem ho kojila dva roky. Já jsem vlastně dodělala školu až při Sebikovi. Já jsem pak vlastně odešla... Dva roky jsem vlastně byla doma, s Tadeáškem, pak jsem se vrátila do školy a u toho jsem chodila do práce. To bylo takové divoké, že já prostě do školy, ze školy do práce, z práce dom a mezitím kojit prostě toho Tadeáška. Vždycky jsem ho měla někde poblíž, nakojila a prostě šla zpátky buď do práce, do školy, jo? To bylo hektické období. Měla jsem dětský bazar. Já jsem si byla svojím pánem, jako jo? Ale měla jsem svou kamennou prodejnu, tu už teď teda nemám, to už mám jenom e-shop, jako přes internet. Ale já jsem normálně chodila nastálo do práce, jakože od půl deváté, do tří hodin. A mezitím do školy, když byla škola, tak prostě bylo zavřené a šla jsem do školy, že? A ze školy prostě do práce. Já jsem prostě, já jsem se o tom bavila jako s chlapem a jakože co bych chtěla dělat, že prostě zaprvé nemám hotovou školu, že? A teď je ten malý na světě, že? A že co bude jako... Jsme se domluvili, že si teda vezmeme hypotéku, vzali jsme si hypotéku. Něco pomohla teda jeho rodina. Že nám půjčila peníze. Jeho bratr nám půjčil peníze, jeho mamka nám půjčila peníze a zbytek se vzal vlastně úvěr. A koupili jsme si komerční prostor ve Vsetíně. Takže jsem šla přímo tam, založila si živnostenský list a začala jsem. Tím, že jsem vlastně potom měla tu školu, takže to mi navazovalo vlastně na tu školu. Jsem věděla přesně, co mám dělat. Jeho mamka je účetní, takže jako tam nebylo co řešit. Takže jsem prostě rozjela obchod. Oblečení jsem objednávala z Anglie. No, anebo přes maminky, já jsem to dělala komerční, já jsem to všechno okukala z Valmezu. Že jsem tam fakt chodila jako dítě se přehrabovat, pak jsem se o to začala zajímat, takže mi to tak nějak naskákalo do té hlavy, co mám asi dělat. Takže jsem prostě udělala komerční prodej, že jsem vlastně, udělala jsem takové papíry, účtenky, prostě maminky mi tam donesly věci po svých dětech, všecko se to sepsalo, udělala se jako že prodejní cena a já že si z toho vezmu dvacet třicet procent rabat. Fungovalo to dva roky, jenomže pak jsem zjistila, že by to pro mě finančně vyšlo

levněji, kdybych si to objednala v pytli z Anglie. Zaprvé ty věci jsou o něčem jiném z té Anglie. Kdežto tam mi nosily i od Větnamců věci. Už se to prodávalo za nižší cenu, já jsem z toho měla třeba dvě tři koruny rabat a přitom práce, prostě papírování. Takže jsem prostě přešla na to, že jsem zrušila komerční prodej, něco jsem teda vykoupila od těch maminek, co se mi tak zdálo, že je fakt prodejné jako víc. To po čase zjistíš, co se víc prodává, co ne. Tak prostě jsem některé věci vykoupila za určité ceny, kdo chtěl, kdo nechtěl, si ty věci zase vzal zpátky. A zbytek jsem potom nakoupila teda přes pytle z Anglie, hm, a tam už bylo jasné, tam do účetnictví se dala cena za balík. A pak na určitém kuse jako daleko jednodušší, prostě žádné papírování, nic. Kdežto u těch účtenek, u toho komerčního prodeje to musíš dát, vlastně to všechno sepsat, počet kusů, co to je, ještě nějaké heslo, kódy na zboží, jo? Kódy se dělaly na zboží aj u toho, že? U těch věcí z pytle. Ale tam si zase vybereš, co chceš zrovna, co potřebuješ do té prodejny. Kdežto tam ti donesli prostě pytel, práce s tím mnohem víc. Mnohem víc práce. Takže jsem prostě zrušila komerční prodej, no jenomže pak jsme teda se domluvili, že teda by bylo vhodné mít pro Tadeáška sourozence, že? Když se Sebík narodil, tak měl Tadeášek... Počkej Tadeášek 2009 prosinec a Sebík je říjen 2013. Oni byli o tři a půl roku asi. O tři a tři čtvrtě. No, vlastně když Tadeášek nastoupil do školky, tak Sebík se narodil. A povedl se asi hned napoprvé, takže to bylo takové, jakože teda hned jsem byla znova těhotná. Tak jsem chodila teda do té práce, do toho bazaru ještě, den před porodem jsem tam byla. Do toho jsem dodělávala tu školu. Já jsem vlastně s takým břuchem šla vlastně na výuční list, na závěrečky. Teď mně bylo blbě, já jsem byla každou chvíli v nemocnici, jsem měla problémové těhotenství jako. U obou dvou. Já jsem měla problémy s tím, že od šestého měsíce se mu chtělo ven. Jsem byla otevřená vlastně od šestého měsíce jsem byla otevřená. A zas s Tadeáškem vlastně jsem, ale i u Tadeáška, u toho jsem v pátém už. Já jsem se vlastně otvírala a u Tadeáška jsem ležela dva měsíce na Vsetíně, v nemocnici a u Sebíka asi měsíc a půl. A Sebík se teda narodil dřív, Sebík měl být až... Sebíka jsem rodila v 35. týdnu. To bylo dřív o měsíc a půl. Ten šel fakt brzo jako. Chválabohu, že šel až, už o měsíc a půl dřív, jo? Ale mně to hrozilo už od šestého měsíce, že jsem fakt byla otevřená na čtyři centimetry. U porodu potřebuješ čtyři a půl, pět. Jenomže to bylo stresem. Já jsem chodila do školy, do práce, z práce dom, tahala jsem všechno sama, prostě chlap na nic nesáhl. On přišel o práci, on pracoval, když jsem se s ním seznámila v těch šestnácti... Pracoval, ale když jsem byla v pátém měsíci těhotenství s tím starším synem, přišel o práci a od té doby prostě nedělá. A Tadeášek bude mít sedm v prosinci. Buď to táhla jeho máma, jeho rodiče. A mně to bylo trapné, tak jsem prostě šla do práce. Já jsem říkala, prostě můj táta celý život žije na sociálních dávkách a já nechci být to samé, co on. Takže já jsem zas úplný opak, já, mně všeci říkají, že jsem workoholik. Já jsem furt v práci. A když můžu, tak su

v práci. Teď to samé, že? Příští týden, já mám domluvené, že když nebudu mít děcka v týdnu. Že týden je má on, týden já, takže když je mám já, tak chodím do práce normálně na osmičky, ale když je nemám, tak dělám jedenáctky. A to samé, když je prostě sobota. Šéf prostě zavolá: Potřebuju prostě dodělat nějaké kusy, je potřeba prostě to a to a to, tak prostě jdu. Teď už to teda nejde, teď už to půjde co druhý týden, ale já jsem třeba dělala třináctky, celý týden, pak ještě sobotu osmičku. V neděli jsem teda chodila, v neděli jsem šla do další práce, to jsem ještě dělala v masně v Kauflandu, na Vsetíně, tak jsem šla ještě v neděli teda na osmičku do Kauflandu a pak od pondělí nanovo. A já jsem měla třeba jeden den v měsíci volný. Jeden jediný den v měsíci volný ale jinak ne osmičky, ale třeba třináctky, osmičky, desítky, jedenáctky. Ale denně. Po sobě prostě. Jsem byla furt v práci. Ale jako podruhé už bych to asi neudělala, ale já jsem to dělala kvůli těm děčkám. Já jsem prostě chtěla udržet rodinu a snažila jsem se ho prostě dostat z toho baráku pryč. Jo? Říkám, prostě pojďme do vlastního bydlení. Já jsem vlastně přepsala rodičák na Sebíka na Honzu, aby prostě aspoň... Protože jak s miminkem, že? To bylo prostě miminko z porodnice, že? Prostě přece jenom něco jsem tam vydělala a teď ty peníze by chyběly, že? Tak jsem se prostě s ním domluvila, že když prostě nepůjde do práce, tak ať jde aspoň do toho bazaru. Tak jsem naňho prostě přepsala rodičák, aby neplatil sociální, zdravotní, protože to už by tu prodejnu neutáhlo. Tak prostě aby aspoň něco teda, tak jsem řekla prostě, ať jde na chvíli aspoň třeba tam, než něco najde. Jo? Nebo... Nechtěl nic hledat, jo? Ale tak prostě v té naději nějaké... Ať jde aspoň tam, tak jo. Tak teda na to povolil, že teda pude aspoň tam, s tím, že mně to strašně pomohlo, že třeba já jsem nemusela s tím miminkem, prostě s tím Sebíkem vozit Tadeáška do školky. Tak on si vzal Tadeáška, šel na autobus, dovezl ho prostě do školky a šel do toho bazaru. A to samé z bazaru šel do školky pro kluka a dovezl mi ho domů. Ale jinak prostě bylo všechno na mně furt. A když já jsem rodila, tak jsem měla devadesát šest kilo. Po roce a půl jsem těch kilo měla čtyřicet sedm. Prostě stres a celkově se nedařilo. Prostě problémy s chlapem, my jsme se furt hádali, hm, nefungovalo to prostě tak, jak má. Původně jsme se domluvili, že mi teda bude dávat aspoň dva tři tisíce měsíčně. No, jenomže jako, nikdy jsem od něho žádnou korunu neviděla. Takže jsem se po dvou letech opět sebrala a šla do práce. Se Sebíkem. Prostě přestože jsem věděla, že jako aj bych s tím dítětem chtěla být dýl, prostě neměla jsem jinou možnost. Takže já jsem vlastně vstávala s dětma o půl sedmé, v šest hodin a půl sedmé. Ale fungovala jsem třeba až do šesti do rána, pak jsem hodinu spala, nebo šla prostě po obědě spát s tím malým, na dvě hodiny. Já jsem spala tři hodiny denně. Ze začátku to šlo, ale po těch dvou, po tom roce... Vlastně já jsem to takhle dělala rok a půl. Rok půl. Já jsem šla dřív ještě než po dvou letech. Sebík měl rok a půl. A já jsem začala chodit do práce na noční. Ale jenom na noční. Já jsem si domluvila to, že prostě budu chodit... To nebyly

vyloženě noční, já jsem chodila vlastně... Chlap se mi vracel ve čtyři ze školky a z toho bazaru a já jsem chodila na půl páté do práce. Od půl páté do půl jedné do rána. Jenomže když byly přesčasy, tak jsem se vracela aj o půl třetí ráno, že? A v šest hodin mě malý budil. Takže jsem fakt spala ty tři... Tři hodiny denně, a když se zadařilo, tak raz týden jsem třeba usnula s malým po obědě. Já dělám barvy, obsluha barvicí linky. U pásu. Pásový prodej. Pásová výroba u automobilky. Prostě někdo je nevěsí, anebo navěšuju. Buď je navěším ty díly a potom se vzadu jakože další lidí je svěsí a zabalí, ale to jsou těžké díly, jo? Některé mají deset kilo. Nejtěžší je asi navěšování. Jo protože je to prostě na ty ruky. Prostě ten jeden díl má třeba pět šest kilo, některý tři, některý dva ale musíš jich vzít víc na sebe. Jako držíš a druhou rukou navěšuješ, že? A ten pás prostě jede. Nebo ty háky jedou, takže musíš stíhat, že? Ale jako jo, já su spokojená. Jako finančně je to dobře placené. Nebo dobře placené, mohlo by být líp samozřejmě, ale v rámci možností je to dobře placené, jsou tam i stravenky, jakože osmdesáti korunové, na které nedoplácím. A platí i přesčasy a víkendy. Takže jako suma sumárum, prostě jako každý měsíc je jiný, ale jako peníze jsou pěkné. Jakože z toho ten byt prostě sama utáhnu. Utáhnu prostě ty děti, utáhnu ten benzín. Nemusím prostě být na nikom závislá, což bylo to, co jsem chtěla. Protože jsem věděla hned už v tom děčáku, že na rodiče se prostě spolehnout nedá. Vždycky se nejvíc můžeš spolehnout jenom sama na sebe, že? Takže jsem si za tím prostě šla a povedlo se. Honza byl prostě typ, který zaprvé nebude pracovat, bude věčně žít se svojí matkou. My jsme měli horní patro, oni spodní patro. Ale prostě furt to bylo takové... Chodili jsme přes ně, přesně věděli, co se u nás děje, kdy přesně přejdeme. Ona si tam vešla třeba v deset, v jedenáct hodin do pokoje k nám, do ložnice a prostě bylo jí to úplně jedno. Jako nebrala vůbec v potaz to, že ten Honza prostě někoho má, nebo jakože se prostě tam může díť něco jiného, že prostě si vešla a hotovo. Potom vlastně Honza mi zakazoval, ale tož teda od začátku. Když se narodil vlastně Tadeášek, prostě si nepřál, aby sem navštěvovala svoji rodinu. V životě tam se mnou nebyl, v životě prostě tam nechtěl jet, tak jsem mu to nějak jako že tolerovala. Říkám: Dobře, tak jako... Jezdila jsem sama, teda, s těma dětma, nebo tehda jenom s Tadeáškem. Za tátou, za babičkou. Za jeho matkou. Vlastně od táty. Jako v podstatě určitý čas nás vychovávali, určitý čas prostě se o nás starali, i když to teda jako... Já už to teďka třeba chápu, jako to děcko jsem to nechápala, že prostě ten taťka začal pít. Přece jenom mu zůstaly prostě na krku tři děti, byl na ně sám. Babička měla problémy s nohama, ta měla klouby věčně na operaci s kloubama, takže prostě ta mu nemohla nějak pomoci, jako teda i když se snažila mu pomoci, nebo jako pomáhala mu, že? Ale ten taťka to prostě nezvládal. Začal prostě pít. A my už potom ze začátku to bylo dobré, ze začátku nám nachystal oblečení do školy, nachystal nám svačinu, jenomže potom jsme třeba přišli ze školy a nemohli jsme se dozvonit domů. Prostě

taťka opilý, spal tam někde, prostě nevnímal. Takže občas prostě to bylo takové, že jsme seděli na schodech před barákem, brečeli jsme prostě, nevěděli jsme, kam máme jít, co máme dělat, měli jsme hlad. Samozřejmě šli jsme třeba do obchodu. Ukradli jsme si něco. Takže tak to prostě začalo. Jenomže potom jsme byli odsouzeni jakoby ve škole. Děcka se nám začaly smát, prostě. Chodili jsme třeba špinaví do školy, neměli jsme svačinu, neměli jsme učení, neměli jsme prostě úkoly udělané, nic. No takže potom prostě jsem se naštvála a začala jsem se chovat, jak jsem se začala chovat. Tak pak jsme začali, pak nás teda sebrali, nebo sociálka nás sebrala. Nahlásili nás sousedi a škola na sociálku. Honza na mě hrozně žártil. Takže prostě mu vadilo, když jsem chodila plavat, když jsem chodila s kamarádkou na brusle, když jsem prostě začala já nevím, běhat. A přitom vždycky jsem chodila s kamarádkama. Ne prostě s chlapama, ale s kamarádkama, v životě jsem ho nepodvedla, ani jsem to jako nějak neměla jako v plánu, nebo jako ani by mě to asi nenapadlo. Hlavně jsem byla vytížená fyzicky i psychicky, prostě vytížená opravdu, z práce do školy, ze školy do práce a potom ještě teda sportovní aktivita, že? Takže já jsem byla opravdu vyčerpaná. No tak a začali samozřejmě hádky, teď začali hádky, když jsem měla jet k našim. Tak to bylo pokaždé jako prostě, jo? To byla katastrofa... Já jsem vlastně, když se Tadeášek narodil, tak jsem první půlrok jezdila k našim, nebo první rok... A pak jsem rok, abych měla prostě klid a aby a aby to prostě fungovalo, tak jak on chtěl, tak já jsem přestala k našim jezdit. Prostě můj táta rok nevidal svého vnuka. Tak to bylo takové, tak se to prostě na rok utlo a pak jsem se naštvála a začala jsem tam jezdit znovu. Říkám: Tam prostě není důvod, taťka prostě přestal pít, snažil se prostě kvůli tomu klukovi, měl ho rád, jo? A neviděla jsem prostě důvod, proč bych to měla dělat. Neměl rád ani mé bráchy. Nereagoval, jako on celkově moji rodinu tak nějak zavrhl jako. Ale jako nevím proč, protože on, on tam byl asi třikrát v životě a prostě hned je zavrhl. Ale tam přitom, jako on prostě ten člověk nevidí do minulosti, neví proč to tak bylo, jak to bylo, jo celkově... Prostě to neví nikdo jako, jo? Aj třeba kurátorka se to z nás snažila vypáčit, jenomže jako děcko jí to neřekneš. To vidím prostě zpětně, že jako děcko jsem reagovala úplně jinak, hm, vidím to na svých dětech, že reagují úplně jinak jako děti, než jako když potom si starší, že? Takže to bylo takové, že prostě, jo? Tak jsme to nějak odkývali, jo? Ale prostě... Nebo, nebo hlavně tam šlo vidět to, že oni se s tebou nebavili tak jako jak prostě by to mělo být. Jo? Že prostě, jo, jsi hajzl, děláš bordel, prostě nechodíš do školy a prostě... Tak jedeš na druhou kolej, že? Ale proč to to dítě dělá? To už je ta druhá stránka prostě, o kterou se oni vlastně v podstatě vůbec nezajímali. Oni prostě tam někde sepsali nějaký protokol, udělali si svoji práci a tím to to pro ně haslo. To samé v děcáku, že? Prostě jako, viz Marková, že? To jako... Žádná domluva, žádné prostě nějaké řeči, prostě toto bude, tak to bude takto, a toto budeš dělat. A prostě hotovo. Ale jako když ten děcák má vlastně nahradit rodinu,

jo? Ale neměla jsem ten pocit, že by tu rodinu někomu nahrazoval. Jako bylo tam pár vychovatelů. Třeba Adámek byl dobrý, že? Ty si byla v pohodě, v pohodě byla... Hm, já už si všechny nevybavím, ty jo. Já jsem normálně zjistila, že Sebastiánka ve školce má, ta taky dělala myslím v Liptále v děcáku, myslím Baletková?

P: Ano Jana Baletková.

Mo: Baletková má teďka mojeho syna ve školce.

P: Moc ji pozdravuj.

Mo: Ta byla třeba taky v pohodě, že? Jako bylo tam pár lidí, to samé v té škole, nebo... Jo? Je to o lidech, ale proč tu práci dělají lidi, kteří na to nemají? Nemají na to srdce, nemají na to prostě ten cit. No prostě ti lidi tam jdou za účelem těch peněz, za účelem prostě toho, že prostě si tam něco oddělají, dostanou za to peníze. Ale měli by to brát prostě jako poslání. Oni mají těm dětem prostě pomoci, aby to to, aby oni vyšli, aby z nich byly slušní lidi. Z děcáku mám špatný pocit. Jako za prvé, že mě nic nenaučili, za druhé ukázali mi prostě, jak se chovat nemám, než mám. Vnímám ten život úplně jinak, prostě jo? Cítím prostě s těma dětma, já jsem vždycky chtěla dělat s dětma, prostě bavila mě psychologie, bavila mě pedagogika ve škole a asi tím, že jsem si to sama prožila, tak prostě bych nechtěla, aby to prožívaly ty druhé děti. Jo? Prostě teď se rozvádím a vidím, prostě co to dělá s těma dětma. Jo? Jako vím prostě, že není to v pohodě. Ale tam jako byl problém v podstatě od té doby, co přišel o tu práci, takže v podstatě od začátku, akorát se to prostě stupňovalo. Ze začátku se to dalo vydržet, nebo se to tak nějak prostě látalo. Ale postupem času, prostě jsem zjistila, že to nemá žádný smysl. Že prostě, proč bych jako jednu hrůzu zažívala v dětství, proč bych měla zažívat druhou. Jako on mě už potom začal i fyzicky napadat i psychicky. On mi věčně vyčítal prostě mojí minulost, vyčítal mi, hm, to, že prostě nemám rodinu, nemám kam jít. Ale dělal ze mě prostě, že nejsem schopná, jo? Že prostě se nezačlením... Prostě snižoval mi sebevědomí. Já už jsem prostě postupem času prostě začala tomu aj věřit. Občas. Jako ne všemu, ale že už prostě on, že prostě je to moje chyba všechno, že prostě já za to můžu, že já se vlastně neumím chovat, že já pocházím z tama a z tama. Že já jsem prostě neměla rodinu, on měl prostě rodinu, a takové, jo? Jako já jsem probrečela noci, říkám, já jsem hubla, hubla, hubla, já jsem nebyla schopná nic pojest, ze mě to šlo hned ven. Jako já jsem třeba aj z práce, z tadyma už, to už byla poslední tečka. Já už jsem se prostě vracela domů tím stylem, že po té cestě mě chytil průjem. Já jsem prostě přijela dom, a dvě hodiny jsem strávila na záchodě. Já jsem se teda snažila celou dobu tahat ho jinam. Říkám: Pojďme prostě žít jako normální lidi, jako normální rodina, pojďme normálně fungovat, říkám. A on se mě furt

snažil přesvědčovat, že nejsem schopná, jo? Že prostě jsem to nikdy nezažila, tak prostě nejsem schopná se starat, jako, jo? Přitom měl denně navařené, měl uklizené, měl vyžehlené, měl prostě, měl všechno, měl servis. Prostě jsem byla jak služka jako. Jakmile jsem raz něco neudělala, to byla taková hrůze, že jako to... Tak potom prostě to postupem bylo čím dál horší a horší samozřejmě, protože já... Ze mě dělal čím dál větší a větší služku. Říkám, já už jsem měla potom tři práce, jsem dělala třeba šestnáctky denně a o víkendu jsem šla do třetí práce. Jeden den v měsíci volnej. Já jsem řekla a dost, přišla jsem za ním, že se chci rozvést a on vzápětí na to na mě poslal sociální pracovníci. Poslal ji vlastně na mě, ale s tím, že jako žili jsme tam vlastně oba dva, takže v podstatě ju poslal i sám na sebe, že? Jako jo, já jsem v té době vlastně, jenomže já jsem a ta sociálka to okamžitě pochopila, jo? Protože já jsem opravdu byla v práci, přišla jsem z práce, teprve pak jsem navařila, uklidila, prostě aby měli na druhý den, co jest, a nachystala jsem mu veškeré oblečení pro děti, veškeré svačiny, snídaně, přesně jsem mu řekla, co má dělat. Takže sociálka přišla, když já jsem byla zrovna doma a chystala jsem se na odpolední. Takže ona přišla prostě dopoledne v tom největším bordelu, kdy já jsem vlastně navařila, takže jsem měla ještě nádobí neumyté, jo? Samozřejmě děcka roztahané hračky, ale já jsem byla zrovna se Sebíkem venku na pískovišti. Takže jsem se jí to snažila vysvětlit tak, že když jsem dopoledne doma a vím, že jdu prostě do noci do práce potom, že se snažím prostě věnovat těm dětem, a ne úklidu. Nebo prostě abych prostě dřela od rána do večera doma a pak šla ještě do práce. Od té doby se to táhne, měli jsme, máme vlastně za sebou dva soudy ohledně dětí a čekáme na třetí, no. On je chce výhradně do své péče, výhradně tvrdí, že nejsem schopná pracovat, že nejsem schopná se o děti postarat. Tu kamennou prodejnu, ta je teďka zrušená, ale já jsem ju zrušila v podstatě s tím narozením Sebíka. Že pak tam byl vlastně chlap, ale já už jsem se nestarala, že už jsem tam prostě nechodila, a i když jsem to teda všechno chystala doma, prala, žehlila, cenila prostě, dávala kódy na zboží, jo? Navěsila jsem mu to na věšáky a on si to pak už jenom pověsil v bazaru. Ještě jsem mu to tam aj dovezla. On to měl přímo jako jo? Komfort. Takže prodejnu jsem už zrušila a on si přepsal číslo účtu a bere rodičovský příspěvek místo mě. Takže prostě, já jsem se sebrala a šla. A našla jsem si byt, sama, všechno sama prostě. Jako zařídila jsem si byt, zařídila jsem si prostě práci, mám auto, takže jako auto jsem si taky pořídila sama, všechno z vydělaných peněz. Jako makala jsem. Ale stálo to za, protože víš co? Já jsem začala makat, až jsem věděla, že víš, co. On mě totiž to držel pod palcem, on mě řekl jasně, na rovinu, ty prostě nemáš kam jít, on přesně věděl, co na mě platí a co je pravda, že? Já nemám kam jít prostě, táta ti v životě nepomůže, jo? Nemáš prostě nikoho, nemáš nic, nemáš kam jít, nemáš peníze, nemáš nic. Jo? Takže říkal, že jasně mi sebere děcka, prostě mě psychicky vydíral. Jo? Takže já jsem prostě začla chodit do práce, měla jsem tři práce, vydělala

jsem pětaticet tisíc měsíčně, což on vůbec nevěděl, jo? Ten si myslel, že mám nějakých pět šest tisíc a čau, jo? A já jsem prostě začala skládat. Jo? Prostě jsem začala skládat peníze a věděla jsem, že jinak, že jinak to prostě, že jinak to nepude, že? Takže jsem si prostě našetřila peníze, koupila jsem si první auto, začala jsem jezdit autem, jakože do práce, z práce, pak jsem si teda začala hledat byt, věděla jsem prostě, že poskládám kauci, že? My jsme měli, já, když se syn narodil, ten starší syn narodil, tak jsem mu založila stavební spoření. V životě naňho nedal ani korunu, jo? Pořád jsem mu tam posílala peníze jenom já. A teďka po šesti letech, protože už vlastně syn už měl šest, takže už to jakože jsme podali výpovědní lhůtu, nebo podali jsme výpověď na to stavební spoření, jenomže tím, jak se dozvěděl, že teda mám chlapa a že se chci odstěhovat a že už to teda konečně tentokrát myslím vážně, protože já už jsem odcházela několikrát a vždycky jsem to nakonec nějak prostě zalepila... Hm, tentokrát, když zjistil teda, že to opravdu myslím vážně a že opravdu ten byt hledám a že ten byt už je v jednání, tak prostě šel a stáhl výpovědní lhůtu ne ten, stáhl výpověď na to stavební spoření. Takže syn si ho vybere až v osmnácti. To mi udělal naschvál, před, okamžitě si přepsal číslo účtu na rodičovský příspěvek, protože on je vedený na rodičovském příspěvku jako papírově, ale to byla moje dobrá vůle. Aby neplatil sociální, zdravotní.

P: Moni a obohatily tě alespoň kurzy, které vás připravovaly do života?

Mo: Jako jo, jo, životopisy se psaly a takové, ale to spíš byly takové věci, které asi jsem brala logicky, že bych je zvládla i bez toho kurzu. Já jsem prostě ve škole neměla problém. Mě to stačilo říct jednou a už jsem věděla. Kdežto prostě ty děti tam některé, jako víš, jak to tam bylo v tom děcáku, že tam ty děti byly většinou na tom, prostě buď byly postiženější. Monča malá, že? Ta prostě ani teď ještě asi nefunguje. Ale myslím si, že těch dětí tam bylo takových víc prostě. Že opravdu nezvládaly základní školu vůbec, jo? Jakoby určitě, pro určitý počet dětí v tom dětském domově je ten kurz dobrý. Jako, jako bylo to dobré, jo? Byla tam větší volnost, byla tam větší jako pohoda, že? Byly tam prostě, poznaly jsme tam jiné děti. Jiné děti prostě, z jiných dětských domovů, jo? Jako bylo to fajn. Ale co se týče vyloženě toho učení, nebo toho učiva, tak si prostě myslím, že... Jako to byly věci prostě, které bych zvládla asi jakoby sama. Jako napsat životopis, nebo napsat prostě nějakou složenku, nebo já nevím.

P: A dětský domov hodnotíš jak?

Mo: Jako děcák hodnotím tak, že měla jsem kde spát, měla jsem kde být, měla jsem jídlo, měla jsem teplo, ale jako po té rodinné stránce... Mi to nedalo vůbec nic.

P: Dám Ti teď přečíst to, co jsi mi poskytla do mé bakalářské práce před sedmi lety.

Mo: Ty jo, já si to pamatuju. Jo, to jsem přesně já... Jo jako mě máma chyběla prostě strašně, a chybí aj teď jako, jo? Že prostě jsou někdy věci, které neřekneš jakoby nikomu jinému jenom té mamě, že? A když ju nemáš, tak prostě, nemáš...

Dlouhé mlčení, lítost nad absencí matky (slzy).

P: Jsi statečná, že jsi to v životě všechno tak skvěle zvládla. Co si myslíš o tom, co jsi mi poskytla do bakalářské práce? Splnilo se ti něco?

Mo: Jo, ale jako když to tak vezmu, tak vlastně spoustu věcí z toho jsem jakoby dokázala, jo? Jen ta škola teda padla. Jako už tehdy jsem vlastně věděla, co chci a šla jsem si za tím, že? Snažím opravdu prostě dělat věci tak, abych nebyla nikdy na nikom závislá, jo? Aj když prostě někoho mám, tak prostě ne, on mi třeba nabízí, jo? Že mi pomůže s bytem. A já říkám: Nechci, dokud prostě su, můžu, tak prostě, já si na to vydělám, já prostě puđu na tři hodiny denně na přesčas a vím, že to prostě utáhnu sama. Jo a taky se mi splnilo to zvířátko. Mám doma čivavu Kurušku. A vlastně s manželem jsme měli morčata a slepice.

P: Moni a poslední otázka. Měla jsi nějaké problémy po odchodu z ústavní péče? Jsou tím myšleny problémy jako závislosti, bydlení, půjčky, apod.

Mo: No jsem jen teda závislá na cigaretách a sem tam si i něco vypiju, ale jen normálně jako ostatní. Jinak drogy teď nee. To jsem spíš zkoušela ještě v děcáku a ve výchovněku. Nějakou marihuanu a tak. Jinak půjčku jsem si nebrala. Na všechno jsem si vždycky dokázala vydělat. Problémy mám jen s bývalým chlapem jinak žádné.

P: Děkuju

Rozhovor Nikol (22 let)

P: Můžeš Nikol povídat, jak u Tebe probíhalo období odchodu z DD a co bylo pak.

N: Tak z děcáku jsem odešla, když mi bylo v červnu 18 let a to už jsem teda byla i těhotná. Školu jsem nedodělala, protože mi nechtěli dát individuální plán kvůli těhotenství. Tak jsem ukončila školu i pobyt na DD. Nebo spíš z děcáku jsem musela odejít, protože už i bylo 18 let a nestudovala jsem. Dostala jsem jenom myslím 15 000 korun do začátku. Dostala jsem to v hotovosti a vlastně i ještě nějaké věci, které jsem si průběžně přála na vánoce, narozeniny a od sponzorů. Různé věci do domácnosti a taky oblečení a tak. Šla jsem vlastně ke svému příteli Petrovi, který s tím počítal a už měl najitý pro nás podnájem. Oni v děcáku mi právě nabídli, že já bych, jestli bych chodila do té školy, poslední rok, tak mi nabídli, že bych vlastně zůstala v děcáku i s malou po porodu. Než bych si dodělala tu školu ve Zlíně. Ze začátku jsem teda chtěla zůstat na tom děcáku a dodělat si školu i s malou, ale to se Petrovi nelíbilo, že by malou neviděl. Teda jen třeba o víkendu. No i mě to potom přišlo lepší, že budeme jako rodina, že by jinak malá asi nevěděla pak, kdo je její máma, když by furt hlídal vlastně někdo jiný a já chodila do školy, že by to možná i bylo takové. Tak jsme teda šli do bytu na Trávníkách, a když jsem čekala druhé Matesa, tak jsme se stěhovali na Rybníky, a pak tady. Malá má vlastně už čtyři roky a Mates se narodil, když bylo malé dva roky a dva měsíce. Oba dva byli neplánovaní (smích). Petr pracuje ve Voku a na balírně, balič no, to je, to se tam dělají součástky do aut. On mě požádal o ruku ještě dřív, než jsem byla těhotná, no myslím v sedmnácti a svatba byla pak v devatenácti, když jsem měla já devatenáct. To měla malá 8 měsíců. Když jsem čekala malou, tak jsem měla strašné to, strašně strach no, že to nezvládnou, že je mi teprve osmnáct, jako žádné dítě, že jsem měla z toho strašné deprese. Pak jak se narodila, tak se mi zdály samé sny, že mi spadla z postele, protože nechtěla v postýlce, že se praštila o peřinák a že mi umřela, to bylo šílené. Fakt já jsem od té doby, co se narodila, tak asi půl roku, to tak dlouho trvalo. Já jsem potom, malá měla jenom horečku a já jsem šilela, Petr byl z toho na větvi úplně.

P: A jeho rodiče tě přijali v pohodě?

N: No když jsem čekala malú, tak to jeho mamka nesnesla, ona chtěla furt, ať jdu na potrat, tak tam byli trošku také neshody, ale potom jak jsem porodila, tak brečela a děkovala samozřejmě, že je babička, že má vnučku a jó a už v pohodě jako to.

P: Petr má jen maminku?

N: On má i tatku, ale nestýká se s ním. Ale jeho mamka hlídá, když potřebujeme. Zrovna včera tu byla. Říkala: Mně se tak nechce odcházet od těch dětí. Naštěstí bydlí tady kousek na Sichrově. Vlastně hned tady v těch prvních panelákových.

P: A pomohla vám, když jste potřebovali?

N: Jo, jo, třeba když jsme nevycházeli s penězi, nebo něco, tak jo. Ona se vždycky ptá: Potřebujete, máte něco? Nepotřebujete něco koupit? Říkám: Ne, ne, ne, a ona vždycky kolikrát přijde a vždycky donese tašku s nákupem. A já říkám, ale však my jsme už v obchodě byli a ještě aj s tebou. Takže když jdeme do obchodu, tak vezmeme aj ju, že chce též.

P: Měla jsi nějakou práci nebo brigádu?

N: Ale u malé to nešlo, protože ona byla strašně závislá na mě, ona řvala jak tur, ale třeba teď u malého chodím na brigády, že chodím tam, kde pracuje Petr, tak vždycky o víkendech. Někdy i přes týden, když má třeba volno, nebo to, takže to jsem už musela, jinak bych se zbláznila (smích). Můžu si za rok oddělat 300 hodin. Já to беру jako relax, jako odpočinek, on říká, že už jsem doma dlouho. Už se do práce těším, už jsem doma dlouho a je mi jedno kam půjdu pracovat, hlavně že budu mít na chvíli klid.

P: Máš v plánu si dodělat školu?

N: Nevím, já nevím, jestli by to šlo... Já si myslím, že by to ani dálkově nešlo, že bych... Víte co, já jsem se na tu školu ptala, já jsem si ji chtěla dodělat, s tím, ale že bych si ji udělala tady na Vsetíně, v tom, tady jak je... Jak je na Trávníkách, tam je též obchodka. Tak tam, jenomže oni říkali, že si tu školu musím dodělat vlastně ten rok, kdy jsem chodila. A když mi nechtěli udělat ani ten individuální plán, tak si myslím, že by mi to neudělali ani dálkově. Ještě mi to tenkrát zařizovala, nebo se mě na to to, Štajnerová, s tou školou (sociální pracovnice). Že jsem chtěla aspoň tady, že bych to měla hned více méně u baráku, když už jsem bydlela na Trávníkách. A nešlo to. Je to škoda, ale je fakt, že jsem s mojím probírali, že bych mohla dělat školu noční, noční školu, jakože úplně od začátku, tady u parku, ty jo, teď nevím, co je to za školu. Ten park, jak je ten most a hned vedle se udělalo to nové koupaliště tady. Nevím teďka, jak se jmenuje ta škola. Však můj za chvíli přijde. No úplně od začátku, ale ještě nevím, ještě uvidíme, jak to všechno bude, no.

P: Po odchodu z DD jsi šla na pracovní úřad?

N: No, ale když jsem odešla z toho děcáku, vlastně, tak jsem se měla jít nahlásit na pracák, protože mi bylo osmnáct a nepracovala jsem, jenomže jsem nemohla tady, protože jsem tady

neměla trvalé bydliště, takže jsem musela tam, kde bydlím a to je v Kopřivnici. Takže jsem těhotná jezdila tam, a když jsme se ptali, jestli to nějak jde, jakože abych nemusela těhotná jezdit tam, protože jsem v pět ráno vstávala, abych prostě tam dojela, tak mi řekli, že to musím mít trvalé bydliště, no a potom, potom se to vlastně udělalo tak, že tchyně, od Petra mamka nahlásila k ní na byt, že to, ať to... No a potom jsem už chodila normálně tady na Vsetín, ale bylo to jako ze začátku těžké, že jsem vůbec nevěděla, kam mám jít, co mám říct. Že jsem vlastně do toho přišla jak slepý k houslím.

P: Nedostala jsi nějaké informace od paní sociální z DD?

N: Ona mi akorát vlastně dala ty peníze, vlastně papíry, a ani mi neřekla, vlastně že si musím udělat nový rodný list, že to byla jenom kopie. Tož jak jsem přišla na ten pracák, tak to mi řekli, že to je vlastně neplatný list. Ona mi vlastně akorát řekla, že se musím nahlásit na ten pracák, že sú těhotná, že aby mi někdo platil pojištění a to.

P: Co tvá biologická rodina?

N: Nestýkáme se, akorát se sestrou, která je starší a s bráchou, jenže ségra se teď odstěhovala, je to dva roky do Francie, ale byla tu o prázdninách, na čtrnáct dní. Když jsem byla v děčáku, tak si mě občas ségra brávala domů. Tatku třeba vůbec neznám. Mamku jsem viděla... Kdy to, ještě dva roky zpátky, než mi brácha volal, že teda, že má rakovinu a že umírá, tak jsem se slitovala a jela za ní, no. Ale přežila to. Byla na operaci, na chemoterapii a teďka pije dál, takže, tak to je. Aj fotky jsem jí donesla, když už jsem se teda smílovala a nic. Chvilu volávala, vždycky jak se mám. Jednou přijela. To jsme bydleli ještě na těch Rybníkách, tak jednou přijela. Dovezla malé kočárek a kokina, no to jsem hleděla. Ale bylo to jenom raz. Pak mi volala na narozky a teď nevím, asi mi bylo dvacet. Jsem si teda naivně myslela, že mi chce popřát, tak mě poslala dopis. A od té doby nevím, no. Od té doby jsem jí radši nekontaktovala, nic. Vždycky se jenom zeptám bráchy, co mamka, jestli žije. Brácha ji totiž hrozně miluje. Jakože nato, že měla čtyři děti a nepostarala se ani o jedno, tak celkem koukám, no, že brácha na ní nedá dopustit.

P: Čtyři děti?

N: Je ještě jeden brácha, ale všichni máme jiného otce. Příští rok se chystám bez dětí sama jet za ségrou do Francie.

P: Jak jsou staří Tví sourozenci?

N: Ségra má třicet pět roků a Kája má třicet jedna, já sú nejmladší, pak ten druhej brácha ten má dvacet čtyři a mě je dvacet dva. Ségra už má dvě děti.

P: Ona se úplně přestěhovala do Francie?

N: Hm, ona tam začala chodit do školy. Ona chtěla prvně, ale tím, že neumí francouzsky, tak prvně musí chodit do školy a děcka tam chodí do školy. Že jsou tam normálně nahlášení. A děcka spokojeni, francouzštinu se naučili celkem rychle, jakože neumí všechno, ale dorozumí se. Nadšení. Říkali, že už by se nevrátili sem. Ségra si našla přítele, on je normálně odtud, jakože bydlel ve Vsetíně a on už žije asi deset let. Ona měla též takové, ona měla manžela a on začal též pít a tak se rozvedla a pak si našla toho přítele a pak se za ním odstěhovala.

P: Jaký byl tvůj začátek v samostatném životě?

N: To jsme vycházeli skoro na korunu, že jsme si třeba nemohli dovolit nic víc, ale zase nám tak jakože nic nějak nechybělo. Tak já jsem měla postýlku od ségry půjčenú, oblečky jsem dostala ještě na praxi, jakože mám nějaké. Mamka vlastně nám do začátku pomáhala, že nám jakože nakoupila vždycky, jakože mouku, cukr a takové, koření a takové.

P: Zažila jsi nějaké starosti a problémy po odchodu z DD? Mám na mysli například zadlužení, půjčky, závislosti, apod.

N: Hm, my jsme si vzali hypotéku, vlastně ten byt stál osm set padesát a my jsme si vzali hypotéku milión sto. Ale zatím to v pohodě zvládáme splácát. Můj chodí do práce a vydělává, tak je to dobré. Jinak co se týče závislostí tak jen cigarety kůříme oba dva. Jinak mě nic nenapadá.

P: Jak teď zpětně vnímáš dětský domov? Myslíš, že tě dostatečně připravil na samostatný život?

N: Ráda na děcák vzpomínám. Víím, že mě to tam občas štvalo, ale teď víím, že jsme se tam měli dobře. Měli jsme všechno, co jsme potřebovali. Byli jsme úplně zajištěni a nemuseli se o nic starat. Teď si musím všechno zařizovat sama. A to je někdy těžké. A určitě aj nějaké věci jsem se tam naučila. Tak jsme se starali o svoje věci a učili se práce a žehlit a vařit a takové ty domácí práce.

P: Vzpomínáš si na kurzy, které jsi absolvovala a které tě připravovaly na samostatný život? Byly ti tyto kurzy přínosem?

N: Určitě jo. Bylo dobré, že jsme si mohli věci vyzkoušet nanečisto. Třeba jak to bude na pracovním úřadě nebo u pracovního pohovoru. Jak se chovat a jak komunikovat. A taky jak jsme probírali ty půjčky a lichvy. To bylo zajímavé.

P: Jsi v kontaktu s někým s dětského domova?

N: Byla jsem tam jednou na besídce, vánoční, ale to jsem měla jenom malou ještě. Já jsem tam chtěla jet i minulý rok, když jsem čekala Matese, jenže já jsem byla v té nemocnici vlastně, ty tři měsíce vlastně. A potom malý jak se narodil, on byl furt nemocný, tři měsíce vkuse kašlal. On tři měsíce furt kašlal, furt antibiotika, furt byl nemocný, furt nějaké záněty nebo něco, takže pak už jsem tam vlastně nebyla. Jinak se potkávám s tetou Evou, chodíme na kafičko. Ona nám byla vlastně i za svědka. A druhá teta Eva mě vedla k oltáři. (obě tyto tety Evy měla Nikol ve skupince na DD) Jinak z děcek jsem se potkala jen s Pavlou a Zuzkou. Pavla už má miminko a Zuzka čeká už třetí.

P: Poslední otázka Niki. Když si přečteš rozhovor, který jsme spolu dělaly do bakalářské práce, splnily se ti Tvé přání a sny?

N: No moc se mi to nevyplnilo. Vlastně mi to překazilo těhotenství. Chtěla jsem hlavně dodělat školu a to se mi nepodařilo. Ale zase mám dvě zdravé děcka a za ně jsem moc ráda. No taky jsem chtěla barák se zahradou a to se mi ještě taky nesplnilo a teď to asi už ani moc nechci. Stačí mi byt, co máme.

P: Děkuji Nikol.

Rozhovor Radim (27 let)

P: Nahrávání spuštěno a můžeš volně povídat, co tě napadne o odchodu z DD Liptál a Tvém samostatném životě.

R: Já, který tak nerad mluvím (smích). No tak dodělal jsem školu zámečnicka v Kelči. Dodělal jsem školu, jo, pak jsem ještě zůstal, myslím v Liptále přes prázdniny mě tam nechali. Já jsem chtěl zůstat. To mi bylo 19 let. Já jsem měl o rok odklad, takže jsem skončil školu v devatenácti, no a zůstal jsem na děcáku myslím, do těch prázdnin, to jsem měl i sehnanou práci, že jsem měl domluvené, že od 1. září nastupuju. Já jsem měl nárok na prázdniny, že jo? Poslední ještě. Tak jsem ukončil, pak jsem nastoupil tady v Chabrově.

P: A tuhle práci sis sehnal sám?

R: Mamka mi to sehnala přes známého. Jsem dělal ve slévárnách, tam jsem dělal, já nevím, rok, asi, zhruba. A to jsem dostal nabídku, taky v těch slévárnách, ale zase na jinou pozici, na svářeče, tam jsem taky dělal myslím dva roky a pak jsem potkal přítelkyni, s tou jsem žil. A její táta dělal ve stavební firmě, takže ten mě zas přetáhl k němu, takže jsem, byl jsem zas tam, ve stavební firmě. No a pak vlastně, švagr, to samý, to bylo úplně to samý, ten dělal taky to samý, ve stavební firmě, tak mě přetáhl k němu, do stavební firmy, to zase jsem šel tam. No, a pak vlastně teď už čtyři roky dělám už v té Zelandii. Tam zas dělal Paťa (bratr), dělat začal, mamka mu to tam domluvila, to bylo ve Vojicích, kde jsme tam bydleli a pak že dá o mně vědět, že hledají nějakýho skladníka, takže dal mně vědět, jestli za ním pudu. Tak jsem tam šel a teď už jsem tam čtvrtým rokem. Tam jsem potkal, jak jsem říkal Marťu, nebo ona mě. My jsme se asi, se vlastně známe od dětství spolu, ale já si ji vůbec nějak nepamatuju.

P: Při odchodu z DD jsi dostal nějakou finanční částku nebo něco do začátku samostatného života?

R: Patnáct tisíc do života. Ale to mi poslali asi až za rok. Prostě se mi po roce ozvala paní sociální z děcáku a ptala se mě, jestli jsem dostal těch 15 000 Kč. No a já na to že ne, tak mi to poslala na účet. Já jsem vlastně šel zpět k máti. Mohl jsem jít do Domu na půli cesty, který byl na Vsetíně, ale tam já jsem nechtěl.

P: Proč?

R: Nechtěl jsem jít na Vsetín, protože tady mám celou rodinu kámoše a všecko, tak jsem chtěl se vrátit. Aj práci jsem měl sehnanou všecko, jako takhle, tak jsem, šel jsem... No a doma to růžový moc nebylo s máti, ona prostě pořád pila, nebo pije, tak kvůli tomu jsme aj odešli, že jo, od ni. Tak jsem takhle putoval, vždycky jsem šel bydlet u jedné přítelkyně, u rodičů, že jo... Tam jsem se odstěhoval, že jo. Jsme se zas rozešli, takže jsem se vrátil dom a už pak jsem myslím potkal Mart'u a pak to samý. Jsem bydlel pak u nich.

P: A co zbytek Tvé nejbližší rodiny?

R: No otec, tak ten vůbec, on bydlí v té samé dědině, ve Vojicích, tady kousek. Na fotbaly chodí všechno, tak ahoj, ale to je tak jediný, co si řeknem. Jinak nic. To vůbec. V životě mi nedal ani čokoládu, nic. To jako vůbec. No a pak mám starší ségru a bráchu a mladšího bráchu, který byl se mnou v děcáku. Ségra už má dvě děti dospělé oba dva. A bydlí taky ve Vojicích a brácha tomu je čtyřicet. On je furt u máti ve Vojicích. On je takovej, no, opilec a hulí trávu. No a já s mladším bráchu jsme byli v děcáku a teď máme přítelkyně, které jsou ségry taky (smích). Páťa vlastně koupil ten byt se Zdeňkou, její maminka má nějakou známou v bance, tak jim domluvila hypotéku, že se vyprodávali byty, tak si vzali hypotéku a odstěhovali se tam se Zdeňkou, pospravovali si to tam trochu. Můžeme se tam jet podívat pak, když budeš chtět. Můžeme se jet podívat.

P: Děkuju, ráda pojedu. A Patrik byl ještě jak dlouho v DD po tvém odchodu?

R: Dva roky. Dva roky no.

P: Potkaly tě po opuštění DD nějaké problémy či starosti?

R: Hmmm... Kamarád mě požádal, jestli bych mu neručil na střechu, že jo? Tak jsem říkal, že jo, proč ne? Se dušoval, že jak to bude platit, že jo? Já jsem mu byl akorát podepsat, že jsem ručitel, že kdyby to nesplácel, takže já budu za něho, že se mi ozvou, že já za něho dva, tři splátky, nebo čtyři, dám, víš? Kdyby došlo do situace, že přijde o práci, nebo něco. Nebo nějaký úraz. No, já jsem se po roce dozvěděl, páč mi zastavili konto, že vlastně on to neplatí, že tam naskákali neskutečné penále, úroky. Zkoušel jsem se bránit a oni říkali, že vůbec, že nemám šanci tady v tom. Že prostě oni mají čtyři exekučky, peníze jsou těm exekučkám, a pak jestli já až někdy to splatím, nebo to někdo splatí za mě a pak po něm můžu vymáhat, na něho podat trestní oznámení o nedovolené obohacování, nebo něco takovýho, ale oni říkají, že má tolik exekuček a všeho, že já ty peníze stejně nikdy neuvidím. To je pasé. Já jsem se akorát s tím smířil, jako vždycky, když mi dojde výplata, na konci měsíce vidím, kolik mi tam zůstane,

vždycky jenom říkám, já jsem ale vůl. No ale tak... A jsme šli do té insolvence, no. A teď vlastně, tu platíme od června, od července. No čekám dva roky, než se to splatí a začnu od nuly, no. To moje ségra kdysi udělala to samý. Já nevím, asi třeba před dvaceti rokama, na video, nebo něco, kámošovi. A to samý udělal, to samý, taky naplatil. Musela zaplatit za něho peníze. A víš co, já tam dojedu a střecha není udělaná, že jo. Takže nevím, jestli ty prachy měli na další půjčku, aby platili, nebo něco. Nebo já nevím.

P: A s mamkou jsi v kontaktu?

R: Jo, jako jo, ale nějak moc... Mart'a, ona se s Mart'ou, Mart'a ju moc nemusí a je taková...

M: ... teď si chce hrát na hroznou matku, prostě já nechápu, jak někdo může něco takového udělat.

R: Ale víš co, je to těžký.

M: Ale to je neodpuštělný. Jako já, kdyby to udělala moje matka, tak ji to nikdy neodpuštím.

R: Ale víš co, ona to má těžký, ona je...

M: ...Aspoň kdyby se snažila, žít jako normální člověk, ale...

P: No a neměla tendence třeba ti nějak pomoci?

R: Máti? Nee, ta naopak, ještě mi brala, když jsem měl výplatu v peněžence a nechal jsem tam prachy, tak mi je vzali a ještě to svalovali jeden na druhýho, že to nevzali. Jako matka a ten starší brácha, co žije s ní. Prostě aby měla na chlast, přitom ona vlastně, ona má důchod a ještě si přivydělává na vrátnici, za to by si mohla žít jak prostě normální člověk. Jako prase v žitě.

M: Ona sice jako řekne, že nepije, já to kolikrát na ni nepoznám ale...

R: Já to na ni poznám, každou decku. Každou.

M: I kdyby si lízla piva, tak prostě Radim to na ní hned pozná, já ne, no.

R: A ještě ti začíná lhát do očí, že nepila, no prostě, no. To je nejhorší. Já se furt akorát dožeru, naštvu, ona se diví, že pak su nasranej, že tam potom ani nechcu jezdit. A proto ani nepiju, že? Nic. Přestal jsem úplně. Když jsem chlastal, tak ani nevím, jak to dopadlo.

M: Tak přestal si, vždyť ty si nikdy nepil.

R: Tak někdy jo, jako, ale přestal jsem úplně, pivo jsem pil, nebo tak, víš co. Ale takhle už nepiju vůbec.

P: Když jsi odcházel z DD, měl jsi něco do začátku samostatného bydlení a života?

R: Ne, my jsme... No jo, nějaký nádobí, nějaké povlečení, sušák myslím, že jsem dostal, žehličku... Žehličku ani nevím, kde je. Jo. Tu má Paťa. Ale stejně za ty peníze, co jsem dostal, jsem to utratil za oblečení, nebo za nic, prostě úplně za kraviny, no.

M: Tak on měl hlavně tu ségru, že jo? Takže kdyby něco, tak já myslím, že ta Renata, ona by se zase jako o něj... A jako víš, co teda? Vlastně Radim a Patrik mají jednoho otce a vlastně ta ségra s bráchou mají jiného otce... A musím říct, že prostě jako ta Renata, jako se švagrem, tak oni by jej...

R: Oni vždycky, my jsme tam dojeli na prázdniny, víš co? Nás si brávali na prázdniny a nám vždycky všechno koupili. Kor švagr, ten nám vždycky... Ten byl super, nebo je super. On by pro ní udělal první poslední, že?

P: A s nimi jste stále v kontaktu?

R: Jo, my tam jezdíme furt. Včera jsme tam byli naposledy. Nebo... Do lesa s nima chodíme, no prostě, normálně jako každá rodina. Vánoce, narozeniny, oslavy, minulý týden zrovna. Tak se nějak scházíme, jako i máma dojede vždycky. Prostě jsme se normálně začlenili si myslím. Jako normální lidi. Všude je něco, no.

P: Když se teď zpětně ohlédneš za obdobím stráveném v DD Liptál, jak to hodnotíš?

R: No, asi spíš dobře. Myslím, že jsme se tam měli dobře. Měli jsme všechno, co jsme potřebovali a o nic jsme se nemuseli starat. Vím, že kdybych byl u matky, tak nedodělám ani základku a byl by ze mě stejný ochlasta a troska jako z ní. Takže jsem rád. Bylo super, že jsme tam byli s bráchou dva. To si myslím, že je vždycky lepší, když tam máš někoho, kdo patří k Tobě. Nejlepší léta byly, když jsi byla naše vychovatelka ty a Jana. S váma byla sranda a byly jste férové. Měli jsme vás s bráchou nejraději.

P: Děkuji. A obohatily tě kurzy, které se týkaly přípravy na vstup do samostatného života?

R: No, myslíš třeba Život nanečisto?

P: Ano.

R: Jo tak to bylo super. Jednali tam s náma jako se sobě rovnýma. Jako s dospělýma, víš. A taky jsme se toho plno naučili. Třeba jak komunikovat s lidma, nebo jak správně podávat ruku. Jo taky jsme si tam zkoušeli nanečisto pracovat s penězi a všechno sami platit. To bylo super.

Určitě to přínosné bylo a na spoustu věcí, jsem si potom, když už jsem byl pryč z děcáku, vzpomněl.

P: Tak to mám radost. Poslední otázka se týká tvého rozhovoru, který jsme dělali před sedmi lety do mé bakalářské práce. Tady to máš k přečtení.

P: Co na to říkáš?

R: Měl jsem tehdy strach z toho, co bude. Jestli to všechno zvládnou, o sebe se postarat. Myslím, že se mi všechno splnilo. Měl jsem celkem reálné sny. Takže mám kde bydlet, mám práci a skvělou přítelkyni. Takže super.

P: To je vše, moc děkuju za tvůj čas.

Příloha číslo 24

Rozhovor Eva (21 let)

P: Co se událo v období odcházení z Dětského domova Liptál a po odchodu z DD?

E: Z děčáku jsem odešla ještě před osmnáctýma narozeninama, protože jsem odešla ze školy.

P: Proč jsi odešla ze školy a kde jsi studovala?

E: Studovala jsem v Kroměříži obor zahradnictví. Ta škola mě hrozně nebavila, tak jsem se na ni vykašlala a ukončila ji. To bylo těsně před osmnáctýma narozeninama, tak jsem se v děčáku domluvila, že odejdu i z DD k matce. Tak se to všechno domluvilo a šla jsem. Bydlela jsem nějakou dobu u matky v Ústí u Vsetína. Ale chtěla jsem hrozně svoje vlastní bydlení, tak jsem se tak různě stěhovala třeba do Zlína, Otrokovic nebo Napajedel. Na černo jsem pracovala a vydělávali si na podnájem.

P: Kde jsi pracovala?

E: Třeba v Interšpáru jako uklízečka a tak podobně. Pracovala jsem v hotelu jako pokojská a spíš takové ty práce jako uklízečka, ale i jsem vázala věnce a prodávala ve stánku nebo jsem točila zmrzlinu. Všecko jsem dělala jen brigádně a na černo. Nakonec jsem se zase vrátila na Vsetín a tady i otěhotněla. Ale bylo to těžké období. Chlap se na mě vykašlal těsně před porodem. Rozmyslel se, že vlastně nechce být otec ještě a utekl. Zůstala jsem sama s děckem. Protože jsem neměla kam jít, tak jsem byla v kojeneckém ústavu s malou Marcelkou, kde mě naučili jak se mám o ni starat, přebalovat, koupat a tak. Tam jsem byla 6 týdnů po porodu a pak jsem šla do azyláku. Tam jsem si zažádala o startovací byt, který jsem dostala asi za půl roku. Bylo to těžké období. Chlap na nás kašlal a já byla na všechno sama. Mamka měla dost svojich starostí. Starala se o své děcka a mě nepomáhala s ničím. Za ten startovací byt na Vsetíně jsem byla hrozně ráda. Ale i ten mám jen omezeně.

P: Na jak dlouho ho máš a kolik tě stojí měsíčně?

E: No mám ho jen na 5 let. Teď už jsem tady 2 roky, ale už se dívám po jiných bytech. Protože to hrozně rychle uteče, tak ať si něco najdu. Platím nájem necelých 6 000 Kč, ale 2 555 Kč mi přispívá sociálka na bydlení. Tak sa to dá nějak utáhnout.

P: Kolik máš dětí?

E: Teď už mám dvě děti. První je holčička Marcelka a ta má necelý rok a půl a druhý je Michálek a ten má 5 měsíců. Podruhé jsem otěhotněla, když měla Marcelka teprve 3 měsíce. Otec od Marcelky se nestará, ale aspoň posílá peníze každý měsíc.

P: Kolik vám posílá?

E: 2 000 Kč posílá a taťka od Michálka se zatím docela stará, ale nebydlí s náma. On je totiž maminčin mazánek a bydlí s ní v Ratiboři. Jeho matka je hrozná kráva. Je tlustá a je fakt příšerná. Do oči jsme si řekly, že se nenávidíme. Tak já tam už teď nejezdím a on jezdí občas sem za náma. Takže jsem na obě děti dost sama. Je to náročné. Někdy nevím kam dřív skočit. Teď mi nejvíc pomáhá mladší ségra Soňa, co se mnou byla taky v DD Liptál. Matka nepomáhá, ta se stará o své děti, o ty nejmladší. A sama má málo peněz a všeho.

P: Jak to zvládáš finančně?

E: No jde to. Musím. Tak rodičovskou mám nějakých 7 600 Kč a pak mám příspěvky na děcka. Na každé mám 500 Kč. Takže za měsíc dostanu 8 600 Kč. Jo a ještě dostanu ten příspěvek na bydlení 2 555 Kč a byt platím necelých 6 000 Kč. No a pak mi ještě posílá otec od Marcelky ty dva tisíce. Tak se to dá zvládnout. Nestěžuju si, mohlo by to být horší.

P: A co tvůj otec?

E: S tím se nevidám. Jen vím, že chodí s nějakou feťáčkou.

P: Jak vzpomínáš na DD?

E: Dobře. Bylo mi tam dobře. Dřív jsem si těch věcí nevážila, ale teď to vidím jinak. Jak jsme jezdili na různé akce, koncerty, k moři, to už teď nezažiju. Vůbec jsem nemusela řešit peníze a všechno jsme dostali a ještě jsme dostali i kapesné. To bylo super. Vím, že to se mnou tety neměly jednoduché, že jsem byla hrozná držka. A teď vím, i že jsem si ty tresty občas zasloužila, ale když jsem byla v DD, tak jsem to ještě nevěděla. Určitě bych si ti tam teď užila úplně jinak. Určitě mě toho hodně tety naučily. Jak jsem musela uklízet a skládat si oblečení (smích). Teď se mi to hodí, že to umím. Nebo jak jsme se učili vařit a žehlit a všechno. Kdybych nebyla v děcáku, tak půlku věcí teď neumím.

P: Pomohly ti nějak i kurzy, které jsi navštívila v rámci přípravy na vstup do samostatného života?

E: Jo, určitě ano. Pomohly mi hodně. Třeba finance, hospodaření, ještě teď si na to vzpomínám. Určitě mě to hodně naučilo.

P: Měla jsi po odchodu z DD nějakou zkušenost s návykovými látkami?

E: Po pravdě měla. Chytla jsem se takové bandy lidí. Nebyli to dobří lidé. A začala jsem chodit s jedním klukem a až pak jsem zjistila, že je to feťák a že si i píchá. Já jsem hulila trávu a hašiš a byla jsem na tom závislá. Ale když mě nutil, abych si píchla, tak jsem odmítla. Dnes jsem ráda, že jsem byla tak silná a dokázala jsem odmítnout. Bylo to tak hrozně těžké odnaučit se hulit. Trvalo mi to asi rok a půl než jsem přestala úplně. Teď už bych si to nevzala nikdy a vlastně jsem ráda za tu zkušenost. A hlavně teď už mám děcka a jsem tady pro ně, tak nemůžu nic brát.

P: Zkušenost s půjčkami máš?

E: S těmi ne. Nechci si půjčovat. Není to dobré.

P: Mám na Tebe poslední otázku Evi. Když si přečteš svůj rozhovor, který jsi mi poskytla před sedmi lety, co na něj říkáš? Splnilo si ti něco z toho?

E: (smích) Byla jsem hodně naivní. Hrozně jsem se v té době chtěla vrátit zpět k mamce. Bylo to moje největší přání. I když teď vím, že se o nás vůbec nedokázala postarat. Jen pořád rodila další a další děti a nestarala se o nikoho. Jako má nás ráda, ale neumí se postarat sama o sebe natož pak o ty děcka. Takže teď lituju, že jsem tak moc chtěla jít za ní a nevyužila jiného bydlení. Třeba Domu na půli cesty tady ve Vsetíně. Měla bych klid. Tak jsem se naivně vrátila k ní a stejně si za chvíli hledala svoje bydlení, protože jsme se tam nevešli a nemohla jsem se dívat na to jak je matka neschopná. No a s tím bydlením jsem to asi moc nezvládla. Přála jsem si rodinný dům se zahradou a bydlím tady. Tak třeba se mi to někdy ještě splní.

Rozhovor Ondra (27 let)

P: Můžeš povídat o všem, co tě napadne k odchodu z DD a po odchodu z DD Liptál. Co jsi dělal, jak jsi žil.

O: Tak já jsem vlastně byl v děcáku od třinácti roků, protože jsem byl hrozný hajzl a babička mě vůbec nezvládala, ani bráchu. Teď je mi to hrozně líto, že jsme ji tak trápili. No a já sem pak v děcáku zůstal, i když mi bylo osmnáct, protože jsem věděl, že jsem zabezpečený, a že kdybych odešel, tak určitě nedodělám školu. Tak jsem podepsal nějakou tu smlouvu nebo co a mohl sem tam zůstat. To byla pohoda. Takže jsem dodělal školu, vlastně zámečnicka v Kelči a pak už jsem musel odejít, protože jsem už jinam studovat nešel. Tehdy mi sociální zařizovala, kam bych mohl jít. Já sem hrozně chtěl jít do Valašského Meziříčí nebo někam blízko, protože tady mám všechny svoje kamarády a tak. A znám to tady. No tak naštěstí tady byl volný byt v Domě na půli cesty. Takže bomba. No tak sem odešel do toho bytu. Tam jsem moc dlouho nebyl, protože jsem neměl na zaplacení a různé další problémy k tomu. Začalo mě to tam srát. Tak jsem odešel ke kamarádovi. No a tak jsem různě bydlel s kamarády a u přítelkyň.

P: Teď bydlíš kde?

O: No tak teď bydlím u Nikoly. Ta byla taky v děcáku ve trojce u tety Aničky. Ona odešla od toho svého chlapa a jsme teď spolu.

P: Nikol má dítě?

O: Jo má, ale stará se o něho ten její chlap. Tak jsem rád, že se nemusíme starat my (smích). No tak bydlíme tady v podnájmu. Není to moc hezké, ale je to zase docela levné. Ale měl jsem i krušné chvíle s bydlením. Stávalo se mi, že jsem někdy ani neměl kde spát, tak jsem pobýval nějakou dobu na ulici.

P: Narazil jsi ještě na nějaké problémy po odchodu z DD. Mám na mysli nějaké půjčky, závislosti a podobně.

O: (smích) No já jsem zkusil všechno. Jednu dobu jsem bral i drogy, ale na to jsem neměl moc prachy, tak teď spíš jen občas hulím trávu, ale jinak teď už nic. A půjčky jsem taky nějaké měl, ale vždy jsem to nějak uhrál. Občas se naskytly nějaké výhodné kšefty.

P: Jaké kšefty?

O: (smích) No že jsem něco někde sehnal a pak prodal. I s drogama jsem chvíli kšeftoval. To vynášelo docela dobře. Ale pak jsem to zase za ně utratil.

P: Našel sis po odchodu z DD nějaké zaměstnání?

O: Zkoušel jsem to, ale vždycky jsem natrefil na blbce. Takže jen nějaké brigády a tak. Různě jsem pomáhal kamarádům a tak. Teď pracuju sám na sebe. Označil bych se jako obchodník (smích). Ale jinak беру sociálku taky.

P: Jak teď hodnotíš pobyt na DD a obohatil tě nějak život v DD Liptál?

O: Jo v děcáku to bylo dobré. Až na nějaké vychovatelky, které byly krávy. Tak všechno tam máš zařízené že, nemusíš se o nic starat. Všecko dostaneš pod nos. Kdybych nebyl hajzl, tak jsem v děcáku ani být nemusel. Ale babička na nás byla hrozně hodná. Neuměla na nás zařvat. Jinak v děcáku teda myslím, že dobré. Určitě mě i něco naučil. Jak jsme si museli uklízet furt a vařit a tak.

P: Podpořil Tě nějak DD při odchodu (finančně, materiálně)?

O: Jo, dostal jsem 15 000 Kč, ale to jsem hned utratil za blbosti, za chlast a trávu. Taky jsem dostal nějakou výbavu do domácnosti, ale tu jsem taky rozprodal, jak jsem potřeboval prachy. To je asi všechno.

P: Vzpomeneš si na nějaký kurz, který byl zaměřený na přípravu do samostatného života? A jak ho hodnotíš?

O: Jo ty byly dobré. Vždycky jsem rád jezdil mimo děcák. Měli jsme tam větší volnost a poznal jsem vždycky super lidi. I co nás tam učili, bylo dobré. Určitě jsem to i po odchodu z děcáku využil. Kam si mám zajít co vyřídit a tak.

P: Takže myslíš, že tě dětský domov dostatečně připravil na vstup do samostatného života?

O: No asi spíš víc ty kurzy než děcák. Ale děcák asi taky. Tety se snažily nás pořád něco učit.

P: Poslední otázka Ondro. Tady mám rozhovor, který jsi mi poskytl před sedmi lety. Jak se na něj díváš teď? Vyplnily se tvé představy a přání?

O: No, tak asi jen, že jsem dodělal tu školu. Jinak nic (smích). Na vlastní dřevěnici fakt nemám. Jedině že bych ji někde počoroval (smích). Hodně cěrku mám, tak teď ještě ty děcka.

P: Děkuju ti za Tvůj čas.

Příloha číslo 26

Rozhovor Natálie (25 let)

P: Co se dělo v období těsně před odchodem a po odchodu z Dětského domova Liptál?

N: Já jsem si dodělala tu školu. Učila jsem se vlastně za zahradnici. Tak to jsem dodělala a sociální mi našla byt na Vsetíně. V tom baráku pro děcka z děcáku. No tak jsem tam chvíli byla, ale byli tam divní lidi. S některýma jsem se nepohodla a měla jsem tam nějaké problémy, tak jsem si zařídila, abych mohla odejít do jiného bytu ve Zlíně. To byl ten samý barák jen ve Zlíně. Tam to bylo lepší, ale taky mě tam začali vadit. Sváděli na mě nějaké věci. Třeba že jsem tam něco ukradla a tak. Tak jsem se tam furt s někým hádala. No a pak jsem neměla ani prachy na zaplacení, tak jsem musela odejít. Našla jsem si partu kamarádů. Oni byli problémoví, tak jsem se s nimi svezla. Tak jsem se tak různě poflakovala a tak. Občas jsem neměla kde bydlet, tak to bylo horší. Ani jsem neměla prachy. Tak jsem se dostala ke drogám. No a teď je beru. Už bez nic nemůžu být.

P: Jaké drogy máš na mysli?

N: No normálně si píchám. Občas i piju a hulím. Jak se co naskytne. Vždycky na to nemám prachy.

P: Teď žiješ kde?

N: Teď jsem v Karlových Varech. Mám tu lepší prachy.

P: A kde pracuješ?

N: No, hm, (ticho) vlastně tak různě. Ale vydělává nejvíc, že třeba tancuju v barech a pak třeba jdu s nějakým klientem a tak. Dobře za to platí. No a dřív jsem pracovala jako uklízečka a v baru a tak.

P: A máš přítele?

N: No teď nějakého mám.

P: Jemu to nevádí?

N: Nevadí, ten je rád že vydělám prachy a on si může něco píchnout.

P: Bydlíte spolu?

N: Teď ano v podnájmu. Ale před tím jsme bydleli tak různě. A když nebyl prachy, tak aj pod mostem. No nejsem na to pyšná.

P: A máš nějaké děti?

N: Mám, dvě. No ale hned po porodu mi je odebrali a dali do kojeňáku, protože jsem závislá. Ale určitě si je vezmu zpátky. Jen se musím dát dohromady a vydělat nějaké peníze, abych je mohla zajistit. Aby měli lepší život, než mám já.

P: A co Tvá biologická rodina? Jsi s někým v kontaktu?

N: Ne nejsem. Vůbec nevím, kde jsou a ani mě to nezajímá.

P: Jak hodnotíš zpětně život na DD a myslíš, že tě DD připravil na samostatný život?

N: Na děcáku to bylo fajn. To byl bezstarostný život. Jezdili jsme na různé akce, koncerty, k moři, na tábory, o nic jsme se nestarali. Jen jsme chodili do školy. To bylo dobré dětství. Určitě mě i připravil. Tak učili jsme se přece vařit a starat se o sebe a tak.

P: Obohatily tě kurzy, na které jsi jezdila, které byly zaměřeny přípravu pro samostatný život?

O: Jo, ty byly dobré. Tam se mi líbilo.

Rozhovor o Pavlovi (23 let)

Pavel je aktuálně ve výkonu trestu a bohužel není možné se s ním spojit. Proto o něm vypověděla jeho nejmladší sestra Eva (25 let), která má se svým bratrem úzký vztah.

P: Budu ráda, když budeš volně vyprávět o všem, co tě napadne ve spojitosti s tvým bratrem Pavlem. Hlavně co se týká přípravy na odchod z DD a samotného odchodu a co bylo po té. Děkuji

E: No tak do děcáku jsme přišli, když jsme byli malí. Sociálnka nás odebrala, protože jsme nechodili do škol a školek a matka se o nás nestarala a popíjela. Mě bylo asi pět, tak Pavlovi byly asi tři roky. On je z nás nejmladší. No a nejstarší brácha už do děcáku nemusel, protože mě už osmnáct roků. No a pak vlastně jsme tady chodili do školy i praktické školy a Pavel se šel vyučit za kuchaře. Školu samozřejmě nedodělal že. Protože se vykašlal na zkoušky. Jo a ona byl vlastně ještě z děcáku poslaný do Výchovného ústavu do Nového Jičína, protože začal mít problémy jak na domově, tak ve škole. Prostě začal na všechno kašlat a flákat se. Ale výchovňák si pochvaloval, ono se mu tam moc líbilo. No a pak když už mu bylo osmnáct, tak odešel do Domu na půli cesty ve Valašském Meziříčí. Tento byt mu vlastně dohodil ten výchovňák. Tak to měl dobré, že měl kam jít. A když už byl vlastně sám a bydlel v tom Valmezu, tak se měl dostavit k závěrečným zkouškám, ke kterým se nedostavil. Prostě se na to vykašlal, už se mu nechtělo učit a tak. Byl hlupý. Ve Valašském Meziříčí se mu hodně líbilo, měl tam kamarády, ale začal mít problémy. Problémy měl s lhaním a krádežemi, myslím, že začal brát i nějaké drogy. Aby problémům unikl. Odjel do Horní Suché za matkou. Tam to s ním začalo jít z kopce. Neměl žádnou práci, ani si žádnou práci nehledal, chodil neustále s kamarádama stejného rázu do hospody. Více se začal stýkat s problémovými lidmi. Pravidelně kouřil marihuanu a občasně bral tvrdé drogy. Matku neposlouchal, ani na nás sestry nebral žádný ohled. Měl svou hlavu. Po nějakém čase se mi ozval s tím, že potřebuje pomoci. Domluvila jsem mu byt na půli cesty ve Zlíně. Bohužel tam strávil jen tři dny a opět se vrátil k matce do Horní Suché. Během té krátké doby stihl z bytu ve Zlíně ukrást nějaké věci a prodat je. Po krátkém čase jsem se dozvěděla, že bratr je ve vězení za krádeže.

P: Kde byl vězení?

E: Byl v Rapoticích a za dobré chování mu trest zkrátali. Nakonec byl ve vězení necelý rok. Když byl propuštěn, jela jsem ho navštívit i naši matku. Pavlovi jsem se snažila pomoci a

podpořit ho. Sliboval, že se polepší, že už bude sekat dobrotu a najde si práci. V listopadu 2016 jsem se dozvěděla, že je bratr opět ve vězení v Kuřimi za krádeže a drogy.

P: Jak vzpomínal na dětský domov?

E: O dětském domově mluvil Pavel vždy pozitivně, na DD rád vzpomíná, hlavně na své dobré kamarády a oblíbené vychovatelky. Přál by si vrátit čas do dob, kdy byl v DD.

P: Myslíš, že vás obohatily kurzy zaměřené na přípravu na samostatný život?

E: Určitě. Ty byly super. A třeba já jsem spoustu věcí v životě použila a díky kurzům věděla. Pavel určitě taky. Hodně jsme vzpomínali na děcák a na všechny ty kurzy a výlety a tábory, když jsme byli spolu.

P: Děkuji Evi.

Poznámka: Jeho sestra Eva aktuálně žije ve Vídni. Má jednoho syna, kterého porodila brzy po odchodu z Dětského domova Liptál. Otec jejího dítěte je rovněž klient z Dětského domova Liptál. Po odchodu z DD šli oba do Domu na půli cesty ve Zlíně. Po krátkém čase se rozešli a Eva se synem odcestovala.

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Michaela

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: *Michaela*

Datum narození: *30.7. 1993*

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou a činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozuměl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka:

Bc. Pavla Valchařová

Datum: *22.10.2016*

Datum: *22.10.2016*

Souhlas s fotografováním Michaela

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postuje a sociální vztahy mládých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Jméno: *Michaela*

Datum narození: *30. 9. 1995*

Já, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mě blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách projekce.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Obrazový materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka:

Bc. Pavla Valchářová

Datum: *12. 10. 2016*

Datum: *27. 10. 2016*

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Monika

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Poskytce a sociální vztahy mladiých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: MONIKA

Datum narození: 31.3.1991

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(i) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozuměl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchovávána s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka:

Kovelková M.

Bc. Pavla Valchářová

M. Valchářová

Datum: 3.10.2016

Datum: 3.10.2016

Souhlas s fotografováním Monika

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Iméno: MONIKA

Datum narození: 31. 6. 1999

Já, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mé blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou, k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách projevu.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Obrázový materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka:

Karelhová M.

Bc. Pavla Valchářová

Valchář P.

Datum: 8. 10. 2016

Datum: 8. 10. 2016

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Nikol

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: NIKOL

Datum narození: 14.6.1999

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozuměl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka: Kučerová

Bc. Pavla Valchářová Valchářová

Datum: 24.10.2016

Datum: 23.10.2016

Souhlas s fotografováním Nikol

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Jméno: *NIKOL*

Datum narození: *14.6.1999*

Ja, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mě blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách projekce.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Obrazový materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka: *Kulicová*

Bc. Pavla Valchářová *Valchářová*

Datum: *27.10.2016*

Datum: *27.10.2016*

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Radim

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: RADIM

Datum narození: 28.5.1988

1. Já, níže podepsaný(í) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozuměl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchovávána s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka:

Bc. Pavla Valchátová

Datum: 28.10.2018

Datum: 28.10.2018

Souhlas s fotografováním Radim

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Jméno: *RADIM*

Datum narození: *28. 5. 1988*

Já, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mě blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách projekce.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Obrazový materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka: *[Podpis]*

Bc. Pavla Valchářová *[Podpis]*

Datum: *28. 10. 2016*

Datum: *29. 10. 2016*

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Eva

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: EVA

Datum narození: 28.11.1996

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že provádění studie je výzkumnou činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozumněl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit, či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchovávána s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozumněl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech o této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka: Cervinková

Bc. Pavla Valchářová M. Valchářová

Datum: 20.5.2017

Datum: 20.5.2017

Souhlas s fotografováním Eva

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Jméno: *EVA*

Datum narození: *29.11.1996*

Já, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mě blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách prejekce.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Obrazový materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka: *Eva*

Bc. Pavla Valchářová *PAVLA*

Datum: *20.5.2017*

Datum: *20.5.2017*

Souhlas s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení Ondra

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Jméno: ONDRA

Datum narození: 25.3.1990

1. Já, níže podepsaný(á) souhlasím s mou účastí ve studii. Je mi více než 18 let.
2. Byl(a) jsem podrobně informován(a) o cíli studie, o jejích postupech, a o tom, co se ode mě očekává. Beru na vědomí, že prováděná studie je výzkumnou činností.
3. Souhlasím s nahráváním rozhovoru na záznamové zařízení.
4. Porozuměl(a) jsem tomu, že svou účast ve studii mohu kdykoliv přerušit či odstoupit. Moje účast ve studii je dobrovolná.
5. Při zařazení do studie budou moje osobní data uchována s plnou ochranou důvěrnosti dle platných zákonů ČR. Je zaručena ochrana důvěrnosti mých osobních dat. Při vlastním provádění studie mohou být osobní údaje poskytnuty jiným než výše uvedeným subjektům pouze bez identifikačních údajů, tzn. anonymní data pod číselným kódem. Rovněž pro výzkumné a vědecké účely mohou být moje osobní údaje poskytnuty pouze bez identifikačních údajů (anonymní data) nebo s mým výslovným souhlasem.
6. Porozuměl jsem tomu, že mé jméno se nebude nikdy vyskytovat v referátech a této studii. Já naopak nebudu proti použití výsledků z této studie.

Podpis účastníka:

Doc. Pavla Valchářová

Datum: 4.3.2017

Datum: 4.3.2017

Souhlas s fotografováním Ondra

Informovaný souhlas

Název diplomové práce: Postoje a sociální vztahy mladých lidí po odchodu z dětského domova

Předmět: fotografování

Jméno: *ONDRA*

Datum narození: *2.5.1990*

Já, níže podepsaný(á) souhlasím s fotografováním mé osoby, osob mě blízkých, bydliště a všeho, co bude potřeba do praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Opravňuji Bc. Pavlu Valchářovou k nakládání s fotografiemi, a to jak ve formách publikací, tak ve všech formách projekce.

Bc. Pavla Valchářová se zavazuje, že bude materiál vytvářet a využívat v souladu s platnými zákony a předpisy ČR a neposkytne je žádným dalším soukromým osobám ani institucím.

Ohrožený materiál slouží k doplnění praktické části diplomové práce Bc. Pavly Valchářové.

Podpis účastníka: *[Podpis]*

Bc. Pavla Valchářová *[Podpis]*

Datum: *4.3.2018*

Datum: *4.3.2018*